

ОДБРАНА

Година VIII ■ Број 170 ■ 15. октобар 2012. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Чувари слободног неба

Пуковник Милић Станић
командант Друге бригаде

Нема ништа да не може

Sigurnost
Pouzdanost
Kvalitet

**postoji
bolji način**

3. Međunarodni sajam
bezbednosti objekata, infrastrukture, lica i poslovanja

Visoke tehnologije u funkciji javne i privatne bezbednosti.

Tehnička infrastruktura objekata - Integracija bezbednosti i upravljanja objektima i poslovanjem.

Korporativna i industrijska bezbednost.

Tehnička i fizička zaštita.

Informaciona bezbednost

Osiguranje.

05 - 08.11.2012.

Info i prijava učešća: Tel: +38111 2655-486, Mob: +38163 205-599, Fax: +38111 3615-298, e-mail: isec@sajam.rs

www.isec-expo.rs

 BEOGRADSKI SAJAM
Jedno mesto, ceo svet

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Мирјана Боровина, потпоручница

Владимир Вјештић

Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
мр Славиша Влачић, Милосав Ц. Ћорђевић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
мр Миљан Милкић, Крсман Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Влада Ристић,
Иштван Пољанац, Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски,
Марија Марић и Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Горан Станковић, Душка Стефановић,
Јово Мамула, Даримир Банда, (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСД
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 170

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ

Чувари слободног неба

Снимио Јово МАМУЛА

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

6 Комеморација жртвама фашизма у Јајинцима
СНАГА ОПРОШТАЈА ЗА БОЉУ БУДУЋНОСТ

8 Министар Вучић примио начелника
Генералштаба ОС Чешке
ПОТЕНЦИЈАЛИ ВОЈНОЕКОНОМСКЕ САРАДЊЕ

9 Сусрет начелника генералштабова
Србије и Чешке
ДУГА ТРАДИЦИЈА САРАДЊЕ

10 Конференција министара одбране SEDM
ЗНАЧАЈ РЕГИОНАЛНИХ ИНИЦИЈАТИВА

■ ИНТЕРВЈУ

12 Пуковник Милић Станић, командант
Друге бригаде
НЕМА НИШТА ДА НЕ МОЖЕ

■ ТЕМА

16 Има ли приватност шансу на глобалној мрежи
ИНТЕРНЕТ ПАМТИ ВЕЧНО

Није неопходно да будете звер или да је напољу снег па да оставите траг. Није потребно чак ни да то желите. Напротив. Остављајте га, а да тога и нисте свесни, немате представу ко вас прати и какве су му намере. Сваки клик је забележен и непогрешиво води до вас.

19 Обележавање пробоја Солунског фронта
ВЕНЦИ НА ЗЕЈТИНЛИКУ

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

Прилози о савременом
наоружању и опреми код нас
и у свету

■ ОДБРАНА

- 20** 98. ваздухопловна бригада
ВИСОКИ СТАНДАРДИ ОБУКЕ
- 28** Обука извиђача Копнене војске у верању
НА ЛИТИЦАМА ЈЕЛАШНИЧКЕ КЛИСУРЕ
- 32** Међународна вежба „Combined Endeavor 2012”
ОБОГАЂЕНО ИСКУСТВО

Највећа међународна војна телекомуникационо-информатичка вежба “Combined Endeavor 2012”, одржана је у Немачкој, са више од 1200 представника из 39 земаља, међу којима су били и припадници Војске Србије

■ КУЛТУРА

- 34** Министар Вучић отворио изложбу у оквиру „Недеље ирачке културе”
БОЈЕ И ЗВУЦИ ИРАКА
- 35** Изложба слика Душана Јевтовића у Дому војске
ЖИВОТ ЈЕ СЛАВЉЕ
- 36** Програмске активности Медија центра „Одбрана”
ИЗЛОЖБЕ, КОНЦЕРТИ, НОВЕ КЊИГЕ...

■ ФЕЉТОН

- 38** Сто година од стварања Балканског савеза и почетка Првог балканског рата
САВЕЗНИШТВОМ ДО ПОБЕДЕ

Реч уредника

У избору тема из овог броја су културни догађаји. Једни сећају на подвиге српских ратника у биткама за слободу отаџбине, други везују удаљене људе и народе у деценијско пријатељство, трећи настављају културни живот у војсци, уткан у баштину вредности које се дуго памте.

Почињемо „Недељом ирачке културе”, која је трећу годину заредом одржана у Дому војске у Београду, где су се представили музичари и ликовни уметници, а у Кинотеци и филмски ствараоци из Ирака. Из петодневних збивања издвајамо изложбу сликара Ријада ал Кајсија, коју је отворио министар одбране Александар Вучић, истичући да су се политичке и друштвене околности у Багдаду и Београду мењале у протеклом периоду, али да то није утицало на пријатељске споне два народа.

Манифестације у Прокупљу, поводом обележавања Дана Треће бригаде и прославе стоте годишњице од мобилизације Другог пешадијског пука „Књаз Михаило” привукле су хиљаде грађана, а на централној свечаности најзапаженији је био ешелон који је наступио у репликама униформи Српске војске из Првог светског рата.

Велика и Мала галерија Дома војске поново су у центру пажње љубитеља ликовне уметности. Овога пута разлог је ретроспективна изложба „Живот је славље”, једног од најзначајнијих уметника наиве у свету, сликара Душана Јевтовића. Отворена је до краја октобра и својеврсни је омаж уметнику, коме су метафорично величање снаге српског народа у заједништву главни мотив у дугом стварању, завршеном прошле године.

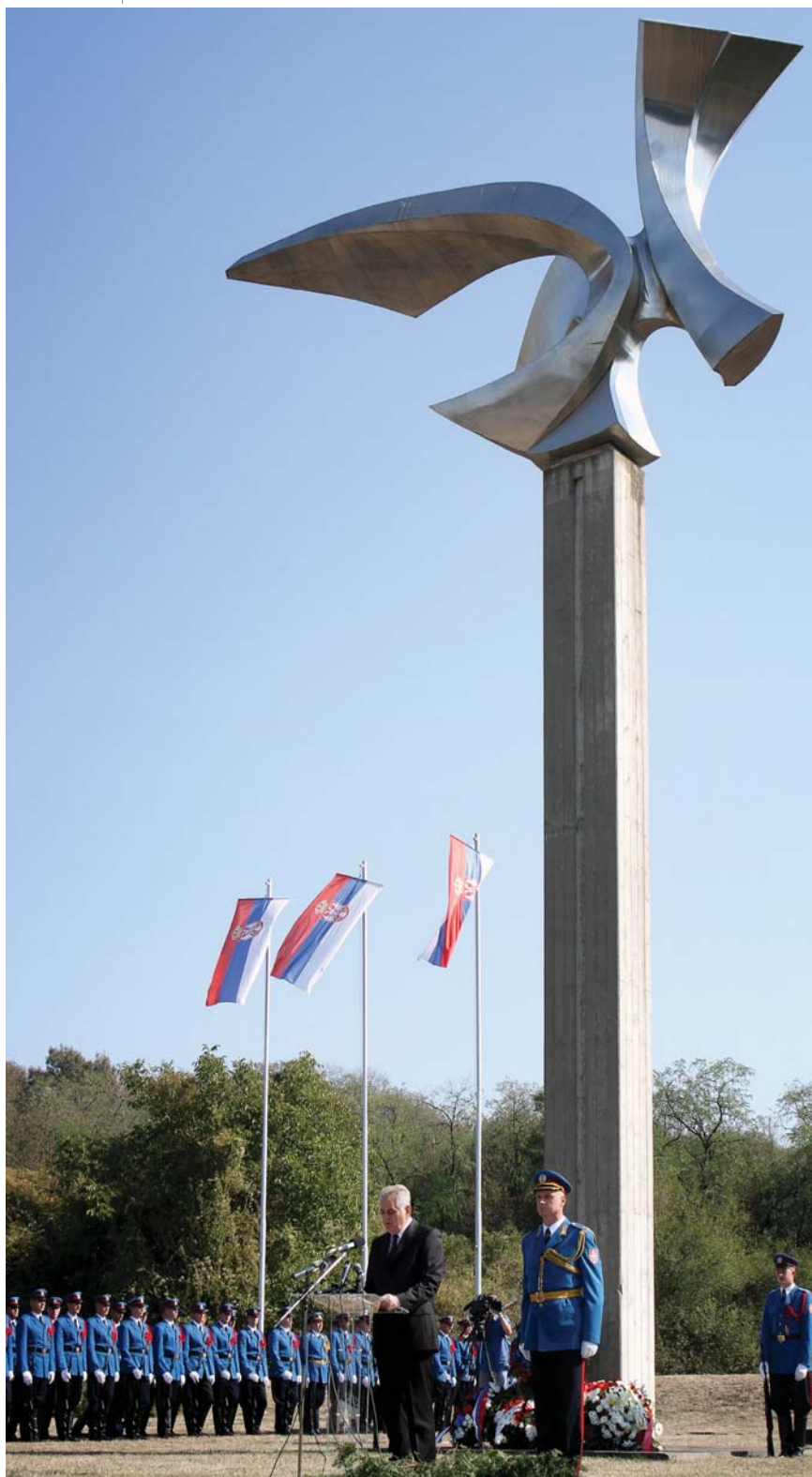
Ученике краљевачке Музичке школе „Стеван Мокрањац” обрадовао је диван гест Центра за обуку Копнене војске, који је покренуо иницијативу да се клавири марке „Петроф” поклони њиховој школи. Бригадни генерал Душан Стојановић и директорка Биљана Мирјанић својим потписима потврдили су да је процедура завршена, на радост младих уметника у Краљеву.

Не заборављамо ни књигу. Медија центар „Одбрана” организовао је акцију „Месец књиге”, која се до 28. октобра одржава у Дому војске, у продавници „Војна књига” и на штанду МЦ „Одбрана” на овогодишњем Сајму књига, где војни издавач доноси 70 наслова објављених током протеклих година дана, од којих ће 25 бити представљено на сајамском штанду. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Комеморација жртвама фашизма у Јајинцима

Снага опроштаја за бољу будућност

Поднели смо највећу жртву, а пружамо руку помирења, слоге и љубави међу људима. Поклонимо се сенима оних који су мислили на нас, а не на себе. Време је да неки од нас престану да мисле само на себе и да почну да мисле и на друге, како би Србија, наша мајка, поново била поносна на своју децу, рекао је председник Србије Томислав Николић на комеморацији у Јајинцима.

У Спомен парку „Јајинци“, код Београда, 6. октобра одржана је комеморација логорашима стрељаним у периоду од 1941. до ослобођења Београда, октобра 1944. године. Уз највише државне и војне почасте, на некадашњем стратишту, где је за три ратне године на различите начине убијено више од 60.000 људи, највише Срба, Рома и Јевреја, венце су положили председник Србије Томислав Николић, представници дипломатског кора, града Београда и општине Вождовац, преживели логораша и њихови потомци, представници удружења Рома и Јевреја и борацких организација.

Комеморацији жртвама фашизма, стрељаним у Јајинцима, присуствовали су и председник Народне скупштине Небојша Стефановић, министри у Влади Србије, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Љубиша Диковић, црквени великодостојници, потомци логораша и многобројни грађани.

Обраћајући се присутнима, председник Србије Томислав Николић је истакао да су на тај дан 1944. године, одлуком немачких окупационих власти у Београду да распусте Бањички логор, престали стравични злочини над недужним и невиним људима у логорима Београда.

– На овом месту српске трагедије у Јајинцима убијен је највећи број људи у читавој окупираној Србији. Вечито ћемо се сећати жртава окупације у Србији и Београду. Овде је стрељано више од 60, више од 80 хиљада људи, тешко је кад не можете да пребројите колико сте изгубили – рекао је председник Србије и подсетио да су жртве злочина у Јајинцима били родољуби свих националности, највише Срби, Јевреји и Роми.

– Жртва коју су поднели невини грађани Србије, припадани они ослободилачком покрету или не, обавезују нас да никада не заборавимо да су мржња и зло и насиље које из њих проистиче, дела која не смеју да се понове. Не смемо да дозволимо да се злочини и жртве забораве, јер је живот човека, физички и духовни интегритет, његово неотуђиво право. Подсећање на жртве није само поштовање прошлости, то је наша обавеза за будућност. Сећајући се жртва морамо да нађемо у себи снагу да опростимо и да измолимо опроштај за оне према којима су неки од нас криви. Само тако можемо да наставимо даље, само такав чин сврстава нас у демократске и цивилизоване нације којима су суштинске вредности утемељене дубоко у срцима и одређују њихово понашање – рекао је председник Николић.

Он је нагласио да је Србија демократска земља, посвећена неговану историје, традиције и тековина које су нам оставили наши славни преци, али је окренута и ка будућности, помирењу, снажењу заједничког живота са свим народима, са онима од којих смо страдали и са онима који су страдали од појединаца из нашег народа.

Сведочење о злочину

Окупљенима се обратила и преживела логорашица Душица Милачић, наставница у пензији из Јагодине, рођена у логору на Бањици, 21. маја 1942. године. Својим потресним сведочењем Душица Милачић је захвалила свим ослободиоцима, свим људима, који су свој живот посветили слободи и животу у слободи.

У долини Липовачког потока у Јајинцима, где је пре Другог светског рата био војни полигон, немачки окупатор је од 1941. до 1944. стрељао од 60.000 до 80.000 људи, највише на једном месту у Србији. Многи од њих били су заточени у логору на Бањици.

Приликом обележавања 20 година од ослобођења српске престонице на некадашњем губилишту отворен је велики меморијални парк са спомеником, кога посећују како домаћи тако и инострани посетиоци.

– Злочинци морају да одговарају, било које да су националности. Србија очекује да и други размишљају на тај начин. Не прихватамо више да нас третирају као народ који не заслужује своју слободу у својој држави. Испуњавамо све обавезе али тражимо да своје обавезе испуне и према нама. Ниједан рат, насиље, злочин било које врсте, није добро донео, ни злочинцу ни жртви. И зато се стратишта у Јајинцима увек треба сећати – рекао је председник Томислав Николић и додао да се на месту највеће гробнице налази бели голуб, рад вајара Војина Стојића, споменик који шаље праву поруку с овог трагичног места, једну од оних по којима се Србија препознаје.

Комеморативна свечаност у Јајинцима завршена је сценским рециталом у кореографији Јована Ристића, у коме су учествовали познати прваци београдског глумишта. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

Из активности министра одбране

Унапређење сарадње са Индонезијом

■ 7

Усрдачном и пријатељском разговору првог потпредседника владе и министра одбране Александра Вучића са амбасадором Индонезије у Београду Семјуелом Самсоном, 5. октобра, позитивно је оцењен висок ниво билатералних односа и констатовано да између две земље не постоје отворена питања. Обострано је изражено задовољство што се Споразум о сарадњи у области одбране, који је потписан 2011. године, успешно реализује и што доприноси унапређењу војне сарадње.

Министар Вучић је нагласио да је Србија заинтересована за подизање односа на још виши ниво и констатовано да постоји простор за унапређење сарадње у области одбране, економије, али и у другим сферама. Он је захвалио амбасадору Самсону на подршци да Србија добије уговор са Индонезијом вредан 100 милиона евра за извоз муниције.

Вучић је позвао министра одбране Индонезије да посети Србију и обећао је да ће изасланик српског Министарства одбране бити упућен у Џакарту до краја ове године.

Амбасадор Самсон је представио новог изасланика одбране Индонезије у Србији. Наглашавајући интерес за унапређење сарадње у свим областима, потврдио је подршку своје земље територијалном интегритету и суверенитету Србије. ■

Нови видови сарадње са Кувајтом

У разговору с амбасадором Кувајта, Фузи Абдулазиз Ахмад Ал-Џасимом, 5. октобра у Београду, министар одбране Александар Вучић нагласио је да Србија сматра Кувајт пријатељском земљом и да је заинтересована за унапређење свих видова сарадње, посебно у области одбране, као што су војно-економска, војно-образовна и војно-медицинска сарадња.

Амбасадор Ал-Џасим је констатовано да његова земља са Србијом има дугу традицију пријатељских односа, како на политичком плану, тако и у свим другим областима, који никада нису прекинути. Он је нагласио заинтересованост Кувајта да се поред одбрамбене, заједнички ради и на унапређењу економске и спортске сарадње.

Посебна пажња, током разговора, посвећена је потенцијалним кувајтским инвестицијама у инфраструктурне пројекте у Србији. Обострано је констатовано да постоје велики потенцијали за инвестиције и договорено је да Србија дефинише конкретне пројекте за које је заинтересована, а кувајтска страна би за њихову изградњу одобрила кредите под веома повољним условима. ■

Снимила С. САВИЋ

Потенцијали војноекономске сарадње

На састанку првог потпредседника владе и министра одбране Александра Вучића са начелником Генералштаба Оружаних снага Чешке Републике генерал-потпуковником Петром Павелом, 4. октобра, обострано је изражено задовољство достигнутим нивоом сарадње која се тежишно одвија у областима војног обрадовања, АБХО и логистике.

Посебно је истакнут велики потенцијал у унапређењу војноекономске сарадње, кроз размену технологије у области производње наоружања и војне опреме, производње и ремонта ваздухопловно-техничких средстава, као и заједничком наступу на трећим тржиштима. Успостављена сарадња између два универзитета одбране представља квалитативни искорак у сарадњи и омогућава размену искустава у различитим научним областима.

Министар Вучић је нагласио да Србија, с обзиром на одлуку о војној

неутралности, неће приступати војним савезима, али да ће настојати да искористи расположиве механизме Програма *Партнерство за мир*.

Он је захвалио Чешкој на подршци у процесу европских интеграција и помоћи у реформи система одбране. Истакао је да су Министарство одбране и Војска Србије заинтересовани за учешће у раду Међународног логистичког координационог центра Оружаних снага Чешке Републике у Прагу.

Генерал Павел је Министарству одбране понудио ангажовање припадника Војске Србије у Вишеградској борбеној групи ЕУ, као и подршку Чешке у успостављању регионалног Центра за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу. Посебан интерес испољен је за капацитете ВМА и сарадњу специјалних јединица.

Констатован је значај ангажовања оружаних снага у мултинационалним операцијама, као и могућност за размену искустава и заједничку обуку. ■

Посета Радне групе Нордијске иницијативе

Циљ четвородневне посете делегације Нордијске иницијативе Дирекцији за промену каријере Управе за традицију, стандард и ветеране је презентација радне верзије евалуације Пројекта „Центар за обуку подофицира“, као и обилазак полазника 15. циклуса обуке-преквалификације и успешних корисника услуга Дирекције за промену каријере.

Члановима делегације Нордијске иницијативе, руководиоцима Пројекта Бериту Мансону и Кирстену Хоепфнеру Далу из Данске и представнику Норвешке Јакобу Херадствеиту, добродошлицу је пожеleo начелник Управе за традицију, стандард и ветеране, пуковник Слађан Ристић, који је истакао значај пројекта у подршци промене каријере подофицира, војника и цивилних лица.

Пуковник Ристић је навео да је у току 15. циклус преквалификације 83 полазника „Центра за обуку подофицира“ у Београду, Новом Саду и Нишу, који ће на овај начин стећи нова знања и вештине потребне за даљу социјалну реинтеграцију и указао на могућност сарадње у овој области управљања људским ресурсима у систему одбране.

Захваљујући пројекту „Центар за обуку подофицира“ до сада је преквалификовао 1.096 лица из ове категорије од којих је запослење нашло 65,1 одсто.

Евалуација пројекта „Центар за обуку подофицира“ и 15. циклус обуке – преквалификације требало би да буду завршени до краја новембра 2012. године, а резултати Пројекта званично ће бити презентовани јавности почетком марта 2013. године. ■

Сусрет начелника генералштабова Србије и Чешке

Дуга традиција сарадње

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Љубиша Диковић са-стао се 3. октобра са начелником Генералштаба оружаних снага Чешке Републике генерал-потпуковником Петром Павелом који је предводио чешку делегацију у посети Србији.

Говорећи о значају сусрета, генерал Диковић је истакао да је сарадња двеју земаља у области одбране разноврсна, посебно у области АБХО, војног образовања и логистике.

– Од 2002. године више од двеста српских официра и подофицира завршило је различите курсеве у Чешкој. Све то је основа да нашу војну билатералну сарадњу унапређујемо, али и будућност тражи удруживање где год постоје заједнички интереси – нагласио је генерал Диковић, изражавајући уверење да постоје заједнички интереси за нове видове сарадње.

Према речима генерала Павела, на темељима традиција у области војне сарадње, проналазе се нове области и начини за њено унапређење.

– То су области мировних операција и ангажовање у борбеним групама Европске уније, где можемо да поделимо наша искуства – истакао је генерал Павел.

Генерал Диковић је, такође, подсетио да је сарадња са Чешком традиционално на високом нивоу, додајући да је први управник Војне академије основане 1850. године био Чех Франтишек Александар Зах, који је касније био и начелник Главног ђенералштаба српске војске.

Чешка делегација посетила је Центар за мировне операције и Специјалну бригаду. ■

Б. МИЉИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Делегација НГ Охаја у Крушевцу

9

Делегација Националне гарде Охаја предвођена потпуковником Џефријем Меквиленом посетила је Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу. Циљ посете је сагледавање могућности и капацитета Центра за усавршавање кадрова АБХО.

Представници Центра упознали су делегацију Националне гарде Охаја са реализованим активностима на имплементацији пројекта „Регионални центар АБХО“. ■

Представници ОС Холандије у Панчеву

У Центру за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву одржан је семинар „Командирске процедуре у процесу доношења одлуке“.

Петодневном семинару, којим је руководио командир Чете за усавршавање капетан Марко Радисављевић, присуствовало је осам подофицира Центра за обуку и усавршавање подофицира.

Стручни надзор и помоћ пружили су заставници Лео Јансен и Алфред ван дер Ло из оружаних снага Краљевине Холандије.

Сарадња са оружаним снагама Холандије траје од формирања Центра за обуку и усавршавање подофицира и до сада су као плод заједничког рада настали нови програми за обуку и усавршавање наших подофицира. ■

Конференција министара одбране SEDM

Значај регионалних иницијатива

Државни секретар Александар Николић присуствовао је почетком октобра дводневној конференцији Процеса сарадње министара одбране SEDM, која је одржана у Сарајеву

Конференција која окупља највећи број државника региона Југоисточне Европе, била је прилика да укажемо на значај који Србија регионалним безбедносним иницијативама. Министарство одбране активно ради на очувању и развоју добросуседских односа у региону. С тим у вези, нудимо региону наше одбрамбене капацитете, као што су Универзитет одбране, Центар за мировне операције, Центар за уништавање муниције и наоружања, Центар АБХО и Базу „Југ“, рекао је државни секретар Александар Николић поводом конференције.

Он је истакао да је Србија ове године започела ангажовање у две

операције Европске уније за управљање кризама, што је потврда да Србија и даље наставља да допринеси очувању светског мира и безбедности.

– Упознали смо присутне и са нашом одлуком да ћемо у току 2013. упутити официра за везу Војске Србије у Команду бригаде за очување мира SEEBRIG, која се налази у Лариси у Грчкој – истакао је државни секретар Николић.

На маргинама конференције делегација Министарства одбране Србије састала се са министром одбране Босне и Херцеговине. На састанку је обострано исказан интерес за сарадњу у оквиру треће мисије Војске, са акцентом на реаговање у ванредним ситуацијама.

На састанку са министром одбране Словеније било је речи о питањима од обостраног интереса за унапређење билатералне сарадње у области одбране. Словеначка страна је посебно заинтересована за образовне капацитете Војномедицинске академије. ■

Група Србија-НАТО са страним војним представницима

На састанку руководилаца радних Столова у оквиру Групе Србија-НАТО за реформу одбране са страним војним представницима земаља чланица ПЗМ, НАТО и ЕУ, као и представницима Канцеларије за везу НАТО у Београду, изнети су предлози подршке пројектима у оквиру радних столова.

Састанку су присуствовали војни представници Русије, Велике Британије, Француске, Румуније, Мађарске, Пољске, Словачке, Бугарске, Белгије, Немачке, Шведске, Аустрије, САД, Канаде, први секретар амбасале Данске и четворочлана делегација Канцеларије НАТО у Београду. ■

Посета Колеца за националну одбрану Бангладеша

Делегација Колеца националне одбране Бангладеша, коју је предводио командант генерал-потпуковник Молах Фазле Акбар, боравила је у Србији и том приликом су високи официри и цивилни званичници Бангладеша, Индије, Пакистана, Нигерије и Малезије посетили Народну скупштину, више министарстава, Привредну комору, Београдски универзитет и културне знаменитости Београда и Србије.

Током посете Министарству одбране и Војсци Србије госте је примио помоћник министра за људске ресурсе Јован Мијаковић, после чега су им презентовани капацитети Војномедицинске академије и Војне академије и изведена демонстрација способности јединица Војне полиције. ■

ПРЕДСЕДНИК НИКОЛИЋ ПОСТХУМНО ОДЛИКОВАО ПИЛОТА МАЈОРА ГОРАНА САВИЋА

Председник Србије Томислав Николић донео је 28. септембра Указ о додели одликовања, Златне медаље за храброст „Милош Обилић“, мајору Горану Савићу, постхумно, за испољену храброст и дело личног херојства.

Горан Савић (39) је српски јунак који је жртвовао свој живот да би сачувао животе деце. Иза себе је оставио двоје малолетне деце, а својом смрћу спасао је животе других.

Мајор Савић је 26. септембра управљао школским авионом „ласта“ који је пао у двориште фабрике боја и лакова „Витекс“ у Новој Пазови и том приликом пилот Савић је изгубио живот.

Захваљујући херојском чину пилота Савића, који је до последњег момента тражио најбезбедније место за слетање, нико од мештана Нове Пазове није повређен па ни деца из оближње школе и вртића. ■

У СЛОВАЧКОЈ ДОДЕЉЕНЕ МЕДАЉЕ НАШИМ МИРОВЊАЦИМА

Тринаест припадника Војске Србије, који су у оквиру мађарско-словачког контингента протеклих шест месеци извршавали задатке у мисији УН на Кипру, примило је медаље на свечаности у словачком граду Нитра.

Министарство одбране Словачке доделило је медаље мировњацима за професионалан однос и допринос у операцији очувања мира.

На позив домаћина, награђеним мировњацима Војске Србије медаље је уручио бригадни генерал Ђокица Петровић, командант Прве бригаде Копнене војске.

Војска Србије у мултинационалној операцији на Кипру (UNFICYP) учествује са једним штабним официром, два војна посматрача за везу у MOLO тиму, шест чланова патроле и пешадијским водом састава 37 лица, у оквиру мађарско-словачког контингента. ■

РЕЗУЛТАТИ ПОСЕТЕ АЛЖИРУ

Мешовита делегација Министарства одбране и Војске Србије, коју је предводио генерал-мајор др Данко Јовановић, начелник Управе за логистику (Ј-4) Генералштаба, уједно копредседник српског дела Мешовите комисије за сарадњу у области одбране са ДНР Алжир, боравила је у Алжиру од 23. до 28. септембра.

Посета представља још једну потврду успостављања стратешких односа две земље у области одбране, о чему сведочи потписивање Уговора о школовању између Министарства одбране Србије и Министарства националне одбране Алжира. Уговором се регулише упућивање најбољих алжирских официра на последипломско усавршавање, нивоа мастер и доктор, у војнообразовним установама Србије.

Разматрани су и билатерални односи два министарства, са акцентом на војно-образовној и војно-економској сарадњи. Заједнички је закључено да постоје потенцијали за интензивирање односа у војно-медицинској, војно-војној и другим областима сарадње од заједничког интереса.

Договорена је посета делегираног министра у Министарству националне одбране Алжира, Абделмалек Генаизије, ради унапређења сарадње у области одбране. ■

ПОДРШКА ДАНСКЕ РАЗВОЈУ ИНФОРМАЦИОНОГ СИСТЕМА

Током посете пуковника у пензији Курта Рефсгарда, представника Министарства одбране Данске, разговарано је о подршци развоју информационог система Министарства одбране и Војске Србије. Поред састанка у Управи за војно здравство, вођени су разговори са представницима Управе за телекомуникације и информатику (Ј-6) Генералштаба и Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе и усаглашене смернице даље сарадње са Данском.

На крају посете потписан је Протокол о донацији информатичке опреме за војноздравствене установе Министарства одбране. Протокол су потписали заменик начелника Управе за војно здравство пуковник др Угљеша Јовичић и пуковник Курт Рефсгард. ■

Пуковник Милић Станић, командант Друге бригаде

Нема ништа да не може

Изузетан одзив на последњем конкурс за пријем у професионалну службу, када је на једно место у Другој бригади Копнене војске конкурисало више од десет кандидата, потврда је добре репутације јединице, коју је стицала претходних година

Припаднике бригаде одликује озбиљност, ред и дисциплина, које намећу високи захтеви при извршавању обавеза, а то се враћа здравим колективом у којем нема нарушавања међуљудских односа. Улога и задаци бригаде, за коју командант пуковник Милић Станић каже да „нема ништа да не може“, у оквиру Копнене војске су разноврсни.

Један од тежишних задатака је обезбеђење административне линије са Косовом и Метохијом и контрола Копнене зоне безбедности. Бригада обезбеђује административну линију у дужини од 144 километара и контролише 720 квадратних километара Копнене зоне. Ништа мање значајни нису ни задаци друге мисије, које бригада успешно извршава у оквиру имплементације циљева партнерства и учешћа јединица Војске Србије у мултинационалним операцијама.

У марту 2011. године формирана је декларисана моторизована пешадијска чета од 180 припадника, која се интензивно припрема за извршавање задатака друге мисије реализацијом задатака индивидуалне и колективне обучености.

Пуковник Станић с поносом истиче да је Друга бригада, после више од две деценије, односно после прекида ангажовања снага наше војске под окриљем Уједињених нација, била прва која је поново упутила јединицу у мултинационалну операцију, на Кипар, од септембра 2011. до марта 2012. године. Тренутно је у мисији на Кипру, у трећој ротацији, још један стрелачки вод.

Када је реч о задацима из треће мисије, бригада је била ангажована на санирању последица земљотреса у Краљеву, поплава у Љубовији, пожара у општинама Краљево и Чачак и на Тари, последица снежних падавина у општинама Сјеница, Нова Варош, Пријепоље, Прибој, Ивањица, Нови Пазар, Рашка и Краљево, као и на снабдевању грађана водом у општинама Нови Пазар, Сјеница и Нова Варош.

■ *Како оцењујете ниво индивидуалне и колективне обучености у бригади и које новине у обуци издвајате?*

– Индивидуална обученост припадника бригаде је на врло добром нивоу, имамо самоуверене, дисциплиноване и снажљиве појединце који су физички способни, обучени у основним вештинама,

радњама и поступцима за извршавање задатака на бојишту, као чланови посаде, послуге и тима.

У току обуке посебан значај посвећујемо ватреној оспособљености. Тако је од почетка године реализовано укупно 327 гађања из личног и колективног наоружања.

Усавршавање припадника команде и потчињених јединица бригаде одвија се по плану школовања и усавршавања у 2012. години. Издвојио бих курсеве за инструктора обуке јединица за учешће у мировним операцијама, курс за инструкторе обуке за мировне операције, курс за евалуатора индивидуалне обучености, курс основне прве помоћи ниво 1 и 3, основни командно-штабни курс, као и стручну специјализацију на ВМА.

Од новина у индивидуалној и колективној обуци команде и јединица бригаде поменуо бих реализацију гарнизонских курсева енглеског језика, извођење курсева за сертификаторе индивидуалне обучености и евалуаторе колективне обучености, учешће на међународним војним вежбама стрелачког вода у Украјини и Немачкој и колективну обуку декларисане чете за учешће у међународним мировним операцијама.

■ *Какви су резултати провере обучености састава који се припремају за учешће у мировним операцијама?*

– Извршене провере обучености састава који се припремају за учешће у мировним операцијама, али и резултати након повратка са

ПОМОЋ СТАНОВНИШТВУ

13

Снаге и средства бригаде ангажоване су у многим општинама на отклањању последица земљотреса, поплава, снежних наноса и пожара.

После земљотреса у Краљеву и околини санирано је 205 објеката. Због поплава је извршено постављање насипа на рекама Ибар, Дрина и Трнавица у Новом Пазару, као и евакуација и пружање помоћи становништву у поплавленим подручјима Љубовије и Новог Пазара. Током зиме у општинама Сјеница, Нова Варош, Пријепоље, Ивањица, Прибој, Нови Пазар и Тутин од снежних намета очишћено је 1.125 километара путева. Пружена је велика помоћ у гашењу пожара у општини Чачак, на планинама Тара и Столови, и у региону Мокре горе.

задатка, показују да у мултинационалне операције шаљемо врхунске професионалце, који стручно извршавају задатке, помажући локалном становништву, а за свој професионални и пожртвовани рад завредили су многе похвале и признања.

■ *На који начин се искуства из припрема и учешћа у мировним мисијама примењују у обуци?*

– Стечена искуства из припрема и учешћа у мировним мисијама примењујемо у обуци тако што их уграђујемо у Прегледе задатака са условима и стандардима индивидуалне и колективне обучености команди и јединица Копнене војске. На предавањима, радионицама, семинарима и вежбама преносимо их потчињеним саставима и уграђујемо их у документа за сертификацију индивидуалне обучености и евалуацију колективне обучености.

■ *Колика је важност цивилно-војне сарадње и који су најуспе-*

ДРУГА БРИГАДА

Друга бригада Копнене војске формирана је 28. марта 2007. од 24. батаљона за специјална дејства, 252. оклопне бригаде, 20. моторизоване бригаде, 401. артиљеријско-ракетне бригаде ПВО, 305. инжењеријске бригаде, 228. батаљона везе, 37. моторизоване бригаде и 524. логистичке базе.

Команда бригаде лоцирана је у Краљеву, а јединице су стационарне у Ваљеву, Краљеву, Новом Пазару и Рашки.

Дан јединице је 12. јул, који се обележава у знак сећања на датум када је 1805. године Краљево ослобођено од Отоманске империје.

шнији примери, који су обележили прелазни период?

– Временом је цивилно-војна сарадња постала незаобилазан садржај свих војних операција, без обзира на услове извођења, а њихова успешна реализација зависи од услова и стања у односима војних снага и цивилног окружења. Цивилно-војна сарадња највећу примену има током извођења међународних мировних операција, али велики значај има и у свакодневном животу и раду у јединицама, као и у мисији подршке цивилним властима у супротстављању претњама безбедности.

У претходном периоду Друга бригада учествовала је и организовала бројне пројекте и акције из области цивилно-војне сарадње, као што су „Хуманитарна асистенција“ са припадницима Националне Гарде Охаја, током које је 2009. године обновљена Основна школа „Светозар Марковић“ у Лапову и ове године реновирана спортска сала ОШ „Светозар Марковић“ у Краљеву.

Акција „Војни лекар на селу“ спроведена је у девет села и заселака у општинама Бајина Башта, Тутин и Сјеница, где је прегледано више од 400 пацијената, извршено 38 кућних посета непокретних становника и бесплатна подељено око 500 паковања лекова. Сви прегледани пацијенти живе у тешко приступачним крајевима.

Сваке године у касарнама Друге бригаде организујемо акцију „Отворени дан“ и тада многобројни посетиоци могу да виде приказ наоружања и војне опреме, атрактивне садржаје тактичке и ватрене способности, као и физичку оспособ-

Пуковник Милић Станић је прве официрске задатке, по завршетку 34. класе Војне академије, обављао у Центру војних школа Копнене Војске у Сарајеву. У војном школству остао је до 2001. године, где је обављао све дужности, од командира питомачке чете, преко наставничких дужности на Катедри за тактику Сектора за ШОНИД Генералштаба Војске Југославије, до оперативнo-наставних дужности у Пешадијском школском центру. Завршио је Генералштабну школу 1997. године и Генералштабно усавршавање 2001, после чега је распоређен на дужности команданта 505. пешадијске бригаде и 37. моторизоване бригаде до 2005. године. Уследиле су дужности начелника Одсека за оперативне послове и начелника Војне канцеларије, уједно заменика шефа Кабинета министра одбране.

Командант Друге бригаде постао је 13. марта 2012. године. Током богате војничке каријере, дуге више од три деценије, службовао је у Сарајеву, Крушевцу, Пожаревцу, Панчеву, Београду, Руми, Куршумлији, Рашки и сада у Краљеву. Одликован је Медаљом за војне заслуге 1985. године и Орденом за заслуге у областима одбране и безбедности другог степена 1999. године.

бљеност припадника наше бригаде.

Приликом извршавања задатака треће мисије локално становништво могло је да се увери у способност припадника ове бригаде за извршење задатака пружања помоћи цивилним властима у случају природних непогода и других несрећа.

■ *На којим су међународним вежбама учествовали припадници бригаде ове године?*

– Када је реч о задацима из области међународне војне сарад-

ње, бригада је у току ове године учествовала у вежбама „Rotation 12-05 173rd ABCT MRE“ у Хохенфесу у Немачкој, на којој је био стрељачки вод са 32 припадника, „Rapid Trident 2012“ у Лавову у Украјини, на којој је такође учествовао стрељачки вод, као и на колективној обуци за учешће у мировној операцији на Кипру у трећој ротацији.

■ *Које активности бригаде издвајате као кључне у наредном периоду?*

– Пре свега, то је изградња и одржавање оперативне способности за извршавање задатака додељене мисије, обезбеђење административне линије са Косовом и Метохијом и контрола Копнене зоне безбедности, обучавање и увежбавање команди и јединица за извршење наменских задатака, као и припрема и ангажовање јединица за пружање помоћи цивилним властима у санацији последица евентуалних природних непогода и катастрофа. У плану је и наставак ангажовања у мисији „UNFICYP“ на Кипру, као и предузимање мера за стварање услова за непрекидно функционисање логистичке подршке.

За њихово успешно спровођење, неопходни су висока стручност, обученост и добра физичка способност. То свакако намеће потребу да и даље тежиште у раду усмеримо на обуку, унапређење услова за њено извођење и побољшање живота и рада. Такође, створени су предуслови за увођење војних свештеника и могућност спровођења верске службе, што ће свакако утицати на морал припадника бригаде.

Зона бригаде је велика и захвата Златиборски, Рашки и део Моравичког округа. Због те ширине свакодневно имамо велики број превоза и ангажовања на бројним задацима. Извести све то и сачувати живот и здравље припадника највећи је изазов. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Сустрет државног секретара Николића са амбасадором САД Кирбијем

У разговору државног секретара Александра Николића са амбасадором САД Мајклом Кирбијем, 9. октобра, обострано је констатовано да је билатерална војна сарадња веома развијена, али да и даље постоје простор за њено даље унапређење и надоградњу.

Државни секретар Николић захвалио је америчкој страни на експертској и финансијској помоћи и подршци за даљи развој и опремање базе „Југ“, као и реализованим пројектима „Хуманитарне асистенције“ које су од посебног значаја за унапређење билатералних односа Србије и САД.

Николић је истакао да су за Војску Србије најзначајнији облици сарадње заједничке вежбе и обука, приликом којих се стиче немерљиво искуство за рад у мултинационалном окружењу. Приоритетни интерес Министарства одбране је наставак школовања и усавршавања кадра, реализација договорених пројеката опремања и модернизације, као и подршка процесу професионализације Војске Србије. Државни секретар је пренео амбасадору САД веома позитивне утиске са недавно одржаног састанка министара одбране земаља југоисточне Европе у Сарајеву.

Амбасадор Кирби је рекао да су САД заинтересоване да и даље унапређују билатералну војну сарадњу. Иако и сами суочени са последицама глобалне економске кризе, САД ће покушати да обезбеди реализацију свих до сада договорених пројеката и активности. На тај начин одржаће се достигнути ниво сарадње и сачувати основа за њено даље унапређење. Посебно је истакао значај унапређења регионалне сарадње и дефинисања механизма за заједнички одговор на савремене асиметричне и транснационалне изазове, ризике и претње.

Амбасадор САД је нагласио да са великом пажњом очекују посету Сједињеним Америчким Државама првог потпредседника владе и министра одбране Александра Вучића, што ће представљати одличну прилику да се на највишем војно-политичком нивоу утемеље заједнички интереси за даље унапређење сарадње у области одбране, али и другим сегментима друштва. ■

Хуманитарно право у оружаним сукобима

15

Помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић састао се са директором ISAC фонда Николом Петровићем и изасланицима одбране Холандије, Норвешке и Канаде, поводом отварања овогодишњег курса „Право у оружаним сукобима“.

Од 2006. године, курс који се одржава у Центру за мировне операције похађало је више од 150 домаћих и страних полазника.

Поред вишегодишње подршке ISAC фонда и Холандије, од ове године у пројекат су се укључиле и Норвешка, Велика Британија и Канада.

Министарство одбране подржало је стратегију одржавања курса од 2012. до 2014. године, који ће допринети изградњи капацитета Министарства одбране и Војске Србије да самостално изводе обуку с циљем ширења знања у области примене хуманитарног права у оружаним сукобима.

Припадници Министарства одбране и Војске Србије активно ће учествовати на имплементацији стратегије, ка-

ко би у наредне три године била формирана база инструктора, као добар основ за даље извођење курсева у области међународног хуманитарног права.

Презентовани су такође и приоритети Министарства одбране Србије и досадашњи учинак у реформи система одбране, уз очекивање да се изнађу нови модалитети за интензивирање билатералне војне сарадње. ■

Обележен Дан ТРЗ Чачак

Техничким збором у кругу Техничког ремонтног завода Чачак обележена је 87. годишњица постојања и успешног рада Завода, који се бави одржавањем и ремонтом наоружања и војне опреме Војске Србије.

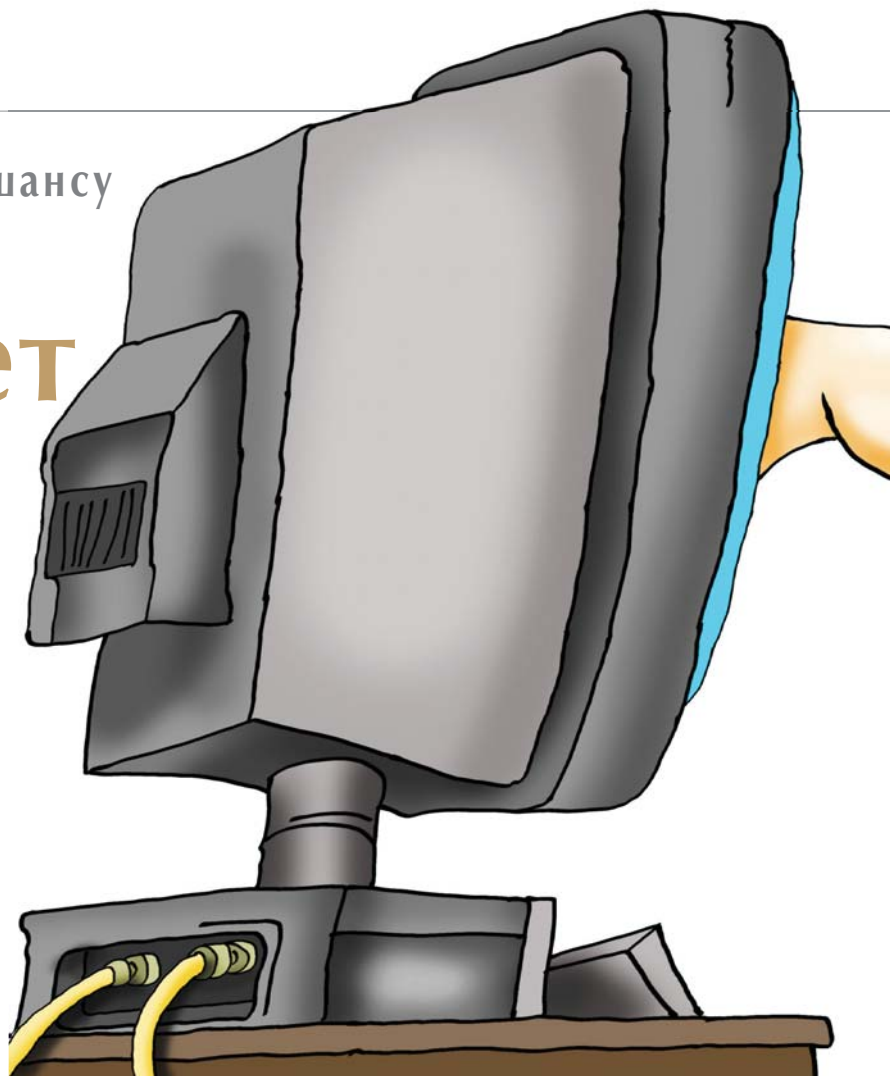
На свечаности су говорили пуковник Горан Марјановић, директор Завода и представници Генералштаба Војске Србије и Команде Копнене војске.

У току је конкурс за пријем 120 младих инжењера и мајстора, чијим пријемом ће се значајно поправити кадровска структура и ефикасност у раду. ■

Има ли приватност шансу на глобалној мрежи

Интернет памти вечно

Није неопходно да будете звер или да је напољу снег па да оставите траг. Није потребно чак ни да то желите. Напротив. Остављате га, а да тога и нисте свесни, немате представу ко вас прати и какве су му намере. Сваки клик је забележен и непогрешиво води до вас. Да ли је, стога, песимизам реалност или су опрез и едукација довољна брана од могућности злоупотребе нових технологија у угрожавању приватности, покушао је да одговори и Округли сто Друштва за информатику Србије, одржан половином септембра у Привредној комори.

Колико (и коме) вреди рачун – потврда о картицом плаћеним кондомима на путовању, на име угледне и ситуиране даме која путује без мужа, запитао се недавно један корисник Твитера. Има ли право поменути Београђанка да њена интима остане само – њена?

Да ли је приватност, као загарантовано грађанско право, у условима масовног остављања података на интернету, данас угрожено више него икада и има ли наде да ће одолети нападима тековина савремене цивилизације?

Човек од стакла

Човек овог времена је од стакла, све о њему може да се сазна добрим повезивањем база података, каже др Мирјана Дракулић, професорка Факултета организационих наука у Београду.

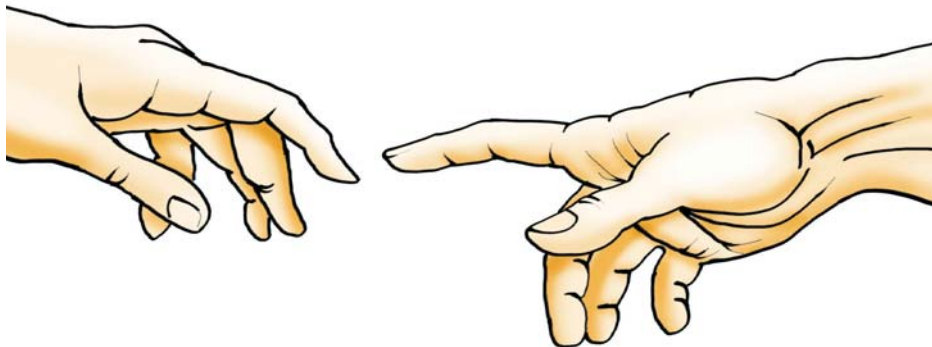
– Ми више нисмо сами, сви нам гледају у кућу, кревет, тањир, а ко зна коме све сервери с нашим подацима

стоје на располагању. Све то чека регулацију. Чека одговор државе, задужене да нас заштити.

Живимо информатичко доба, доба интернета. Нико од нас не може бити активни део друштва а да иза себе не оставља неки траг. И само је привид да је то ствар слободе избора, сматра Родољуб Шабић, повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности.

– То није ствар слободе избора, то је заблуда. Нема избора. Траг често много говори о нама. Омогућава потпуно креирање нашег профила. Зато је значајно, без панике и узнемирења, уважавајући значај феномена какав је интернет, као и феномен електронских комуникација, јер је то непроцењиво вредно цивилизацијско достигнуће које је све наше ресурсе мултипликовало, бити свестан да су и ризици умножени – уверен је повереник.

Он такође истиче да не треба ни говорити шта данас у модерном свету значи феномен крађе идентитета, али да једна реална и одговорна др-

жава треба да се постави на одговоран начин, предузиме мере ради заштите приватности својих грађана, колико год је то могуће.

Према његовим речима, крајње поједностављено, то подразумева бар три чињенице.

– Пре свега, одговарајући нормативни оквир, прописе који би инкорпорирали стандарде које је демократски, развијени, моћни и богати свет препознао као колико-толико ефикасна средства. Затим, реалне механизме, дакле државне институције спремне да у реалном животу обезбеде примену стандарда и, треће, вероватно најважније, изузетно опсежан процес едукације. Заправо, стварање јасне представе о чему ми уистину причамо, јер јако је много неразумевања и ризици се олако потцењују – каже повереник Шабић.

А шта држава заиста чини како би заштитила приватност појединца?

Пре две године Влада је, под јаким притиском повереника за заштиту података о личности, усвојила Стратегију која подразумева мере државе у тој области, те одредила рок од три месеца да се донесе Акциони план који би све то конкретизовао. Међутим, План до данас није усвојен! Све је остало мртво слово на папиру. Неупотребљиво. Прегажено ултрабрзим временом информатичке цивилизације.

Сувишно је и рећи да Србија, на пример, нема Закон о видео-надзору, а окружује нас стотине хиљада каме-

ра. Родољуб Шабић као један од „великих проблема“ наводи да институција коју он води, а задужена је да иницира пуно тога у тој области, већ седам година ради без елементарних ресурса, па се све одвија успорено и „уз помоћ штапа и канапа“.

– Недостаје нам едукација о заштити приватности. Ми немамо ниједан озбиљан покушај да урадимо нешто на том плану. Земље сличне нама, попут Словеније, својевремено су мењале школске програме у основним школама да би деци објашњавале шта је заштита приватности, шта је приватност уопште и које су конвенције неодговорног односа према томе – објашњава повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности.

Генетска приватност

Професорка Мирјана Дракулић истиче да се током недавног боравка у Словенији уверила да су наши суседи отишли много даље него што смо мислили у области заштите личних података, а да и нас, као и остале, неминовно чека електронска управа, здравство и образовање на које никако нисмо спремни.

– Префикс „Е“ налази се, или ће се ускоро налазити у готово свакој сфери нашег живљења, а те области нисмо успели да заштитимо када се говори о појединцу и његовој приватности. Задржали смо се на тексту Закона о заштити података о личности,

где смо понешто дефинисали, уз општу Уставну одредбу. Ни корак даље од тога – наводи проф. Дракулић.

Када је реч о увођењу електронског здравства, као једне од „Е“ области, отворено је питање медицинске и генетске приватности о којима се данас у Европи доста полемише, због врло извесне могућности да послодавци по глобалној мрежи траже генетске предиспозиције својих запослених. Неозбиљно је сматрати да је таква реалност далеко од нас, а ми, како тврди професорка ФОН-а, немамо заштиту од таквих појава.

– Поједини послодавци сматрају да имају право на део приватности својих запослених због посла који им дају. Рецимо, о генетској приватности у Европи се води жучна дебата и раде се студије, док се код нас о томе мало зна, иако нам предстоји суочавање са тим.

Више од десет милиона крађа идентитета или спречених покушаја прошле године у свету дало је почињоцима идеалну прилику за злоупотребе у домену електронског здравства, јер су са здравственом картицом користили услуге по целој Унији, па је велики проблем био пронаћи и процесуирати такве случајеве. И у свету, а поготову код нас, процесуира се врло мало, или нимало кривичних дела из области злоупотребе података о личности, потврђује професорка Дракулић.

– Заштита интелектуалне својине, процесуирање порнографије и педофилије – има таквих случајева који се воде, али за дела која се односе на информациону приватност било је заиста мало поступака. А премрежени смо камерама и све о нама може да се сазна, институције не постављају оквир који би нас заштитио, као да не постоји свест о томе да нам је приватност угрожена – каже професорка.

Плаћање „бесплатних“ сервиса

Сопствена приватност је данас на интернету валута којом плаћамо бесплатне услуге, сматра Војислав Родић, власник интернет провајдера „Инет“ и председник Скупштине регистра српских интернет домена.

– Интернет памти вечно, све што сте икада урадили. Сваки клик! Било на нашем рачунару или серверу у фирми. Пажљиво пратим, многи су већ опрезни када дође до попуњавања неког формулара на интернету. Јер то је цена коју плаћате својом вољом – каже експерт за глобалну мрежу.

Просечни корисник није свестан колико даје у тој чудној размени, али скоро да је извесно да најчешће даје више него што добија. У коцкарницама увек добија казино. Тако и овде, главни бенефит носи онај који је лансирао неки сервис, сматра Родић.

– Основно је питање како објаснити младима, тинејџерима, да све оно што данас ураде на глобалној мрежи – стоји непрекидно. Остаје у вечности. Откако смо били мали, па десети рођендан, па ми голи у кадици, гумена лопта, свећице, па онда концерти и слике првих пијанстава... Замислите данас, долазите на разговор за посао. И узалуд „нафиловани“ сивијеви и фотографије обрисане пре десет година. Такви садржаји су већ хиљаду пута дељени међу фејсбук пријатељима и, практично су неизбрисиви – истиче власник „Инета“.

Данас у свету, а све више и код нас, кадровици у фирмама темељно проверавају податке о личности и није извесно да ће имати разумевања за наше младалачко понашање и револуционарне ставове о свакодневици.

Родић иде и корак даље у постављању нивоа сопствене контроле, па истиче да је све што је онлајн – доступно свима.

– Све што је у бинарном облику негде похрањено, потенцијално је већ „добило ноге“. Ко жели потпуну приватност, прво нек извади батерију из паметног телефона, баца је тамо где јој је место и нека користи само фиксну аналогну телефонску линију, никако дигиталну.

Приступ на основу одлуке суда

Посебан проблем представља заштита електронских података о личности који се налазе у базама података

наших мобилних провајдера. Устав Републике Србије, као и регулатива надаље, строго ограничава приступ таквим садржајима, али пракса говори другачије.

– Сваки наш мобилни оператер зна кога смо звали, ко је нас звао, коме смо слали или примили есемес – каже Родољуб Шабић и додаје да провајдери такве податке складиште дванаест месеци уназад. Њима би се, према Уставу, могло приступити искључиво на два начина – један је кривични поступак, а други заштита државне безбедности. И само по једном основу – на основу одлуке суда!

– Акција коју смо недавно спровели показала је да се поменути подацима приступа на различите начине, по врло различитим основама, а некад и с непознатим разлозима. У појединим ситуацијама и без одлуке суда. То јесте нешто о чему заиста морамо да размишљамо док још није касно. Користи се ауторитет моћи а не закона, па се до података долази нелегално. На-

рочито осетљиви подаци би, притом, требало да уживају нарочиту заштиту – сексуална оријентација, здравствено стање и слично.

Заиста смо у великом заостатку кад је реч о заштити података о личности, јер држава сеје илузију да о томе размишља, али не постоје озбиљни докази о томе, каже Шабић, уз податак да је видео да једна детективска агенција јавно оглашава да се бави провером података о личности, што је „просто невероватно“.

Данас би готово сваку тинејџерку било срамота да кроз центар Београда прође у купаћем костиму, али јој зато није проблем да је у том издању види пет хиљада фејсбук пријатеља кад год пожели.

За разлику од тога – избора из незнања, од неких других ствари, живећи међу данашњим људима, не можемо побећи, јер докле ћемо стићи ако без краја државним органима постављамо питање шта ће, рецимо, вртићу у који нам дете иде одговори на педесет питања о нама, нашем образовању, статусу, навикама и потребама – пита се повереник.

Шта је решење? Односно, има ли га?

До решења ћемо сачекати, али препоруке су прецизне – јасна и функционална законска регулатива, воља државе да је спроведе, циљана едукација и опрез. Лична одговорност јесте кључна, и то исти онај ниво који имамо у непосредној комуникацији, истичу саговорници одреда.

У сваком тренутку бити свестан својих поступака и научити живот у новом окружењу. Свако треба да преузме одговорност. Без технологија не можемо, али ни без приватности.

Технохрате (некад су се тако називали) би нам препоручиле да се не пустимо чарима прогреса, док би опрезни понављали да је поверење нарушено, како с разлогом проверава страх, те да никоме не треба веровати и да треба учинити све да нас не покраду.

Као у свему – кад дође ветар неко разапиње једра, а неко гради зидове.

Избор је, дакле, на нама самимима. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

НАЈТРАЖЕНИЈИ ПОДАЦИ О СКЛОНОСТИМА

Подаци о нашем понашању, навикама, склоностима много су занимљивији сервисима од статичких података о личности. Значајни су власницима сервиса које ми користимо, јер их могу продати као анализу тржишта или по сличном основу.

Венци на Зејтинлику

На гробљу Зејтинлик у Солуну, поводом 94. године од пробоја Солунског фронта, служено је опело и одржана комеморација српским војницима који нису преживели прелазак преко Албаније у Првом светском рату. Опело је служено и за погинуле савезнике – Русе, Французе, Британце и Италијане.

Француске лађе одвезле су на Крф око 150.000 српских војника. Осам хиљада оних који су погинули, две године касније током пробоја Солунског фронта, сахрањено је на Зејтинлику. Почаст солунским јунацима одали су представници државе и Војске, кадети Војне академије, студенти Криминалистичко-полицијске академије и ученици гимназија из Србије који су били на студијском путовању посвећеном обележавању годишњице пробоја Солунског фронта у Првом светском рату.

Бригадни генерал Милосав Симовић истакао је да веома снажан осећај патриотизма, пожртвовања и поноса на српску војску постоји код сваког официра који дође овде.

– Ја, као и многи други Срби, имам разлог за то, јер мој прадеда је био овде и поносан сам што сам присутан данас – истакао је генерал Симовић.

У име министра одбране Александра Вучића, генерал Милосав Симовић уручио је војну спомен-медаљу 85-годишњем Ђорђу Михајловићу, који већ 60 година брине о српском гробљу.

– Рођен сам овде на гробљу, и овде ћу да оставим кости. Тако ми радимо, радимо до краја. Нема овде пензије. Ми радимо од срца – каже чувар српског гробља Ђорђе Михајловић.

Деведесет и четири године касније, потомци савезника поклањају се сенима хероја.

– Долазим овде последњих 20 година и то ми много значи. Невероватан је осећај бити овде, где је сахрањено толико људи који су због нас погинули – напомиње Елизабет Веб, која је потомак британског војника.

После опела и комеморације српским жртвама, представници државе и Војске и грађани положили су венце на споменике четири државе савезнице у Првом светском рату, Велике Британије, Француске, Русије и Италије. Венци су положени и на спомен-обележја на Крфу и у Поликастру. ■

Бригадни генерал Милосав Симовић уручио је војну спомен-медаљу 85-годишњем Ђорђу Михајловићу, који већ 60 година брине о српском гробљу у Солуну

98. ваздухопловна бригада

Високи стандард обуке

Глава тигра на светлоплавом штиту, с ознаком српског ваздухопловства, стоји на амблему 98. ваздухопловне бригаде. Символизује борбеност ваздухопловаца са лађевачког и нишког аеродрома, као и решеност да и у најтежим условима наставе оспособљавање за наменске задатке.

арди

Ваздухопловна бригада намењена је за ватрену подршку јединица Копнене војске, извиђање из ваздуха и превозење ваздушним путем. Припадници јединице, такође, помажу цивилним институцијама и становништву у случају природних непогода. Активни су и на међународном плану, те спремни да се ангажују и у мировним операцијама.

На аеродромима у Лађевцима и Нишу разговарали смо са командантом пуковником Александром Бјелићем, замеником команданта потпуковником Дејаном Васиљевићем и начелником Штаба потпуковником Зораном Продановићем о задацима тог састава Војске Србије, тешкоћама у свакодневном раду, као и о плановима Бригаде у будућности.

Гађање циљева на земљи

„Напорним радом оспособили смо младе пилоте противоклопне хеликоптерске ескадриле и део састава ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле, према захтевима који су предвиђени некадашњим

плановима летачке обуке Ваздухопловне војне академије. То јесте велики успех ако се зна да су они пре доласка у јединицу имали тек мањи број налета. Очекујемо да ће се наредних година пилоти свих профила оспособити и за летење у борбеним условима, наравно уколико се задржи досадашњи ниво исправности и расположивости ваздухопловне технике. Ипак, обезбеђење горива представља основни предуслов за реализацију тренаже и комплетне обуке“, истиче заменик команданта потпуковник Васиљевић

Летачка обука на „Орловима“, хеликоптерима Ми-8 и „газелама“ и даље ће бити тежиште у раду бригаде – због потребе да пилоти буду оспособљени за редовне задатке. Дугорочним планом развоја система одбране Србије предвиђена је и набавка вишенаменских борбених авиона.

„С нестрпљењем очекујемо тај тренутак и зато радимо на усвајању АПИЦП програма, што представља одличну припрему за нашу интероперабилност у оквиру Програма „Партнерство за мир“ и испуњавање стандарда НАТО-а. Настојаћемо и да вратимо део људства у тренажу за дејства по циљевима у ваздуху и дејства телевизијски вођеним ракетама, док ћемо ноћним дејствима на полигону „Чента“ повећати број пилота који ће дејствовати ноћу, што се дуго није увежбавало“, каже начелник Штаба потпуковник Продановић.

Јединица је у априлу на „Пасуљанским ливадама“ успешно реализовала ватрена дејства авионима и хеликоптерима по циљевима на земљи. Том приликом пилоти „орлова“ остварили су врло добре резултате и потврдили да су веома прецизни приликом гађања земаљских циљева кумулативним ракетама БР-2 57 милиметара и топом ГШ-23. Посаде двоседа Г-4 су на сличан начин и истоветном прецизношћу ракетирале и гађале циљеве на земљи, док су посаде хеликоптера „гама“ маљуткама погађале циљеве у центар.

ПОВЕЋАЊЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Делимична конверзија аеродрома „Лађевци“ је, с једне стране, усложнила извршавање задатака 98. ваздухопловне бригаде, али је, такође, створила безбедније и квалитетније услове за извођење летачке обуке. Наиме, нови контролни торањ на цивилном делу војног аеродрома задовољава највише светске стандарде за вођење ваздухоплова и омогућава сигурније везе земља-ваздух. У другој фази радова планира се постављање нових уређаја за сигнализацију, као и изградња хангара на војном делу аеродрома, те проширивање централне стајанке за авионе.

Припадници бригаде су, такође, успешно преместили ловачко-бомбардерску авијацијску ескадрилу и део команде бригаде на аеродром Ниш, због радова на цивилном делу војног аеродрома. У Нишу је реализована интензивна летачка обука с ноћним и инструменталним летењем. У току је уређење аеродрома у Лађевцима и Нишу како би се побољшали услова рада припадника јединице.

Синхронизован тим

У саставу бригаде је и 714. противоклопна хеликоптерска ескадрила, којом командује потпуковник Предраг Николић, чији припадници најчешће извршавају задатке треће мисије Војске Србије. Ипак, запажене резултате остварују и на ватреним дејствима. Њихове две посаде су, у два налета, на гађањима у априлу испалиле осам противоклопних вођених ракета и осам пута погодиле циљ.

„Посаду чине пилот и летач-стрелац, који морају бити синхронизовани. Пилот ствара услове за лансирање и вођење ракете и не сме да дозволи одступања у лету, без обзира на околности на терену, ветар или ниску температуру. С друге стране, опаратори-стрелци морају да буду врхунски обучени и да имају одличну концентрацију. Стога реализују и до 1.500 опаљења на земаљ-

ском тренажеру и тренажеру у ваздуху, пре него што приступе гађању на полигону. Оваква обука интензивиранија је последњих година и дала је запажене ефекте. Око сто „маљутки“, на пример, испалено је последње четири године. Захваљујући томе, наши стрелци имају од 20 до 50 испалених ракета“, наводи потпуковник Николић.

У хеликоптерској ескадрили је у првом плану оспособљавање младог кадра за ватрена дејства у оквиру ватрене подршке јединицама Копнене војске. Тренутно се завршава обука десетак пилота за ракетирање, које ће се на јесен извести на „Пасуљанским ливадама“.

Припадници ескадриле демонстрирали су способности и вештине и приликом обележавања стогодишњице српског војног ваздухопловства на аеро-митингу „Батајница 2012“, као и током акција „Отворени дан“ на аеродрому „Лађевци“ – пред десетак хиљада посетилаца, приказали су атрактиван програм маневарских способности појединачних хеликоптера и групе хеликоптера.

Кадар артиљеријско-ракетног дивизиона за противваздухопловна дејства, којим командује потпуковник Жељко Поповић, а намењен је за противваздухопловну одбрану објеката и јединица од напада из ваздушног простора, поред непрекид-

не индивидуалне и колективне обуке, извршава и остале задатке – унутрашњу службу и службу обезбеђења. Краљевачки противавионци су прошле године имали најбоље резултате од свих јединица Војске Србије које су гађале циљеве у ваздухопловном простору на полигону. И ове године су старешине и војници дивизиона потврдили квалитет на контролно-тренажном гађању на аеродрому Батајница. Сви чланови посада противавионских топова „бофорс“ оспособљени су и за руковање и гађање преносним ракетним системом „шило“.

Према речима потпуковника Васиљевића, квалитетним активностима Бригаде доприносе и припадници ваздухопловно-техничког батаљона који су задужени за исправност технике, посебно у ситуацији када недостатак резервних делова представља свакодневни проблем.

Старешине, војни намештеници и професионални војници из јединице којом командује потпуковник Сениша Радивојевић чине све што је у њиховој моћи да створе услове за безбедно летење. До сада су обавили 14 повремених прегледа, два продужења рока рада, пет заме-

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

23

Припадници јединице ангажује се и у мировним мисијама. Тренутно је на дужности посматрача у мировној мисији у Либерiji мајор Саша Шево. Одатле су се недавно вратили мајори Душко Дробац и Горан Веселић.

Поручник Урош Вукчевић је постигао запажене резултате на десетомесечном школовању у Кини – био је најбољи у области савремених телекомуникационих система будућности и технологија које ми још увек не поседујемо.

на мотора, 21 оправку и 42 реконверзије мотора. О каквим пословима је реч говори податак да повремени преглед траје 400 радних сати и да се на њему ангажује осам до десет стручњака, попут техничара за авионе, моторе, специјалну опрему, инструменте и електроопрему, те оружара и радио-техничара. У оквиру једног повременог прегледа изврши се 786 различитих поступака.

Служба трагања и спасавања

На аеродрому Ниш је и 161. батаљон за обезбеђење авијације и 119. мешовита хеликоптерска ескадрила. Ваздухопловну подршку јединицама Копнене војске и ВиПВО пружа 119. мешовита хеликоптерска ескадрила, која, уз то, обавља послове превозења, службе трагања и спасавања и помоћи цивилним властима у случају пожара и приредних акцидентата.

„Током године, имали смо 730 летова или 255 сати. Том приликом смо превезли око пет хиљада путника и тону материјала. Десантирање у обуци падобранаца и тренажи падобранске екипе „Небеске видре“ не могу се реализовати без ангаовања припадника наше ескадриле.

ТРЕЋА МИСИЈА

Ваздухопловна јединица с лађевачког и нишког аеродрома је од почетка године много више него раније реализовала задатке треће мисије Војске Србије и помагала грађанима приликом земљотреса, пожара и поплава или приликом снежних падавина. Зимом су припадници јединице потпуковника Предрага Николића хеликоптерима дотурали храну и лекове у завејана села на планину Чемерно, у западној Србији. Припаднике противоклопне хеликоптерске ескадриле одликовао је председник Републике златном медаљом за ревносну службу.

Сложене и ризичне послове обавили су и пилоти 119. мешовите хеликоптерске ескадриле, који су гасили пожар ширих размера на простору Крајева и Студенице. Хеликоптери Ми-8 су ведрa, чији је капацитет две хиљаде литара, пунили у Жичком језеру. Јединица потпуковника Бојана Недељковића је за гашење пожара утрошила 150 хиљада литара воде.

Значајан сегмент рада јединице представља служба трагања и спасавања, у оквиру које се свакодневно организује целодневно дежурство и обезбеђује тридесетоминутна готовост за полетање и спасавање посада и путника у случају несреће“, наводи командант потпуковник Бојан Недељковић.

Обука младих пилота за основне дужности и службу трагања и спасавања је непрекидна. Ескадрила очекује опремање новом, савременом ваздухопловном техници, како би успешно извршила и наменске задатке и послове за привреду.

Потпуковник Зоран Павловић командује батаљоном за логистичку и ваздухопловно-техничку подршку 119. мешовитој хеликоптерској ескадрили и ваздухопловним снагама у маневру и обавља борбено осигурање аеродрома. Према речима заменика команданта мајора Милана Митровића, најважнији задатак јединице јесте обезбеђење летења, што подразумева дотур горива, одржавање полетно-слетне стазе и маневарских површина у зимским условима и ангажовање стартно-депонажне екипе, медицинског и противпожарног обезбеђења.

Мајор Митровић посебно истиче рад полигонског одељења, које се ангажује на задацима обезбеђења вежби и бојних гађања на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“. Батаљон од 2002. године има уговорену обавезу са ЈП „Аеродром Ниш“ да одржава и цивилни део аеродромске писте, рулне стазе, стајанке, чиме остварује значајне приходе на годишњем нивоу – око милион и по динара.

„Ваздухопловна бригада ће и у будућности настојати да унапреди ниво својих оперативних способности. Посебну пажњу посветићемо извођењу операција у здруженом окружењу и заједничком ангажовању са јединицама Копнене војске“ – закључује заменик команданта потпуковник Дејан Васиљевић. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ОБЕЛЕЖЕН ДАН СПЕЦИЈАЛНЕ БРИГАДЕ

Снимио Д. БАНДА

Дан Специјалне бригаде Војске Србије, 29. септембар, обележен је у касарни „Растко Немањић“ у Панчеву.

– Ваша јединица као једина овакве врсте у Копненој војсци и Војсци Србије посебно је организована, обучена и опремљена да у извршавању својих специјалних борбених, неборбених и обавештајно-безбедносних задатака, који су утврђени *Стратегијом одбране и Војном доктрином*, може у потпуности да одговори и супротстави се свим савременим безбедносним ризицима и претњама – истакао је командант Копнене војске генерал-мајор Милан Мојсиловић честитајући припадницима Бригаде дан јединице.

Приоритети Копнене војске у наредном периоду, према речима генерала Мојсиловића, биће опремање јединица према моделу војника пешадије, увођење у употребу нове телекомуникационо-информатичке опреме, набавка нових опто-електронских средстава, као и опремање са новим средствима за деконтаминацију и специјалним инжињерским средствима.

Командант Специјалне бригаде бригадни генерал Илија Тодоров истакао је да је круна рада јединице у протеклој години било комбиновано логоровање, чиме је и на терену проверен ниво оперативних способности припадника Бригаде.

– Жеља да се развијамо у јединицу за понос наше војске, као фактора безбедности и сигурности наше отаџбине, јасно поручује да су највише оперативне способности наш циљ. Спремност да се одговори на различите изазове и претње налаже одговорност да се до овога дође на једини прави начин, врхунском обуком, јаким међуљудским односима и чврстом војничком дисциплином – рекао је генерал Тодоров, честитајући празник припадницима Специјалне бригаде уз поздрав „Ко сме тај и може. Ко не зна за страх, тај иде напред!“.

Свечаност је завршена полагањем венаца погинулим припадницима Специјалне бригаде у Спомен соби те јединице, а гости су на техничко-тактичком збору могли да погледају средства и опрему коју припадници бригаде користе у свакодневной обуци и раду. ■

ДАН АРТИЉЕРИЈСКО -РАКЕТНИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ПВД

■ 25

У касарни „Народни херој Милан Благојевић“ у Крагујевцу обележен је Дан артиљеријско-ракетних јединица за противваздухопловна дејства – 30. септембар. Свечаности су присуствовали начелник Управе за обуку и доктрину Генералштаба генерал-мајор Јовица Драганић, заменик команданта ВиПВО бригадни генерал др Миодраг Гордић, командант 250. ракетне бригаде за ПВД бригадни генерал Душко Жарковић, командант гарнизона Крагујевац потпуковник Мирослав Перишић, припадници Војске Србије и други гости.

Генерал Гордић честитао је свим припадницима Дан АРЈ за ПВД и нагласио да су међу припадницима војске и нашег народа противавионци увек били и остали признати и познати.

– У миру, артиљеријско-ракетне јединице увек су међу најбољим у војсци. То смо потврдили и на бојевим гађањима у „Шабли“ 2010. и 2011. године, где смо уништили све мете које су се појавиле у ваздушном простору. То је најбољи показатељ о оспособљености ракеташа и припадника АРЈ. Ракеташа, заједно с научним и привредним потенцијалима система одбране, раде на иновацијама и модернизацији постојећих ракетних система чиме се, поред унапређења борбених способности и заштите људства, врши и подизање научног и технолошког нивоа у нашој земљи – рекао је генерал Гордић.

На спомен-обележје у касарни „НХ Милан Благојевић“, представници Војске Србије, породице и пријатељи погинулих положили су венце.

Последњи дан септембра, припадници АРЈ за ПВД обележавају у знак сећања на 1915. када је, бранећи Крагујевац од напада из ваздуха, редов артиљеријског пука Радоје Рака Љутовац са положаја на Метином брду модификованим пољским топом оборио непријатељски аероплан.

Данас је 250. ракетна бригада за ПВД дејства главни ослонац одбране територије Србије од напада из ваздуха. ■

Снимио Ј. МАМУЛА

Ешелон у униформама Српске војске

Обележен Дан Треће бригаде

У славу Гвозденог пука

У Прокупљу је одржана свечаност поводом обележавања Дана Треће бригаде Копнене војске и прославе 100 година од мобилизације Другог пешадијског пука Књаз Михаило

Данас када тражимо путеве просперитета, један од највећих ослонаца је наша традиција и историја. Брисањем традиције, језика и културне баштине, бришемо себе, а са њима сигурно ћемо лакше наћи пут до пријатеља и живети достојно, онако како то грађани Србије заслужују, рекао је начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић на свечаности у Прокупљу. Он је припадницима Треће бригаде и грађанима поручио да данас стварамо војску по мери свих грађана Србије, а од официра, подофицира и војника затражио да буду достојни чувари традиција наших славних јединица.

Свечаности у Прокупљу присуствовали су начелници Нишавског, Топличког, Моравског и Јабланичког округа, председници општина, представници Српске православне цркве, локалних самоуправа, МУП-а, друштвеног, привредног и културног живота.

Честитајући празник припадницима Треће бригаде, командант Копнене војске генерал-мајор Милан Мојсиловић нагласио је да су припадници те бригаде ефикасно извршавали задатке у протеклом периоду.

ПРЕДАВАЊЕ ГИМНАЗИЈАЛЦИМА

Командант Треће бригаде бригадни генерал Желимир Глишовић одржао је први наставни час у Гимназији у Прокупљу, посвећен ратном путу Другог пешадијског пука „Књаз Михаила“, чије традиције следи Трећа бригада.

Генерал Глишовић је тројици најбољих ђака Гимназије уручио по књигу „Топлички гвоздени пук Књаз Михаило“ Мирка Добричанина.

У Прокупљу је одржан и научни скуп на тему „Други пешадијски пук Књаз Михаила I позива“.

Командант Треће бригаде бригадни генерал Желимир Глишовић рекао је на свечаности да славне традиције Гвозденог пука на прави начин чува и наставља Трећа бригада, која обележава дан када је тај пук пре тачно једног века кренуо у ратове за ослобођење Србије.

У дефилеу јединице грађане је посебно одушевио ешелон који је наступио у репликама униформи Српске војске из Првог светског рата.

Припадници Гарде извели су егзерцир, а организован је и тактичко-технички збор на коме је приказано најсавременије наоружање Војске Србије. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ
Снимео С. ЂОРЂЕВИЋ

Делегација Ваздухопловства Бугарске у посети Србији

Делегација Ваздухопловства Бугарске коју је предводио бригадни генерал Вањо Христов Славејев, командант војне јединице 22320 у Божуришту, боравила је у четвородневној посети Команди Ваздухопловства и ПВО. Посета је организована ради иницијалне планске конференције за заједничко гађање ракетних јединица и ловачке авијације на полигону „Шабла“ у Бугарској, које је планирано у другој половини 2013. године.

Договорена је и заједничка обука пилота ловачке авијације, коришћење симулатора за авион „миг-29“ на аеродрому Батајница за потребе пилота бугарског ваздухопловства, а покренута је и иницијатива за сарадњу у области ваздухопловне медицине.

Гостима из Бугарске презентовани су капацитети 250. ракетне бригаде за противваздухопловна дејства и 204. ваздухопловне бригаде, као и центрифуга и капацитети Војномедицинског института на аеродрому Батајница. ■

Тренинг инспектора OPCW у Крушевцу

Организација за забрану хемијског оружја (OPCW), уз подршку Центра за усавршавање кадрова АБХО, 246. батаљона АБХО и Војномедицинске академије, у Крушевцу изводи тренинг који похађа 29 инспектора те организације.

Тренинга представља континуитет успешне сарадње Организације за забрану хемијског оружја и Министарства одбране Србије у имплементацији Конвенције о забрани хемијског оружја. ■

Обележен Дан Савеза резервних војних старешина Србије

Стабилан део система одбране

Низом манифестација и централном свечаношћу у Смедереву, 29. и 30. септембра, обележена је 93. годишњица Савеза организација резервних војних старешина Србије – као сећање на 15. септембар 1918. када је отпочео пробој Солунског фронта и 1919. године када је одржан Оснивачки конгрес Удружења резервних војних официра и ратника.

Свечану академију у Културном центру Смедерева, којој су, поред представника Министарства одбране и Војске Србије, присуствовали и Јован Мијаковић, помоћник министра одбране за људске ресурсе, Јасна Аврамовић, градоначелница Смедерева и Бранче Стојановић, председник Скупштине тог града, отворио је Ђорђе Маленковић, председник Савеза организација резервних војних старешина Србије.

Обраћајући се резервним војним старешинама, помоћник министра за људске ресурсе Јован Мија-

ковић је истакао да савремени токови намећу другачији начин организовања резервних војних старешина и реализацију програмских задатака у односу на претходне године и да је наш стратегијски спољно-политички циљ Војска која ће имати како активну, тако и пасивну резерву.

– Имајући у виду да сте активан учесник у изради нових програма обуке, имали сте прилике да се уверите да садашња обука професионалних припадника Војске иде новим правцима и има другачији карактер у односу на досадашњи – рекао је Мијаковић и истакао важност оспо-

РЕЗЕРВНИ КАДАР

Начелник Управе за обавезе одбране пуковник Драгослав Лацковић нагласио је да је од укупног броја резервних официра и подофицира 10 одсто распоређено у ратне јединице, а око шест одсто у остале елементе система одбране. Школовање кандидата за резервне официре у периоду од 2002. до 2012. године одвијало се у континуитету, а том приликом је оспособљено око 2.800 резервних официра, што обезбеђује квалитетно занављање резервног официрског кадра у Војсци Србије.

собљавања свих структура система одбране, као и обавезу подмлађивања чланства овог савеза.

Говорећи о раду организације којом руководи, Маленковић је рекао да је током ове године плански обучено око 500 чланова резервног састава у организацији Савеза и посебно истакао квалитетну сарадњу са Министарством одбране и Војском Србије. Такође је навео да резервне старешине желе активније учешће у свим пословима који се односе на активну и пасивну резерву, као и у области популаризације војног позива.

Савез резервних војних старешина у 73 организације широм Србије окупља око 45.000 чланова, а у војној евиденцији Министарства одбране на локалном нивоу води се око 37.000 резервних официра и 33.000 подофицира резервног састава, што представља респектабилну снагу, чврст и поуздан ослонац система одбране наше земље.

Делегација резервних војних старешина и Смедерева положила је венце на Споменик палим ратницима 1912-1918. у парку „Три хероја“ и Споменик погинулим у НАТО агресији 1999. године. Одржан је и тактички збор наоружања и опреме припадника Команде за обуку и Центра за обуку Копнене војске из Пожаревца. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Технички збор у Смедереву

Обука извиђача Копнене војске у верању

На литицама Јела

Верачке групе прве савладавају планину – постављају мостове, курирске прелазе, жичаре... На тај начин омогућавају да остали припадници јединице, необучени у верању, успешно пређу амбисе, клисуре, реке, успоне и сличне препреке на планини.

Више од 40 припадника извиђачких јединица Прве, Друге, Треће и Четврте бригаде извели су обуку у верању на обронцима Јелашничке клисуре. Оспособили су се за коришћење специјалне планинске опреме, савладавање верачких праваца у верачкој групи, израду курирских прелаза, планинских мостића и жичара, као и спасавање повређених у планини.

Према речима командира наставне групе извиђачких јединица Копнене војске мајора Јовице Стефановића, полазници су се први пут обучавали у верању, па су и инструктори имали захтеван и сложен задатак.

Обука у верању реализује се на обронцима Суве планине и Јелашничке клисуре, реке Студене и на полигону за верање „Чукљеник“. Ли-

ШНИЧКЕ КЛИСУРЕ

тице Јелашничке клисуре јесу прави изазов за полазнике обуке у верању и захтевају максималну психофизичку спремност.

Инструктори су полазнике најпре информисали о опасностима које вребају у планини – честе одроне камена, клизање тла, оштре усеке или стрме успоне... Такође и о правилном коришћењу верачке опреме – начину на који се везују чворови, побијају клинови, бирају правци верања...

– Најважније је да су верачи физички спремни и да немају страх од висине. Сви су испунили прописане критеријуме за ангажовање на таквој обуци и извршили потребне лекарске прегледе – наводи мајор Стефановић.

Према његовим речима, основно правило у обуци у верању јесте коришћење три ослонаца на стени – верачи увек морају имати ослонац на

три од четири екстремитета. У почетној фази обуке заступљено је слободно верање, а тек касније се започиње оспособљавање за верање у саставу групе, што је, заправо, крајњи циљ обуке.

– Верачке групе прве савладавају планину – постављају мостове, курирске прелазе, жичаре... На тај начин омогућавају да остали припадници јединице, необучени у верању, успешно пређу е амбисе, кли-

суре, реке, успоне и сличне препреке. Наравно, оспособљене верачке групе су у првом плану и приликом извиђања и извршавања специјалних задатака – истиче мајор Јовица Стефановић.

Инструктори обуке у верању су из извиђачких јединица Копнене војске и 63. падобранског батаљона Специјалне бригаде. Да би неко постао инструктор, мора завршити курс за инструктора обуке у верању, који обухвата и оспособљавање

за рад у горској служби спасавања.

Курс се изводи у четири етапе и на четири локације – прва етапа реализује се на Авали код Београда, друга у Јелашничкој клисури, трећа на Столовима код Бора и четврта на Копаонику. Захваљујући сталном ангажовању, имају искуство у планирању, организовању и реализацији обуке у верању.

Капетан Мирослав Васић из Прве бригаде један је од инструктора који обучава вераче, помаже им на

стени и саветује их где да нађу стабилан ослонац.

– Непрекидно треба бити пажљив и обазрив како не би дошло до нежељених последица. Полазници пре доласка на обуку имају стручне припреме како би увежбали везивање одређених чворова и поступке на стени – наводи инструктор Васић.

Обуку у верању равноправно завршавају и официри и подофицири и професионални војници извиђачких јединица. Командир извиђачког вода Прве бригаде поручник Његош Милачић истиче да ће му обука у верању засигурно олакшати похађање курса летње алпинистике, после чега ће и сам моћи да изводи ту врсту обуке.

Професионални војник десетар Горан Вукадиновић, извиђач из 30. командног батаљона, тврди да су сви инструктори врло искусни и да добро преносе своја знања. Задовољан је и колико је овладао вештином верања.

– Прелазим стене од двадесет метара. Следе све тежи и захтевнији правци за савладавање. Настојаћу да завршим и курс за инструктора. Важно је знати технике верања јер само тако можемо помоћи другима када се нађу у невољи у планини – каже десетар Вукадиновић.

На обуци у верању је и професионална војнициња Драгана Николић. Физички је у одличној кондицији. То је један од разлога што је и добила прилику да се обучава на Јелашничкој клисури, пошто је већ годину и по у извиђачкој чети 30. командног батаљона Треће бригаде.

– Научила сам много тога што је извиђачу неопходно. Уз преживљавање у природи и савладавање водених препрека, обука у верању ми је најзахтевнија. Сваким метром стене коју савладам расте и адреналин. Када се „пробије лед“ у спуштању низ стену, све остало је лако. Важно је остати прибран у критичној ситуацији – препричава Драгана своја искуства с прве обуке у верању. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Приказ сертификације и евалуације
обучености у Другом центру за обуку

Стандарди обуке

У ваљевској касарни „Војвода Живојин Мишић“, у организацији Другог центра за обуку, изведен је методолошки приказ извођења обуке и евалуације индивидуалне обучености војника на добровољном служењу војног рока са оружјем

Пред члановима проширеног колегијума команданта Команде за обуку бригадног генерала Душана Стојановића, командантима јединица ове команде и њеним главним подофицирима, практично је презентована методологија вредновања, с циљем да се идентични приступ примени и у другим центрима за основну обуку.

Приказана је тренутна обученост војника кроз радне тачке „Ватрена обука“, „Правило службе“, „Стројева обука“ и „Савлађивање стазе издржљивости“.

Евалуација индивидуалне обуке је вредновање достигнутог степена појединца у односу на прописане стандарде, који представљају минимални степен обучености потребан за извршење одређеног задатка.

Круну обуке представља чин доделе потврде о успешно завршеној обуци појединца или јединице, који су, по оцени квалификованих евалуатора, испунили прописане стандарде.

Говорећи о приказу, командант Команде за обуку бригадни генерал

Душан Стојановић истакао је да је то један од прихватљивих метода који може бити примењен у свим центрима за обуку.

– Војници су у трећој недељи обуке, а инструктори су показали да су за то време већ постигли потребан ниво способности у делу обуке стројеве изграђености, радњи са оружјем и извршавања дела тактичких радњи. Овај пресек нам је показао на који начин треба реализовати тај задатак – истакао је командант Команде за обуку.

Генерал Стојановић је командантима и главним подофицирима поставио задатак да то што је приказано у Другом центру за обуку у Ваљеву пренесу у своје центре.

После основне обуке војници на добровољном служењу, добијањем сертификата, стичу услов за специјалистичку обуку, а касније и за конкурисање за професионалног војника. ■

В. ВЈЕШТИЋ
Снимио Д. БАНДА

КЛАВИР МУЗИЧКОЈ ШКОЛИ У КРАЉЕВУ

31

Центар за обуку Копнене војске предложио је да се клавир марке „Петроф“, који је проглашен вишком, поклони Музичкој школи у Краљеву.

Командант Команде за обуку бригадни генерал Душан Стојановић и директорка краљевачке Музичке школе „Стеван Мокрањац“ Биљана Мирјанић, потписивањем уговора 10. октобра, окончали су процедуру на радост младих краљевачких талената.

Према речима генерала Стојановића, Војска је, након земљотреса који је у новембру 2010. године погодио град на Ибру, када је знатну штету претрпела и школа „Стеван

Мокрањац“, у неколико наврата помагала у санирању штете.

– На основу одлуке министра одбране Александра Вучића, овде сам као представник Војске Србије и система одбране, са задатком да предам клавир особљу школе, како би се у будућности на њему са срећом реализовали програмски садржаји – рекао је генерал Стојановић, напоменувши да је инструмент претходно рестауриран и поправљен у сарадњи са Музичком школом из Пожаревца.

– Ово није први пут да су нам Министарство одбране и Војска помогли. После земљотреса, јединица Војске смештена у Краљеву пружила је помоћ у премештању средстава и опреме из старе зграде у нову, а данашња донација само је наставак те добре сарадње – истакла је директорка школе Биљана Мирјанић, изразивши наду да ће се и остала министарства и државне институције Србије повести овим примером. ■

Међународна вежба „Combined Endeavor 2012”

Обогаћено ИСКУСТВО

Највећа међународна војна телекомуникационо-информатичка вежба „Combined Endeavor 2012”, одржана је у Немачкој, са више од 1200 представника из 39 земаља, међу којима су били и припадници Војске Србије

У организацији НАТО и Мултинационалног корпуса „Североисток”, у немачком Графенверу и ове године реализована је међународна информатичка и телекомуникациона војна вежба на којој су припадници Војске Србије по традицији показали завидно теоријско и практично у области система преноса, мрежа за пренос података заснованим на ИП протоколу, сервиса за пренос тона и слике, мрежа типа интранета и преноса података путем једноканалног радија. На вежби су демонстрирани различити системи за заштиту информација, а 45 припадника Војске Србије ангажовани су у Немачкој и на издвојеном месту вежбе у Нишу.

По повратку у Србију, шеф делегације припадника Војске Србије на вежби „Combined Endeavor 2012” потпуковник Милан Кртинић нам је приближио услове, садржај и резултате вежбе на којој су се наши информатичари и овог пута исказали.

– У техничком смислу, вежба је обухватила различите системе прено-

са које смо тестирали на ад хок формираној мултинационалној комуникационо-информационој инфраструктури. У оперативном смислу, по диригованом сценарију проигран је низ тактичких ситуација, реализацијом мноштва тестова, према листи главних догађаја вежбе. Проверена је ефикасност преноса наређења од виших ка нижим нивоима командовања и достављање извештаја о догађајима, уз обезбеђење јединствене оперативне слике. Извршено је више од 60 оперативних тестова и тестова техничке интероперабилности – рекао је потпуковник Кртинић.

Према његовим речима, припадници Војске Србије су, учешћем на вежби у саставу мултинационалне команде ранга корпуса, стекли драгоцену искуства и у контроли успостављања и надгледања функционисања сложене комуникационо-информационе инфраструктуре. Сагледане су битне тактике, технике и процедуре и могућност њихове примене у телекомуникационо-информационој систему Војске Србије.

ОДГОВОР НА САЈБЕР ПРЕТЊЕ

На вежби „Combined Endeavor 2012” организована је обука за ефикасан одговор на претње из сајбер простора „Cyber Endeavor”. Карактеристика овогодишње обуке огледала се у одвајању наставних садржаја из техничког и менаџмент панела у два различита курса.

– Представници Војске Србије похађали су оба курса, а стечена искуства допринеће да се постојећи систем обуке унапреди допуну програма актуелних специјалистичких курсева и увођење нових курсева за одбрану у сајбер простору, ради ефикаснијег планирања изградње будућих капацитета информационе безбедности и сајбер ратовања – рекао је потпуковник Милан Кртинић, руководилац екипе Војске Србије на вежби у Немачкој.

– Посебну вредност и значај за нас има успешно организовано учешће припадника Војске Србије са издвојеног места у Нишу, које је, успостављеним VPN тунелима, путем интернета, преко Шпаније и Словачке, било саставни део вежбе. Припадници наших декларисаних јединица су тако, у Србији, баш као да су у Немачкој са нама, увежбавали комуникацију путем једноканалног радија по процедурама предвиђеним за мултинационално окружење – рекао је потпуковник Кртинић, оцењујући да је успешном реализацијом овогодишње вежбе учињен значајан корак у достизању стандарда интероперабилности и циљева партнерства из надлежности Управе за телекомуникације и информатику (Ј-6). Стечена искуства у организацији издвојеног места у Нишу упућују на то да се, у наредном периоду, на издвојеним местима у Србији, вежби може прикључити и већи број припадника Војске Србије, уз значајно смањење трошкова. ■

Д. ГЛИШИЋ

Изложба о веку војне авијатике у Нишу

Ниш је од 28. септембра домаћин изложбе Музеја југословенског ратног ваздухопловства о првих 100 година војне авијатике.

Изложбу је отворио заменик команданта Ваздухопловства и противваздухопловне одбране бригадни генерал др Миодраг Гордић, у присуству градоначелника Ниша проф. др Зорана Перишића, директора Народног музеја у ком је отворена изложба Славише Поповића, аутора изложбе кустоса мр Предрага Лажетића, представника других јединица и установа Војске, привредника и удружења за неговање слободарских традиција Србије.

Генерал Гордић је овом приликом подсетио да је прва ваздухопловна команда, на челу са мајором Костом Милетићем основана управо у Нишу, 24. децембра 1912. године.

– Поносни смо што припадамо народу који је само девет година после првог лета у историји, који су извела браћа Рајт, добио ратно ваздухопловство. Били смо међу првих 15 земаља у свету чије су армије имале авионе и међу првима које су их употребиле у ваздушним борбама. Формирање ваздухопловства само девет година после лета браће Рајт говори о високом нивоу свести политичке, војне и научне елите у Србији, која је схватила значај поседовања слободног неба, како у актуелном тренутку, тако и у будућности. Почело је у Нишу, а Ниш у последње три године поново учествује у модернизацији Ваздухопловства - истакао је генерал Гордић.

Посетиоци могу да виде велики број макета, униформи, наоружања и других предмета, као и богату збирку фотографија и друге документације који сведоче о веку српског војног ваздухопловства. ■

М. МИЛОЈЕВИЋ

Подморничари поново на окупу

33

Традиционални, једанаести сусрет подморничара одржан је у Београду, 6. октобра. Сусрету, чији је организатор Удружење грађана „Подморничар“ Београд, претходила је редовна Годишња скупштина „Подморничара“, на којој је анализиран протекли рад и резултати.

Као најзначајнији, са поносом и до детаља анализиран је и истакнут рад на припреми, издавању и промоцији монографије „Подморничарство Југославије“. Монографија је означена као велики допринос историографији наших простора, а резултат је заједничких напора београдског, пулског и љубљанског удружења подморничара.

У стилу начина рада из времена кад су подморничари били активни, Скупштина „Подморничара“ је дефинисала и задатке за наредни период, а као кључни истакнут је пројекат „Подморница у Београду“. Пошто сада роне само по успоменама, подморничари у реализацији овога пројекта очекују помоћ, подршку и разумевање од надлежних државних институција, посебно од Министарства одбране Србије.

Овај, сада интернационални сусрет је после Скупштине београдског „Подморничара“ настављен промоцијом књиге „Сломљени перископ“ аутора Томислава Драшковића, капетана бојног брода у пензији, једног од најстаријих живих подморничара, после чега је „заронио“ у опуштено, мало сетно а мало весело дружење некадашњих припадника исте јединице, а садашњих колега из Србије, Словеније, Хрватске и Црне Горе, у ресторану „Корјени“ на Новом Београду. ■

М. МИЈОВИЋ

ПРОМОЦИЈА КЊИГА
БАЛКАНСКИ РАТОВИ 1912-1913.
 Рад српског војног санитета
 аутора Александра С. Недека

**СРПСКИ ВОЈНИ САНИТЕТ
 У БАЛКАНСКИМ РАТОВИМА**
 групе аутора

Среда, 17.10. 2012. године у 18 часова,
 Атријум Дома Војске Србије,
 Београд, Браће Југовића 19

ОДБРАНА

Министар Вучић
отворио изложбу
у оквиру „Недеље
ирачке културе”

БОЈЕ И ЗВУЦИ ИРАКА

Први потпредседник владе и министар одбране Александар Вучић отворио је 3. октобра изложбу у оквиру „Недеље ирачке културе”, која је трећу годину заредом одржана у Дому Војске у Београду.

Том приликом министар је истакао да, иако су се политичке и друштвене околности у Багдаду и Београду мењале у протеклом периоду, то није утицало на пријатељске споне два народа. Уз то, како је оценио, бројни ирачки студенти који су се школовали у Србији постали су најбољи амбасадори наше земље у Ираку.

– Министарство одбране и ирачко министарство одбране кичмени су стуб билатералних односа две земље. Међутим, потенцијали сарадње су далеко већи и било би корисно интензивирати активности на обе стране у циљу припреме наредног заседања Мешовите комисије за економску и техничку сарадњу – истакао је министар Вучић, додајући да би то била прилика и за финализацију уговорне регулативе између две земље, о којој се тренутно преговара.

Министар Вучић је, такође, изразио задовољство учешћем ирачких студената у пројекту „Свет у Србији” и што су становници српске престонице у прилици да чују звуке и виде боје Ирака.

Према речима амбасадора Ирака Фалаха А. Абдулсадеа, дела Ријада ал Кајсија, чија је изложба отворена те вечери, осликавају свакодневицу и модерно наслеђе ирачког грађанина.

– Манифестација је прилика да се покаже колико су снажни односи Београда и Багдада већ више од пола века – истакао је ирачки амбасадор, указујући на многе сличности између наше и ирачке културе. Он је, такође, изразио уверење да ће се сарадња двеју земаља у будућности интензивирати.

КОНЦЕРТИ У ДОМУ ВОЈСКЕ

У Дому Војске одржана су, 4. и 5. октобра, два концерта у оквиру треће „Недеље ирачке културе”. Фолклорна група народних игара „Ал Басра” приредила је плесни концерт, а концертном групе „Мунир Башир” и доделом захвалница завршена је овогодишња манифестација.

Фолклорна група народних игара „Ал Басра” основана је 1976. године, а чини је четрдесетак младих уметника играча, певача и свирача на разним инструментима, нарочито ударалкама, под вођством чувеног уметника Сада Аљабаса.

Група „Мунир Башир” носи име најпознатијег лаутисте у арапском свету. Њен оснивач је музичар Басим Насим, а за свој рад добила је бројна ирачка и инострана признања.

Након отварања изложбе приређен је концерт ирачког лаутисте Селима Салима и Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички”.

У циљу промовисања ирачке културе, амбасада Ирака у Београду је и ове године, од 1. до 5. октобра, организовала „Недељу ирачке културе”, током које су се, у Сава центру, Кинотеци и Дому Војске, представили музичари, ликовни уметници и филмски ствараоци из Ирака. ■

Б. МИЉИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Изложба слика Душана Јевтовића у Дому Војске

Живот је славље

Ретроспективна изложба слика „Живот је славље“, једног од најзначајнијих уметника наиве у свету сликара Душана Јевтовића, отворена је 2. октобра у Галерији Дома Војске у Београду. Изложбу, која је својеврсни омаж уметнику поводом годишњице смрти, отворио је државни секретар у Министарству културе и информисања Мирослав Тасић, а о поставци су говорили Нина Крстић, ауторка изложбе и директорка Музеја наивне и маргиналне уметности у Јагодини и директорка Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић.

– Изложба „Легат Лепосаве Лепе Перовић“, која је била постављена у нашој галерији пре ове, проглашена је за догађај месеца. Изложба коју вечерас отварамо биће догађај сезоне – рекао је потпуковник Славољуб Марковић, најављујући богат уметнички програм који је ова установа припремила за београдску публику у наредном периоду.

Отварајући изложбу, државни секретар Мирослав Тасић истакао је да су након смрти уметника његова дела вероватно постала део неког вечног историјског музеја српске уметности и небеског министарства културе.

– Имао сам велику част да познајем Душана Јевтовића. Наш последњи сусрет био је у изложбеном салону Историјског музеја Србије – рекао је Тасић и захвалио свима који су учествовали у припреми изложбе, која, како је нагласио, потврђује да Дом Војске остаје излог културе и уметности.

Према речима Нине Крстић, ауторке изложбе, Душан Јевтовић је пет деценија свакодневног уметничког рада провео истрајавајући у идеји осликавања правилног поретка врлина у животу једног малог поносног народа.

– Многољудност, љубав према заједништву и метафорично величање тога да је снага српског народа у заједништву, главни су мотив свих његових репрезентативних остварења, од почетка до краја његовог рада – истакла је Нина Крстић.

Изложба обухвата шездесетак радова овог класика наивне уметности – уља на платну, цртежа, графика и скица, а публика ће у Малој галерији Дома Војске моћи да за-

вири у интиму уметничког живота. Тамо су, у реконструисаном атељеу у којем је уметник стварао пуних педесет година, изложени предмети који су били део његове свакодневнице.

У припреми изложбе, која ће у Дому Војске бити отворена до 30. октобра, ауторки су помогле уметничка кћерка Иванка Јевтовић и Драгана Марковић, главна уредница Издавачке делатности МЦ „Одбрана“.

Н. ДРАЖОВИЋ
Снимео Г. СТАНКОВИЋ

СВЕТСКО ИМЕ НАИВНЕ УМЕТНОСТИ

Душан Јевтовић излагао је на репрезентативним изложбама у земљи и на значајним међународним изложбама. Његова дела налазе се у многим музејима и галеријама, као и приватним збиркама у земљи и иностранству. Заступљен је у свим домаћим и светским енциклопедијама наивне уметности.

Добитник је бројних домаћих и међународних признања. Умро је 6. октобра 2011. године у Београду.

Програмске активности Медија центра „Одбрана“

ИЗЛОЖБЕ, КОНЦЕРТИ, НОВЕ КЊИГЕ...

На конференцији за новинаре Медија центра „Одбрана“ најављене су програмске активности до краја године – ликовне изложбе у Галерији Дома Војске, музички програми и издавачка делатност уочи предстојећег Сајма књига

На конференцији новинарима су се обратили потпуковник Славољуб Марковић, директор МЦ „Одбрана“, Драгана Марковић, главна уредница издавачке делатности МЦ „Одбрана“ и представници музеја са којима је успостављена сарадња у припреми и организацији изложби у Великој галерији Дома Војске.

На почетку конференције директор Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић информисао је новинаре о делатности ове установе, напомињући да је реч о специјализованој војној установи Управе за односе са јавношћу у чијој су надлежности новинско-информативна и издавачка делатност у систему одбране и организација догађаја у Дому Војске Србије.

– Седиште установе је у згради Дома Војске, здању грађеном између 1929. и 1931, које је под заштитом државе, а чије смо реновирање започели 2009. године. Током шездесет година овде се одвијала интензивна излагачка делатност, а организовано је више од 500 изложби – истакао је потпуковник Марковић.

УМЕТНИЧКА ЗБИРКА ДОМА ВОЈСКЕ

Циљ нам је да богато културно благо које се налази у ризницама музеја у Србији и приватним колекцијама приближимо публици у Београду. То богатство је често веома близу, а ипак далеко. Такав је био случај и са управо завршеном изложбом Легат Лепе Перовић – истакао је директор потпуковник Славољуб Марковић, подсећајући да се на тај начин јавности представља богата уметничка збирка Дома Војске која садржи 1. 500 уметничких дела, смештених у депоу зграде.

Репрезентативан избор слика из збирке, у поставци „Поетика и судбина 20. века“, чији су аутори Никола Кусовац, историчар уметности и Милорад Бубања, дугогодишњи кустос Галерије Дома Војске Србије, представљен је до сада у Новом Саду, Нишу, Београду и Зрењанину, а у оквиру размене програма и сарадње са институцијама културе у плану су гостовања и у другим градовима.

Концепт ове делатности те установе, према његовим речима, утемељен је на сарадњи са еминентним институцијама културе у нашој земљи. У Галерији Дома Војске Србије организују се репрезентативне изложбе у сарадњи са српским музејима, галеријама, задужбинама, легатима и другим институцијама културе. Изложбе су наишле на изванредан пријем код ликовне публике и повратиле стари сјај и углед Галерије.

Почетак сезоне обележава изложба слика Душана Јевтовића, поводом годишњице смрти тог уметника. Ни на Крстић, директорка Музеја наивне и маргиналне умет-

ности Јагодина, најавила је изложбу, а новинарима се обратила и уметникова кћерка Иванка Јевтовић.

Аница Медаковић, директорка Градског музеја из Вршца, најавила је да ће изложбом у новембру у Дому Војске, чији је аутор Драгана Куручев, бити обележено 130 година рада музеја.

Драгана Марковић, главна уредница издавачке делатности МЦ „Одбрана“, презентovala је издавачку делатност установе.

– Између два сајма књига у Медија центру „Одбрана“ објављено је око 70 наслова, од којих ће 25 бити представљено на Сајму књига. На штанду Медија центра „Одбрана“ биће изложено око 500 наслова, сврстаних у 2.000 књига. У току је рад на око 100 нових наслова, који су у некој од завршних фаза настајања књиге. Из овогодишње продукције издвајамо наслове који пра-

те значајне јубилеје – сто година српског војног ваздухопловства и сто година балканских ратова – истакла је Драгана Марковић.

Новинарима је омогућено да обиђу изложбене и салонске просторе Дома Војске, а први пут су могли да виде депо ликовне збирке Галерије Дома Војске, где се чува више од 1.500 уметничких дела насталих углавном у другој половини 20. века, који је недавно потпуно реновиран.

Значајан удео у активностима Медија центра „Одбрана“ у предстојећем периоду имаће и музички програм. Богат репертоар припремио је Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“, а публику очекује и концерт Павла Аксентијевића. ■

Никола ДРАЖОВИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

МЕСЕЦ КЊИГЕ

Медија центар „Одбрана“ организовао је промотивну акцију „Месец књиге“, која се до 28. октобра одржава у Дому Војске, у продавници „Војна књига“ и на штанду МЦ „Одбрана“ на овогодишњем Сајму књига.

Заинтересовани посетиоци од 1. октобра могу да купе издања МЦ „Одбрана“ уз попуст од 30 до 90 одсто и да пронађу стара издања по ценама од 50 до 200 динара. Такође, омогућена је куповина на кредит без чекова, без жираната, путем административне забране, до 18 рата, али да минимална рата буде 1.000 динара.

Куповином издања МЦ „Одбрана“ у месецу књиге постаје се члан клуба љубитеља војне књиге и стиче право на 30 одсто попушта на нова издања МЦ „Одбрана“, као и на одређене погодности у акцијама Клуба читалаца „Одбрана“.

Сваки купац током месеца књиге стиче право на учешће у наградној игри ако попуни образац и убади га у кутију на продајном месту. Јавно извлачење добитника биће одржано на штанду МЦ „Одбрана“ на Сајму књига, 28. октобра у 15 часова. Имена добитника награда биће објављена истог дана на сајту МЦ „Одбрана“ и у магазину „Одбрана“ од 1. новембра.

Највеће интересовање влада за „Историју цивилизације“, комплет од 12 томова који можете купити за 19.440, уместо досадашњих 38.880 динара, као и за „Војну енциклопедију“, јер је свака књига по 200 динара.

Неки наслови, као што су дечја и филозофска литература, већ су распродати, а од издања чије су цене знатно снижене издвајамо: „Исхрану у природи“, ново издање чија је цена била 2.376 а на акцији је 600 динара, „Велике мајстори италијанске уметности“, снижено на 2.000 са претходних 5.508 динара, затим „Водич и пут православних манастира Србије и Црне Горе“, издање на енглеском језику (снижено са 3.888 на 500 динара), као и „Војску Србије“ (са 2.160 на 1.512 динара).

На продајном пункту на улазу у Дом Војске у Београду увек има заинтересованих љубитеља писане речи. Биљана Јо-

вић из Београда пронашла је прави поклон за дечји рођендан:

– Акција је супер, ево купила сам три књиге Јована Јовановића Змаја по повољним ценама и мислим да ће се то младом слављенику допасти.

Михајло Јовановић из Београда видео је најаву за промотивну акцију „Месец књиге“ и свратио да купи неко историјско штиво, јер га та наука у последње време занима.

– Пронашао сам „Изазов нове историје 1 и 2“ за само 200 динара. Сада жури, али сигурно ћу доћи поново да видим шта још има у понуди.

И Наташу Ковачевић привукла је продаја књига са попустом.

– Планирам да купим књигу „Београд – културна ризница“ јер је скоро три пута јефтинија него раније. Цене су стварно повољне и можете пронаћи штива из различитих области.

На акцији су и „Компјутерски криминал“ (снижено са 1.080 на 300 динара), „Кулинарска енциклопедија“ (4.266/1.500), „Манастири Србије“, комплет у два тома (14.580/5.000), „Од Бриона до Дејтона“ (1.036/400), „Парадентологија и орална медицина“ (2.700/1.000), „Рат за море“ (2.592/1.300) и низ других наслова.

За 50 одсто снижене су цене књига „Свет биља и трава“, коју можете купити за 432 динара, затим „Свет гљива – јестиве и отровне“ за 540, „Свет лова и дивљачи у ловштима Србије“ за 1.188 динара, „Сесил – Уцбеник интерне медицине, књига 1“ за 3.456, „Србија 1914–1918“ за 6.172, „Сукоби у сенци“ за 540 динара, „Тероризам у политичкој и правној теорији“, друго допуњено издање – 702 динара, „Хиландар“ – 5.400 динара и низ других издања.

У претходних годину дана, у периоду између два сајма књига, Медија центар „Одбрана“ објавио је 70 наслова. На штанду на предстојећем Сајму књига биће изложено око 500 наслова, од којих и 25 нових.

Пише Крسان МИЛОШЕВИЋ

Сто година од стварања Балканског савеза и

Савезништвом до победе

Ове јесени навршава се сто година од историјских догађаја у којима су балканске државе (Србија, Црна Гора, Бугарска и Грчка), за само месец дана, бациле на колена некада моћно Отоманско царство, чиме су покидани окови вишевековног ропства народа на просторима Балкана. Остварење великог сна српског народа о слободи не би било могуће да тада није склопљен моћан и несебичан савез балканских држава, први у њиховој заједничкој историји. Нажалост, вољом Великих сила трајао је само до окончања Првог балканског рата. Већ у Другом, балкански савезници постали су непријатељи.

38

15. октобар 2012.

Између октобра 1912. и новембра 1918. године сплела су се три рата, два балканска и један светски, међусобно веома различита, са неколико савеза и мировних уговора. Биле су то за Србију године веома тешких војевања, погибија, разарања и изузетно напорног дипломатског рада, године у којима је доспела на важну историјску прекретницу. Након једанаест деценија постепеног, мукотрпног, али сталног напредовања, започетог 1804. године, упорног кретања ка узорима које је пружала тада развијенија Европа, патријархално српско друштво постепено је прерастало у модерно.

У рату за коначно ослобођење од Турака на Балкану, који је Србија повела заједно са својим савезницима 1912. године, требало је да испуни неугасле жеље више десетина генерација. Највећи број историчара и војних аналитичара сматра да српска војска никада раније није била тако спремна за остварење вековног сна као пред балканске ратове.

Укупан развој међународних односа у Европи прве деценије 20. века принудио је Србију, Црну Гору, Бугарску и Грчку да убрзају стварање Балканског савеза, чији је основни политички циљ било протеривање турских освајача са Балкана. Рад на стварању тог савеза отпочео је у јесен 1911. године, а текао је путем двостраних преговора балканских држава. У низу држава које су се тада про-

тивиле путевима развоја балканских држава, Турска је била најслабија. Оптерећена сложеним националним, економским и друштвеним противречностима, она је била „тешки болесник“ коме су „одбројавани дани“. У решавању „турског питања“ Србија се, поред Европе, суочавала и са интересима других балканских држава око питања турског наслеђа. Реално посматрано, појединачно решавање балканског питања није могла да одлучи ниједна од балканских држава. Оно се могло решити искључиво сарадњом и споразумом свих заинтересованих, заједничком офанзивом против Турске.

Србија је пред себе поставила два спољнополитичка циља – придобити и везати Русију за политику балканског споразума и убедити балканске државе (посебно Бугарску) за савез. Дакако, такво опредељење било је суочено са бројним потешкоћама. Бугарска се својим положајем налазила у руској интересној зони, па Влада није желела да се поново изроди „источна криза“, каква је била у доба санстефанске Бугарске (1878). Тешкоћу је представљао и поменути тињајући спор између Србије и Бугарске око „права“ на поделу Македоније.

Предвечерје драматичних збивања

Српско-турски и црногорско-турски ратови 1876–1878. године, у којима је учествовала и Русија, завршени су Берлинским конгресом, на којем су, одлукама Великих сила, Србији и Црној Гори признати независност и територијално проширење којем су тежиле. Ипак, Србија није била задовољна. Скоро све друге одлуке Берлинског конгреса битно су реметиле њене националне планове, па се краљ Милан Обреновић, незадовољан односом Русије у насталој кризи, постепено везивао за суседну Аустроугарску, од које је очекивао већу помоћ и подршку за своју династију и жељени привредни развој.

Разуме се, то је имало своју цену. Србија се обавезала да неће водити никакву пропаганду у окупираној Босни и Херцеговини, нити склапати било какве уговоре без сагласности Аустроугарске, а заузврат је добила подршку у својим настојањима да се шири према југу. Истовремено, династији Обреновић „зајамчен“ је владарски положај. Убрзо, 22. фебруара 1882. године, уз помоћ Беча, Србија је проглашена за краљевину, а кнез Милан за краља.

У исто време, ослободивши се од турског јарма, кнежевина Бугарска дошла је под контролу Русије, чији су официри обучавали бугарску војску. Борећи се против такве руске политике, либерални део бугарске буржоазије све више се окретао Аустроугарској. Када је у септембру 1885. године дошло до Пловдивског преврата и прогласа о присаједињењу Источно Румелије кнежевини, Русија је била против тог уједињења. Сем Русије, против уједињења су били турски, грчки и српски владајући кругови, сматрајући да је тиме поремећена „равнотежа“ на Балкану, установљена одлукама Берлинског конгреса.

Због сложених прилика у Турској, а посебно у њеном балканском делу, заоштравале су се друштвене и политичке супротности између турских феудалаца и огромне масе

сељаштва које је припадало поробљеним народима. Нарочито је била снажна и утицајна грчка буржоазија, која је контролисала велики део турске трговине и поморске пловидбе. Пошто је у тадашњој Турској живело више грчког народа него у његовој матичној држави, нагло су расле тежње за присаједињењем тих територија Грчкој. На Криту је 1889. године избио устанак, који су Турци сурово угушили. Седам година касније избио је нови, овога пута помогнут од грчке владе. Но, због својих посебних интереса, Велике силе нису дозволиле да се Крит прикључи Грчкој, већ је добио само аутономију.

Упркос свему прилике на Балкану су се мењале. Бугарска и Крит су у односу на Турску практично били независни. Велике силе, које су продужиле живот Турске, због међусобних супротности и тежњи да поједине балканске земље вежу за своје интересе, нису више могле да угуше ослободилачке тежње балканских народа. Такво стање неминовно је условило да и македонско питање убрзано израсте у крупан проблем балканске и европске политике.

Македонија у најтежем положају

На тлу Македоније, друштвени процеси рушења феудалних односа одвијали су се спорије него у другим балканским земљама, изузев Албаније. Борба сељаштва дуго није могла да прерасте у покрет за национално ослобођење. Градове су, углавном, настањивали Турци, Грци, Цинцари, Јермени и Јевреји, који нису прихватили борбу неорганизованог македонског сељака. Ипак, 1893. године дошло је до оснивања Унутрашње македонске револуционарне организације (ВМРО) с Гоцетом Делчевим на челу. Од самог почетка био је то веома снажан и смео национални покрет, усмерен на борбу за национално ослобођење, коме су се супротстављали турска, бугарска, грчка и српска буржоазија.

Бугарски владајући кругови упорно су радили на томе да Македонију ставе под своје туторство, а након тога и под своју власт. Претензије на неке делове Македоније имале су грчка и српска буржоазија. Како је Бугарска тежила да целу Македонију прикључи себи, она је у Егејској Македонији наилазила на снажан отпор Грчке, а у Вардар-

МАКЕДОНИЈА У РАЉАМА ВЕЛИКИХ СИЛА

Илинденски устанак 1903. године, мада сурово угушен одмаздом турске војске и башибозлука, скренуо је пажњу Европе на патње македонског народа. Октобра те године Русија и Аустроугарска споразумеле су се да „спроведу унутрашње реформе“ у Македонији, уз „накнадно учешће Великих сила“.

Са становишта српског националног и државног интереса, тадашњи проблем Македоније требало је решити „поделом те области међу балканским државама“. Самосталност Македоније, као могућност, одбацивана је и због реалне бојазни да је Бугарска не анектира.

ПОВРАТАК РУСИЈЕ

Од времена анексионе кризе Русија се „вратила“ на Балкан и отпочела планску активност на постепеном зближавању малих балканских држава. Њихов савез под руским утицајем замишљен је као снажна препрека немачком продору на Исток, а истовремено и средиште притиска на већ ослабљену Турску. И Руси су заступали начело „Балкан балканским народима“.

Приликом посете коју је српски краљ Петар Први, са Николом Пашићем и Милованом Миловановићем, учинио Петрограду, српски државници тражили су од руског министра Извољског да их подржи у стварању Балканског савеза. Руски министар је тада „први пут признао неправду учињену Србији Санстефанским мировним уговором с Турском“. Овога пута Русија је подржала Србију у припремању Балканског савеза, а такво расположење постојало је и код сила Антанте.

ској Македонији на отпор Србије, чије је проширење на запад зауставила Аустроугарска. Тиме се, у борби за Македонију, Бугарска нашла у исто време против Грчке и Србије. Као и раније, супротстављене тежње малих балканских држава у погледу Македоније смишљено је користила Турска. Плански и лукаво, чинећи ситне уступке час једнима, час другима, заоштравала је односе међу њима, стварајући услове за ефикаснију борбу против ослободилачког покрета македонског народа.

Младотурска револуција означила је покушај да се Турско царство модернизује, одржи и тако уведе у друштво модерних европских држава. Први неуспео покушај да се измени поредак у земљи Младотурци су извели још 1876. године. Када су се ујединили у нову организацију „Уједињење и прогрес“, 1908. године, донели су одлуку да започну оружану борбу. Под претњом устанка и „похода на Цариград“, султан је био приморан да врати Устав из 1876. године. Нови режим обећавао је слободан развој свих народности у Турском царству, па су све народности у Македонији почеле политички да се организују. Оне су преко својих партија, клубова, братстава, друштава, разних гимнастичких и других удружења развијале своју пропагандну делатност. Српска пропаганда имала је своје гласило, „Вардар“, које је излазило све до 1914. године.

Према очекивању, нови турски режим убрзо је показао и своје наличје. После само годину дана отпочели су притисци и онемогућавање делатности покрета нетурских народа. Њихови клубови су забрањени, а иза тога је следило разоружавање становништва, праћено тешким насиљем, страдањима и жртвама. Земља је додељивана Турцима избеглицама који су досељавани из Босне и Херцеговине, након њене анексије. Оживела је ранија четничка делатност, па је настао нови хаос у европском делу Турске. Македонцима је било најтеже. Забрањена је употреба имена Македонија и Македонци. Уочи Првог балканског рата на тлу Македоније владало је стање анархије, праћено обрачунама чета и одмаздама турских власти. На Бал-

кану се спремао нов пожар, са несагледивим последицама за балкански и европски мир.

Па ипак, подела Македоније била је тешко остварива. На почетку 20. века укрстили су се бројни и врло сложени чиниоци, међу којима су реформе великих сила, пропагандне и оружане акције балканских држава и све живља делатност македонског националног покрета. Хтела то или не, Македонија је постала поприште огорчених борби између бројних чета које су убациване из суседних балканских држава. Према подацима из турских извора, најинтензивнија четничка борба одвијала се у Македонији од 1904. до 1908. године. Током 1907. године на простору Македоније дејствовало је 110 бугарских, 80 грчких, 30 српских и осам влашких (румунских) чета. У тадашњем веомо анархичном стању на том подручју, уз сукоб са турским гарнизонима, чете су се сукобљавале и међусобно.

Зближавање Србије и Бугарске

По својој суштини, питање независности Балкана највише је зависило од српско-бугарских односа. Они су одлучујуће утицали на то хоће ли се балканско питање решавати европским или балканским снагама. Процењујући насталу ситуацију, српска дипломатија је још од 1903. године припремала „терен“ за споразум са Бугарском и Црном Гором ради „одбране са севера и напада на Турску“. Такву политику су здушно препоручивале и подржавале Француска и Италија. Пошто није успео да се нагоди с Турском, бугарски кнез Фердинанд се окренуо Србији, коју је тешко притискала Аустроугарска.

Преговори су током марта 1904. године вођени у Београду, али су се, према очекивању, спотакли на питању Македоније. Напокон, када су обе стране мало попустиле, Бугарска је „признала постојање српских интереса у Македонији“. Закључена су два српско-бугарска споразума: тајни „Савезни уговор“ политичког карактера и јавни „Пријатељски уговор“, економско-правног садржаја. „Савезним уговором“ обе стране су „међусобно јамчиле безбедност и неповредивост у случају напада треће силе, те узајамну помоћ у случају да нека велика сила покуша да окупира или присаједини део Балканског полуострва“. Поделе интересних сфера или граница у Македонији, тада нису помињане.

Уз зближавање и сарадњу на политичком плану, „Пријатељским уговором“ омогућена је боља сарадња на економском пољу. Србија је добила излаз на Црно море, а Бугарска пролаз кроз Србију према средњој Европи. Царинским уговором (1905) роба домаће производње ослобођена је царина у међусобном српско-бугарском промету. Ипак, у стварности, Србија није могла да води независну економску политику, пошто је због обавеза према Аустроугарској морала да спречи промет стоке са Балкана у средњу Европу „због зараза које су владале на турском подручју“. А онда, под новим околностима, када је Аустроугарска наметнула Царински рат Србији (1906), она је била приморана да раскине уговор са Бугарском, па је српско-бугарски савез из 1904. године остао само мртво слово на папиру. ■

(Насћавак у следећем броју)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–31. октобар

Православни

19. октобар – Свети апостол Тома – Томиндан

20. октобар – Свети мученици Сергије и Вакхо – Срђевдан

27. октобар – Преподобна мати Параскева – Света Петка

31. октобар – Свети апостол и јеванђелист Лука, свети Петар Цетињски

СВЕТА ПЕТКА

Света Петка – Параскева је славна светитељка српског порекла рођена у Епивату, између Силинаврије и Цариграда. После смрти родитеља, девица Петка напусти-

ла је њихов дом и започела, Христа ради, подвижнички живот какав је увек желела. Отишла је најпре у Цариград, а потом, све до своје старости, живела је у Јорданској пустињи у посту и молитви пролазећи кроз бројна искушења и патње. У старости, глас с неба позвао је у њен родни крај. Упокојила се у 16. веку а њене чудотворне мошти, током времена, преношене су из Цариграда у Трново, па натраг у Цариград, а одатле у Београд. Сада почивају у румунском граду Јашу.

Смештена међу зидинама Калемегдана, црква свете Петке привлачи пажњу не само православних верника већ и људи који траже спас у невољи. Познате су исцелитељске моћи воде (агаизме) која извире испод њених темеља. Вода се пије у самој цркви, али и носи кући како би се узимала и данима после. Познато је да људи долазе издалека како би нашли спокој, помолити се светитељки и Богу, те узели воду која се по добру помиње.

Црква је подигнута од камена, богато је украшена средњовековним фрескама, под којом је од углачаног мрамора представљена духовну и архитектонску знаменитост престонице Србије. Налази се у туристичкој понуди главног града, а сваке године посети је на хиљаде људи из земље и света. ■

19. октобар

Дан Команде за развој Тимочке бригаде који се обележава у знак сећања на дан када је 1918. ослобођен Зајечар. Команда за развој Тимочке бригаде налази се у гарнизону Зајечар, у касарни „Никола Пашић“ и настала је преформирањем 5. центра за обуку.

20. октобар 1944.

Заједничким дејством Прве армијске групе Народноослободилачке војске Југославије и Четвртог механизованог корпуса Црвене армије ослобођен је Београд. До спајања јединица Црвене армије и Прве армијске групе НОВЈ дошло је 10. октобра 1944. године код Велике Планае. Заједничка битка јединица НОВЈ, под командом генерала Пека Дапчевића, и Црвене армије, под командом генерала Владимира Жданова, отпочела је 14. октобра. Током напада на Београд подршку су пружали Девети авио-корпус Седамнаесте ваздухопловне армије и делови Дунавске речне флоте Црвене армије.

20. октобар 1944.

Почела Будимпештанска операција. Операцију су извели совјетски Други, Трећи и Четврти украјински фронт ради заузимања Будимпеште и избацивања из рата Мађарске, последњег немачког савезника у Европи. Будимпешту је бранила немачка група армија Југ са укупно 26 дивизија. Совјетске снаге су до 29. децембра 1944. у Будимпешти опколиле 160.000 немачких и мађарских војника. До 13. фебруара сломљен је отпор и заузета Будимпешта. Заробљено је 110.000 немачких и мађарских војника и заплењено 1.250 тенкова.

21. октобар

Дан сећања на српске жртве у Другом светском рату. У Републици Србији обележава се радно, као спомен на 21. октобар 1941. и „крваву јесен“ када су немачке окупационе снаге извршиле масовни ратни злочин над цивилима у Шумарицама у Крагујевцу и широм Србије. Немачка казна експедиција стрељала је у Крагујев-

цу више од 7.000 грађана, ђака и професора гимназије. Крагујевачки покољ је један од највећих и најмонструознијих у Другом светском рату који је извршен над цивилним становништвом у једном месту и у једном дану. У Шумарицама је 1963. подигнут споменик у облику римског броја пет који симболизује разред настрадалих ђака.

23. октобар 1912.

Нападом турске Вардарске армије на српску Прву армију почела је Кумановска битка. Првог дана битке две српске дивизије одбиле су напад шест пешадијских дивизија турске Вардарске армије. Други дан битке почео је обостраним нападом. С обзиром на то да су, након првог дана, у Команди Вардарске армије сматрали да су већ постигли велики успех, продужили су напад на читавој линији фронта. Битка је решена када је Дринска дивизија првог позива сломила турски отпор на брду Зебрњаку.

Након Кумановске битке Вардарска армија се, као главна турска снага на западном делу ратишта, нашла у неповољном положају. Главне снаге ове армије одступиле су ка Скопљу и Веле-

су и оставиле главним српским снагама потпуно отворен правац за наступање у долину Вардара. За успехе постигнуте у Кумановској бици генерал Радомир Путник добио је чин војводе, а пуковници Живојин Мишић и Петар Бојовић чинове генерала.

23. октобар 1944.

У филипинском заливу Лејте почела је једна од највећих поморско-ваздушних битака у Другом светском рату, у којој је учествовала готово цела јапанска флота и три четвртине флоте САД. Битка је окончана поразом Јапанаца 25. октобра. ■

Припрема Миљан МИЛКИЋ

Пето спортско првенство Војске Србије

Победник екипа

Проглашењем победника и доделом признања за постигнуте резултате у краљевачкој касарни „Рибница“ свечано је затворено Пето спортско првенство Војске Србије

Победник првенства у укупном пласману је екипа Копнене војске, чијем представнику је начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић уручио победнички пехар и честитао на оствареном успеху.

Друго место у свеукупном пласману, након пет такмичарских дана, припало је екипи Команде за обуку, док је екипа Генералштаба заузела треће место. Четврти су припадници Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, док је екипи Министарства одбране припала пета позиција.

Затварајући овогодишње такмичење, 5. октобра, начелник Генералштаба честитао је победницима истичући да су у протеклих неколико дана такмичари били у прилици да одмеравају индивидуалне и колективне способности.

– Проверавали сте своје моторичке особине, али и дух, снагу ума и вољу. Јачали сте припадност групи и тиму, колективу. Управо то су вредности које мора да поседује припадник наше војске. Важно је учествовати и успех је наћи се у екипи која представља свој вид и своју јединицу – истакао је генерал Диковић, наглашавајући да остварени резу-

тати охрабрују и да је у такмичењу поштовање противника императив.

Он је изразио очекивања да ће припадници наше војске убудуће у већем броју бранити одличја наше земље на међународним такмичењима.

Више од 400 војних спортиста, који су се такмичили у пет дисциплина, у појединачном пласману освојили су укупно 156 медаља. У најзахтевнијој војничкој дисциплини – војном вишебоју, највише успеха имао је поручник Срђан Ђурић из Команде за обуку, на друго место пласирао се старији водник Мирослав Лацковић из екипе Копнене војске, а бронзано одличје понео је потпоручник Бранислав Тошић из редова ВиПВО.

Екипно у стрељаштву, најбољи су били стрелци Команде за обуку, прво место у одбојци освојила је, такође, екипа

Копнене војске

Команде за обуку, а прво место у футсалу припало је Копненој војсци. Најуспешнији атлетичари овогодишњег првенства Војске Србије били су припадници Команде за обуку, а најбоље резултате остварили су џудисти Копнене војске. На стазама за оријентиринг на Копаонику најснажљивији су били такмичари Копнене војске. Поред Копаоника, такмичења су одржана у Краљеву, Крагујевцу и Новом Пазару.

Свечаном затварању Петог спортског првенства Војске Србије и уручивању признања учесницима присуствовали су представници Министарства одбране и Војске Србије, локалне самоуправе, верских заједница, као и краљевачки основци. ■

Биљана МИЉИЋ

Снимили Горан СТАНКОВИЋ и Горан ШЉИВИЋ

Поручник Војске Србије – вођа експедиције која је осв

Цепин, дерезе и лекције с Академије

Три дана уочи Преображења, када се, по предању, Исус Христос са ученицима попео на гору Тавор, захваљујући групи српских планинара, предвођеној Бранком Дикићем, српска тробојка први пут се завијорила на врху киргистанске лепотице високе 7.134 метара. Тридесетогодишњи планинар, припадник 224. центра за електронска дејства, истиче да је за подухват, осим добре припреме и добре концентрације, неопходна и срећа, јер ако време не „отвори врата“, што је чест случај, мисија заврши на неком од успутних кампова, па изостане истинско узбуђење због кога се и кренуло на пут, чији су мотиви многима нејасни, па се питају... чему, шта је сврха...

Тај осећај кад знаш да си померио своје границе, кад си због тога усхићен, то је оно што ме тера на освајање планинских врхова, у ове авантуре – каже поручник Бранко Дикић после постављања свог новог висинског рекорда.

– На врху се грлимо, као фудбалери, срећа је велика, осећај је сјајан. Невероватно је лепо кад помериш границу сопственог организма, кад покажеш себи да можеш тамо где дотад ниси био. То је рај, верујте!

Врх Лењин, уз Дикића, члана Планинарског клуба „Балкан“, освојили су и његов клупски колега Владо Гачић,

љима од старта кренуо амбициозно, па смо прескочили неке почетничке туре и кренули по региону, где смо освајали неке више врхове, којих код нас нема.

Бранков хоби повезан је с почетком рада у Војсци Србије, где је припадник 224. центра за електронска дејства. Војно школовање и пракса у систему одбране, тихо и неприметно, како сам истиче, учинили су га спремним за изазове.

– Знање с Академије у великој мери допринело је планинарењу. Углавном нисте свесни претежног дела тих вештина и знања које носите, али кад затреба, јасно препознам неке тактичке моменте, које можда нисмо учили на Академији дословно тако, али сам знања за то, на неки индиректан начин, понео из ове школе. У планини, рецимо, изненада се појави момент кад мора хитно да се одлучи нешто. И онда, то је јаче од мене, у секунди проради војник, официр.

Ипак, није официр донео одлуку да се у августу иде у Киргистан, на Памир, већ, како истиче Дикић, финансије.

– Одлука да идемо на врх Лењин донета је због финансијског момента, јер је то најјефтиније што постоји на свету за ту висину. Мада ни то није јефтино, мање је скупо од било ког врха од седам-осам хиљада метара у Непалу. Иначе, планинарење је данас доста комерцијализовано. Раније нису биле развијене услуге које укључују и смештај и пропратне ствари. Овај врх још није превише комерцијализован, па му то доноси и одређену тежину.

Више мораш сам да планираш, организујеш. Не мисле други за тебе, сам носиш шаторе за све висинске логоре, храну. Као у цртаном филму – кућица на леђа и кренеш.

Лењин на Памиру

Четворочлана експедиција кренула је у Киргистан првог дана августа, а допутовала назад 23 дана касније. Ноћ пред полазак на такав пут увек је немирна. Питања се сама намећу, трема царује, а паковање постаје наука. Не заборавити оно што не смеш. Треба бити спреман за 16 дана пењања.

– У ранац иде прво опрема. Цепин и дерезе. Цепин је као мали крамп, за пењање, а дерезе оне бодље на ногама. Затим алпинистичка опрема – ужарија, шлем, карабињери, појас... Одећа за те висине мора да буде перјана. Рукавице, вреће за спавање за минимум минус 30 Целзијуса. Главни проблем јесте како упаковати ствари јер су тежине пртљага у авиону ограничене, па се комбинује – из ручног пртљага у велики, и обрнуто.

Из Београда, преко Истамбула и Бишека, до Оша, града на граници Узбекистана и Киргистана, на око 1.000 метара. А тада, у базном кампу, подно Памира, почиње истинска планинарска трема.

– На том месту се, заправо, опрашташ с цивилизацијом. Кад те истоваре са свим стварима, ту почиње размисљање – а шта сад? Дотле аутомобилом, а од базног кампа – пешице. Он

Нишлија Ненад Стојиљковић и Дражен Мандић из београдске „Победе“.

Свима у екипи то је било највећа висина до сада, поручнику за око 200 метара, а неким члановима експедиције и за читав километар. Искуства потврђују да освајање врхова мора ићи корак по корак. Тако се стиче стаж, а планинарење постаје, колико је то могуће, безбедна занимација.

– Планинарењем се бавим пет година, последње три у „Балкану“, практично од када је основан. Овај клуб је и организатор експедиције у Киргистану, коју је финансијски подржао Градски секретаријат за спорт и омладину. Иако немам дуг стаж, заиста сам с пријате-

је, иначе, на 3.600 метара. Ту стављаш ранац на леђа и пут под ноге.

Иако је тих седам и кусур хиљада метара још далеко, планинари већ одавде пале жуте лампице. Треба бити опрезан због аклиматизације, истиче Бранко.

– Аклиматизација је готово пресуда за сваку експедицију. Проблем настаје већ на три, четири хиљаде метара. Организам почиње да реагује на висину. Мањак кисеоника. Прво главобоља, исцрпљеност, несаница, мучнина, чест нагон за повраћањем. То је у вези са исхраном, јер губи се апетит па нема осећања глади, све изгледа добро, а организам пали црвене лампице. Фали му све и свашта, а то треба знати и не дозволити изгладњивање. Кад је време за јело – онда једеш, био гладан или не.

Уз то, наводи поручник Дикић, битно је пити много воде, па се у растопљени лед додају супстанце које воду чине здравом за пиће. Води се рачуна о свему.

– Пожељно је вратити се с експедиције са истим бројем килограма с којима сте кренули, јер то значи да је направљен добар баланс. Ипак, обично се изгуби који килограм. На овој експедицији изгубио сам три килограма, али је то занемарљиво, јер очигледно је разлог физичка активност, а не лоша прилагођеност висини. Губљење килограма може бити и последица лоше адаптивности организма.

Припадник Војске Србије потврђује да се на планинарским експедицијама углавном једе концентрисана храна, која се раствара у води. Минут пире и мусли су, како истиче – права ствар.

– Гледа се да храна буде што неутралнија и без јаких укуса. Јаки укуси на висини не пријају. Мирис и укус су проблематични. Овде заборавимо на сланине, кобасице... Правило је – уносити све хранљиве састојке, али без укуса, јер једино то може да се поднесе на висини. И приликом освајања Лењина било је исто.

– Лењинов врх не спада у јако тешке и технички захтевне врхове. Међутим, специфичан је у томе што од четири и по хиљада метара креће ледник и до шест хиљада крећете се само по њему. Има много глечерских пукотина које се непрекидно отварају, па такав терен захтева пажљиво кретање. Непрекидно се иде у навези, сви су повезани ужетом, које чува сваког члана ако упадне у пукотину по којој ходамо. Оне су широке пола метра до метар, па није лако прескакати то с ранцем на леђима. Сваки корак је потенцијално драматичан ако се погледа доле, кроз усек – истиче поручник.

Страх је оно што човека чини здравим и опрезним, долази на висинама као некаква превентива.

– Страх мора постојати. Нездраво је ако га нема, јер се тада се срља у опасност. Не треба, наравно, имати фобију, али на страх треба правилно реаговати јер је сваки корак на пукотини опа-

сан. На завршном успону, на пример, два човека из једне експедиције упала су у пукотину, али срећом заглавили су се на некој нормалној дубини од четири-пет метара, па су се извукли. Очас посла наиђе опасност. Зато се брижљиво бира траса пута. Иначе, несреће су много чешће на силаску него при успону. У повратку се људи опусте и распу по стази, пажња попусти, а ци-пи-ес уређају се верује више него што би смело.

Понекад сањам да пропадам

Ноћ у хладној и ветровитој планини, на ризичном и неудобном терену, није бајна... Поготово не под шатором.

– Већину ноћи провели смо на другом висинском кампу, који је на леднику. Пре петнаестак година на њему се догодило да од лавине страда тридесетак људи, што је један од трагичнијих планинарских догађаја. После тога логор је мало померен. Спавали смо на пукотинама, које дишу, отварају се... Читаве санте леда се крећу... Ноћу лед пуца и звук је као кад се цепа камен, језиво... Када чујете такве звукове нисте сигурни да ли пуца испод вас или негде даље... У сваком случају врло је непријатно. У даљини с чује котрљање лавина, као да грми... – прича поручник.

Снови су, какви год, добродошли. – Понекад сањам како пропадам у пукотину, али је чак и такав сан увек добродошао, јер када сањаш – знаш да спаваш, а сан је овде преко потребан и често недостижан. Најмучније је кад не можеш да заспиш, а хладно је. Имаш утисак да траје вечно. У шатору

си, на шест хиљада метара, хладно је. Гледаш да ти само нос вири из вреће. Око тебе снег и лед, неко се греје на свећу... Циљ је што пре побећи у сан.

Од овог, другог логора, експедиција коју је предводио поручник Војске Србије у једном дану прешла је раздаљину до четвртог, прескачући трећи, јер би останком ту, како каже Дикић, изгубили још један дан, а они га нису имали на располагању.

– Чували смо га за резерву. Колеге Руси и Французи, видевши да само пролазимо кроз трећи логор, нису се могли начудити. Време је заиста ограничавајући фактор за планинарење, јер то што смо ми радили 16 дана, обично траје и цео месец. Ми кажемо осталим планинарима какви су наши планови, они нас чудно гледају, као да је то преамбициозно и што се тиче времена за аклиматизацију, и што се тиче ловљења правог момента за кретање напред.

Ми смо имали срећу. Често се деси да ти време не дозволи оно што планираш. Да смо изгубили два или три дана, ради неког додатног опреза, не бисмо имали шансе да приступимо врху, а камоли да га освојимо. Понекад се деси да ти време у планини пет-шест дана не да прилику да се помериш из логора.

Иако нема детаљног плана пута, сем, наравно, оквирног, постоје информације које пресудно утичу како се и којим правцем иде. Ђуд времена је кључна непознаница.

– Имамо информације о врху, али не можемо да искалкулишемо објективне околности у природи – ветар, снег, маглу. Не знамо ни какав нас терен чека, као ни како ће нам организам реаговати на висину. Стога је бесмислено

правити дугорочне планове. Мада – истиче Бранко – управо у томе је чар планинарења, осећај слободе која плени.

Дан за врх

Четворочлани тим је, очигледно, имао добру тактику. Време их је послужило и врх је био као на длану. – Тог дана смо са последњег висинског кампа кренули око 8 сати. Најава времена била је одлична. Прави дан за врх. А он пред нама. Као из Јајинаца да гледамо Авалу. Остаје само да се попнемо. Изгледа да је лако, али није. Тешко је то описати, јер често ни делић тог „лаког“ пута не можеш да пређеш цео дан. То „као на длану“, што изгледа смешно, за час открије праву ћуд. Већ у подне облак се качи за круну планине, а онда, иако је време „идеално“, креће снег, ветар... Они доносе и питања. Да ли одустати? Погледи чланова тима се срећу, најчешће без речи, сведочи Дикић.

– Упитаност се појављује с променом времена, згледамо се, размислићемо, знате, треба се и вратити тим путем. Тог 16. августа, срећом, време се није додатно погоршавало. Као вођа експедиције имао сам и додатну одговорност за све чланове. Нисмо одустали и – успели смо. Додуше, на завршном успону имали смо две критичне деонице, али смо их савладали. Такве висине, изнад 6.500 метара, планинари зову „прва зона смрти“. Када смо досегли и 6.900, завршних двеста метара до Лењина било је равно и дугачко, као по ливади.

Развијање српске тробојке на 7.134 метара била је награда за подвиг.

Да ли је подвиг то што је експедиција, предвођена поручником Дикићем, урадила?

– То што смо се попели тако високо јесте вредно, али постоје планинарске експедиције које нису имале среће с временом, иначе би успеле. Нама се већина „коцкица“ сложила. Не сматрам да је наша експедиција остварила већи подухват него она, такође српска, из 2008. године, која није успела да се домогне врха.

После Мон Блана, Аконкагве, још један врх је за Бранком. Шта следи? Јужна Америка... Хималаји? Да ли је то сан свих који воле пењање?

– Углавном. Нешто од осам хиљада метара, на Хималајима, али то кошта. Није нужно да буде Монт Еверест, има ту још тежих врхова, примамљивих, а јефтинијих. Било који врх у Непалу изнад осам хиљада метара кошта од шест до осам хиљада евра. Еверест је двадесет пет или тридесет хиљада, а може бити и скупљи. Лењин је коштао око две хиљаде. Али, где год да идеш, важно је, што би ми војници рекли – да се поштују процедуре, уз доста среће, наравно. То јесте рецепт за успех, јер процедуре чувају живот.

А кад се, после недођије, негде из базног кампа, кад добијеш сигнал, јавиш фамилији, од радости што ти чују глас, што значи да си „у комаду“, скоро да их не занима да ли си досегао врх. Дају ти за право да то непоновљиво задовољство сачуваш само за себе. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

Војно-пливачки базен „Врежина“ код Ниша

Сезона за памћење

Војно-пливачки базен „Врежина“ код Ниша је контуре данашњег изгледа добио још 1975. године, али му је залагањем припадника Треће бригаде Копнене војске одскора враћен стари сјај и тако омогућено да поред основне намене за обуку припадника Војске Србије, буде и место за рекреацију и професионалних припадника Војске и чланови њихових породица, као и грађана Ниша.

Надлежни из Треће бригаде, којом командује бригадни генерал Желимир Глишовић, успели су да ове године, уз помоћ нишких општина Панталеј и Медијана, обогате спортске садржаје и унапреде изглед базена изградњом терена за фудбал на песку, куповином дечјег мобилијара, уређењем простора унутар и испред базена, те постављањем сунцобрана и лежаљки.

Када се зна да су посетиоци и раније имали прилику да користе игралишта за фудбал, одбојку, кошарку, тенис и остале спортове, онда је јасно да војно-пливачки базен у овом тренутку располаже свим потребним спортским и рекреативним садржајима.

О купачима на базенском комплексу, који захвата површину од око шест хектара, бринула је лекарска екипа, спремна за интервенцију у сваком тренутку, док се посебна пажња поклањала свакодневной хемијској и бак-

БЕЗ ИЈЕДНЕ ПОВРЕДЕ

Како би војно-пливачки базен несметано функционисао у летњем периоду, формирана је привремена управа којом је руководио мајор Горан Денић.

– Предузели смо мере да омогућимо посетиоцима пријатан боравак на базену и коришћење свих капацитета, уз примену високих мера безбедности. На крају сезоне можемо рећи да нисмо имали ниједну повреду на базену, као ни ванредни догађај – каже мајор Денић.

териолошкој контроли исправности воде у базену и воде за пиће.

Иако остваривање финансијске добити није било приоритетно, треба истаћи да је остварен приход од шест милиона динара. Још веће задовољство представља чињеница да је услуге базена, у периоду од 9. јуна до 13. септембра користило око 150.000 купача.

На базену су припадници специјалних и извиђачких јединица Војске Србије извели обуку у пливању, као и обуку у пливању деце из хранитељских породица. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за попуну
упражњених
формацијских
места у
Војнообавештајној
агенцији

Обавештавају се заинтересована лица да је на сајту Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране Републике Србије на РАМКО (<http://www.uzk.sljr.mo>) постављен интерни конкурс за попуну упражњених формацијских места у Војнообавештајној агенцији МО РС,

1. референт, по формацији ФЧ потпуковника, 13 извршилаца;

2. референт, по формацији ФЧ мајора, 12 извршилаца;

3. референт, по формацији ФЧ капетана, 3 извршиоца;

4. начелник Канцеларије општинских послова, по формацији ФЧ заставника 1. класе, 1 извршилац;

5. референт, по формацији ФЧ заставника 1. класе, 1 извршилац;

6. шифрер-руководилац, по формацији ФЧ заставника 1. класе, 1 извршилац.

На конкурс се могу пријавити сва лица која испуњавају услове конкурса. ■

PARTNER ZA NAJPOŽELJNIJU KUPOVINU

SPORT VISION

6 RATA
UŠTEDITE KUPUVINU
PUTEM
ADMINISTRATIVNE
ZABRANE

**FORMULAR ADMINISTRATIVNE ZABRANE I SPISAK
SVIH NAŠIH OBJEKATA U SRBIJI MOŽETE NAĆI
NA WWW.SPORTVISION.RS**

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА

БЕЗ УЧЕШЋА
ЖИРАНАТА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА
ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
И ВОЈНЕ ПЕНЗИОНЕРЕ ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о

Панчево, Жарка Зрењанина 14
Телефони: 013/344-321,
063/370-138
Телефакс: 013/345-930
E-mail: kotikdoo@gmail.com

- БИЦИКЛИ, КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- ПРОГРАМ „VILLAGER“, КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- РАЧУНАРИ И РАЧУНАРСКА ОПРЕМА
- БЕЛА ТЕХНИКА И ТЕЛЕВИЗОРИ
- БРИКЕТИ ЗА ЛОЖЕЊЕ

3. Међународни сајам
безбедности објеката, инфраструктуре, лица и пословања

Visoke tehnologije u funkciji javne i
privatne bezbednosti.

Tehnička infrastruktura objekata
Integracija bezbednosti i
upravljanja objektima i poslovanjem.
Korporativna i industrijska bezbednost.

Tehnička i fizička zaštita.

Informaciona bezbednost

Osiguranje.

**postoji
bolji način**

Info i prijava učešća: Tel: +38111 2655-486, Mob: +38163 205-599, Fax: +38111 3615-298, e-mail: isec@sajam.rs

www.isec-expo.rs

05 - 08.11.2012.

BEOGRADSKI SAJAM
Jedno mesto, ceo svet

ИЗБРАНА ПАРТИЈА ЗВЕЗДА ИЗ ТЕСЛИЋА

Аталик – Предојевић
Сарајево, 2004.

1.д4 Сф6 2.ц4 г6.3.Сц3 д5 4.Лг5 Се4 5.Лх4
Пре чдванаест година у Теслићу је објављена књига Миодрага Стјепановића „Звезда је рођена“, чији је главни јунак био Борко Предојевић, рођен 1987. године у Теслићу, Република Српска. Он је тада постао првак Европе за свој узраст, а касније и првак света. После турнира у Сарајеву 2004. опширно је коментарисао своју успешну одбрану против турског аса Суада Аталика.

5...Сц3 6.бц3 дц4 7.е3 Ле6 8.Дб1 Дд5
Крај овог потеза „малац“ је ставио знак узвика, па још наводи да црни после овог потеза има добре шансе за игру на победу.

9.Сф3

То је, каже, нов потез.

9...Да5! 10.Дб2 Сд7!

Црни је, према сопственом мишљењу, сада изједначио игру.

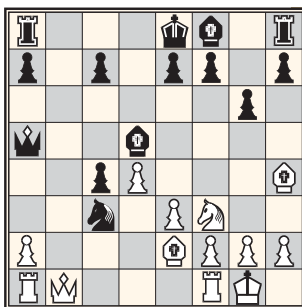
11.Ле2 Сб6 12.0-0 Са4 13.Дб7 Лд5 14.Дб1 Сц3.

Бели: Кг1, Дб1, Та1, Тф1, Ле2, Лх4, Сф3, а2,

д4, е3, ф2, г2, х2

Црни: Ке8, Да5, Та8, Тх8, Лд5, Лф8, Сц3, а7,

ц4, ц7, е7, ф7, г6, х7

15.Де1!

То је једини добар потез, јер би на 15.Дц2 следило 15...Ле4 16.Дд2 Се2 17.Де2 Лд3 уз пад квалитета, а на 15.Дб2 црни би постао „рендген“ са 15...Лг7. Иначе, кад се вуку обавезни потези, то је већ сигнал да тај играч стоји слабије.

15...Лг7 16.е4! Се2 17.Де2 Ле6 18.д5 Ла1 19.де6 Лф6 20.е5 Лх4 21.еф7 Кф7 22.Дц4 Кг7 23.Дх4 Тае8!

Црни стоји мало боље.

24. Дц4! Тхф8 25.Тц1 Тф3?

Са 25...Кх8! 26.х3 ц5 црни би стајао боље.

26.ф3 Де5 27.Дц7

Сада је игра једнака.

27...Дф6 28.Те1 Дф3 29.Те7 Те7 30.Де7 Кг8 31.Дд7 Да3 Реми.

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

С
У
Ч
А
О
К
У

		9	6	8					
1	4	6							
				5		2			
	8								4
9		3	1		7	5			
		5		9					
							6	5	7
					3	4	9		

Решење коњићевих скокова из прошлог броја: Што се говори, а није истина, рашчени се како маглина; Тешко кући ће није господара, а баштини ће није пудара.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	○	2	3	4	5	6	7	○	8	○	9	10	11	12	13	14	○	15	○	16
17									18									19			
○		20								21										22	
23				24									25								
26						27									28						
29								30										31			
32										33										34	
35			36										37								
38					39									40							
41						42										43					
44								45										46			
○		47								48										○	
49				50									51								

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: музичари, ременици, АМК и, Абдаланка, емтизам, а, Хас, каскадер, вијугави, Алага, Катовице, аморит, Јадовно, аномалан, ноте, Луис Керол, карирати, АМ, ок, тематика, Ератостен, пали, акузатив, биритије, уговар, пароними, Батес, пирамиде, ираниста, АМГ, и, кропитиљ, ресторани, р, НБА, симикони, Калимаса.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. На начин Ресаваца, 18. Двостран, билатералан, 19. Оруђе за сечење, 20. Град на Волги, 21. Град у чијој је близини вођена битка 23. и 24. октобра 1912. године, између српске и турске војске, и извојевана прва српска победа у Првом балканском рату што је означило скори крај турске владавине на Балкану, 23. Бања у Белгији, 24. Образовано, 25. Први примерак чега, 26. Афроамеричка активисткиња за људска права, Роза, 27. Шпекулант (стр.), 28. Предмет учења (грч.), 29. Коцкар (лат.), 30. Бавити се риболовом, 31. Натечено место на телу, 32. Проредити, начинити рејим, 33. Верно приказивање (грч.), 34. Ауто-ознака Руме, 35. Иницијали неуништивног глумца Нориса, 36. Фармацеут, 37. Онај који тамани нешто, 38. Град у Камеруну (палиндром од КАКА), 39. Гладити, мазити, 40. Врста вишње, 41. Продавнице вина, 42. Стручњак за статистику, 43. Који је као тај, 44. Бапска старост (лат.), 45. Лилихип (мн.), 46. Име бивше глумице Жирардо, 47. Италијански фудбалер, Фабио, 48. Народно мушко име, 49. Иван одмила, 50. Становница Трира, 51. Насеље у општини Фоча, Република Српска.

УСПРАВНО:

1. Делити на много делова, комадати, 2. Шпански писац, Кристобал, 3. Иницијали фудбалера Љајића, 4. Врста окретне игре, уанстеп, 5. Сомалијска национална алијанса (скр.), 6. Ловити рибу кочом, 7. Ивова шума, ивак, 8. Животиња сродна жирафи, 9. Отпадак од коре дрвета, 10. Ауто-ознака Суботице, 11. Тмурно време пред кишу, 12. Метод за компресију фајлова, 13. Вера у духове (лат.), 14. Део тела (за ходање), 15. Композиција за девет гласова, 16. Крвни суд, артерија, 18. Место у Словенији, 19. Витомирова имењакиња, 20. Чекрк за дизање једра (пом.), 21. Сакупљати, 22. Који је без морала, 24. Староримски цар, 25. Еротски писац, еротик, 27. Апарат за мерење пређеног пута, 28. Неговати коње, 30. Први Земљин вештачки сателит, 31. Црквена проклетства, 33. Град у Француској (анаграм од ВАЛОНА), 34. Здравствени радници, 36. Женско име, 37. Пирамова љубавница (мит.), 39. Бивши аутомобилист, Јохен, 40. Палиндром од МАЛА, 42. Јеврејско мушко име, 43. Мета, 45. Ауто-ознака Рашке, 46. Име глумца и певача Монтана.

КАПИТАЛНО ИЗДАЊЕ „ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“

ИСКОРИСТИТЕ ЈЕДИНСТВЕНУ ПРИЛИКУ ДА УПОТПУНИТЕ СВОЈУ БИБЛИОТЕКУ

-50%

ЛЕТЊИ ПОПУСТ

ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ

Вил Дјуранџ

Тврди повез, ф. 17×24, 10.500 стр.

12 томова

1. Источне цивилизације;
2. Живот Грчке;
3. Цезар и Христ;
4. Доба вере (I);
5. Доба вере (II);
6. Ренесанса;
7. Реформација;
8. Почетак доба разума;
9. Доба Луја XIV;
10. Волтерово доба;
11. Русо и револуција;
12. Наполеоново доба.

НА
18
РАТА

БЕЗ
КАМАТЕ

БЕЗ
ЖИРАНАТА

БЕЗ
ЧЕКОВА

~~38.880,00~~
19.440,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем _____ комплета едиције
„ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“
по повлашћеној цени од **19.440,00 динара**.
Издања ћу платити на кредит у _____ рата
(највише 18), путем административне забране.

Купац _____

ЈМБГ _____

Број личне карте _____

МУП _____

Адреса становања, улица и број: _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Попуњену наруцбеницу послајте на адресу МЦ „Одбрана“, након чега ће купцима бити достављена административна забрана ради овере.
Након прихватања забране и уписа прве рате од стране исплатиоца зараде, издања ће бити достављена путем Поште експреса, на шериш кулица.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Сва издања можете купити по истим ценама и у продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд, 011/2184-925

**НАГРАДНА ИГРА
У МЕСЕЦУ КЊИГЕ**

ДОМ ВОЈСКЕ
Браће Југовића 19, Београд

САЈАМ КЊИГА У БЕОГРАДУ
21–28. октобар 2012.

ПРОДАВНИЦА „ВОЈНА КЊИГА“
Васе Чарапића 22, Београд

МЕСЕЦ КЊИГЕ

од 1–28. октобра 2012.

**ЈЕДИНСТВЕНА ПРИЛИКА ДА ОБОГАТИТЕ СВОЈУ
БИБЛИОТЕКУ ПО НАЈПОВОЉНИЈИМ УСЛОВИМА**

- Куповина на кредит без чекова, без жираната, путем административне забране до 18 рата
- Чланство у Клубу читалаца „ОДБРАНА“
- Учешће у наградној игри

**ПОПУСТ ОД 30% ДО 90%
РАСПРОДАЈА СТАРИХ ИЗДАЊА**

ЈАВНО ИЗВЛАЧЕЊЕ

Јавно извлачење добитника награда одржаће се
на штанду МЦ „Одбрана“ на Сајму књига,
28. октобра у 15 часова.

Имена добитника награда биће објављена истог дана
на сајту МЦ „Одбрана“ и у магазину „Одбрана“ 1. новембра.

МЕДИЈА ЦЕНТАР
ОДБРАНА

Медија центар „Одбрана“, Браће Југовића 19, Београд
Тел: 011 3241 258, Факс: 011 3241 363
medijacentar@mod.gov.rs, www.odbrana.mod.gov.rs

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 70

Митраљез М134
на хеликоптерима

ОПСТАНАК МАЛОГ ГЕТЛИНГА

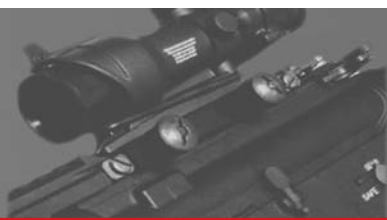
Прва беспилотна војна летелица
за васионске летове

ТАЈАНСТВЕНИ МИНИ КОСМИЧКИ ШАТЛ

Лаки ловац *нет* са
југословенским ознакама

АВИОНЧИЋ ИЗ БРИТАНИЈЕ

Митраљез М134 на хеликоптерима

САДРЖАЈ

Митраљез М134 на хеликоптерима ОПСТАНАК МАЛОГ ГЕТЛИНГА	2
Прва беспилотна војна летелица за васионске летове ТАЈАНСТВЕНИ МИНИ КОСМИЧКИ ШАТЛ	6
Лаки ловац нет са југословенским ознакама АВИОНЧИЋ ИЗ БРИТАНИЈЕ	10

ОПСТАНАК МАЛОГ ГЕТЛИНГА

Ефикасна употреба флоте расположивих ваздухоплова понекад намеће варијанте уградње наоружања и на оне платформе које иницијално нису биле предвиђене за праву борбену употребу. Такав је случај и са наоружавањем лаких хеликоптера и клипних школских авиона. Њихове конструктивне могућности и перформансе не дозвољавају широк дијапазон избора, посебно у сфери ватреног наоружања. Једна од могућности јесте уградња митраљеза са ротирајућим цевима Гетлинг принципа, који у новим варијантама и даље успешно опстају на тржишту.

Уредник прилога
Мира Шведић

Принцип рада

Принцип Гетлинг подразумева вишецевну конфигурацију са обртним цевима, које су чврсто везане за сандук цеви и чине заједнички блок, који се при гађању окреће у односу на облогу топа. Тај блок је основни механизам оружја. На унутрашњој површини облоге налази се криволинијски жлеб по којем клизи специјални испуст затварача (свака цев има засебан затварач). При окретању блока цеви затварачи изводе повратно-транслаторно кретање. Приликом њиховог кретања напред метак се доводи у лежиште, забрављује цев и врши опаљење, а при кретању назад цев се одбрављује и избацује се чаура. За храњење тих оружја карактеристично је да се муниција унутар магазина не налази у реденицима, јер се на тај начин теоретска брзина гађања ограничава на око 4.000 метака у минути, већ се зидови чаура међусобно додирују. За окретање комплетног склопа користи се спољни извор енергије, најчешће електромотор.

стине ватре. Тако је настао чувени „Проекта Вулкан“, поверен фирми „General Electric“. Кроз захтеве је тражено оружје које би испаливало топовске гранате калибра 20 mm великом брзином и могло да се интегрише на савремене борбене авионе. Шестоцевни топ калибра 20 mm, назван T171, усвојен је у наоружање 1956. године као модел 61, да би касније постао познат под називом „вулкан“ – M61 Vulcan. Према декларисаним карактеристикама могао је да испали 6.000 граната у минути. Најпре је интегрисан на авион F-104 Starfighter, а касније је постао стандардно ватрено наоружање свих америчких ловаца.

Мини топ

Компанија „General Electric“ била је задовољна резултатима постигнутим топом M61 Vulcan, те је 1960. у сопственој режији наставила са развојем шестоцевног митраљеза у калибру 7,62×51 mm NATO, који је функционисао по истом принципима као и M61. Прототип модела названог M134, односно GAU-2/A, како је касније означен у америчком ваздухопловству, био је спреман 1962. године. Његова масовнија појава везана је за почетак обимнијег америчког војног ангажовања у Индокини, односно Вијетнаму.

Избор одговарајућег ватреног наоружања и његово усклађивање са могућностима ваздухоплова захтева пажљив конструктивни приступ. Ватрено наоружање ваздухоплова, између осталог, треба да има малу тежину и димензије, уз велику брзину гађања. Код летелица мање масе и габарита значајна је и еластична уградња за смањење сила трзања. Силе трзања, осим растурања при гађању, у драстичнијим случајевима доводе и до деформација на самој структури.

Један од конструктивних приступа, и даље актуелан, јесте митраљез M134 калибра 7,62×51 mm NATO, базиран на Гетлинговом принципу рада са ротирајућом цевима, који је патентиран давне 1862. године. Осим у америчком грађанском рату, први митраљези Гетлинг принципа са мануелним обртањем цеви успешно су коришћени у низу ратова,

Велика брзина гађања, у комбинацији са свећлећом муницијом, ствара импресиван ефекат „ватреног бича“

нарочито колонијалних, које су Велике силе водиле у другој половини 19. века. Почетком 20. века у конструкцији митраљеза доминирали су такозвани системи Максим.

До касних четрдесетих година није било интересовања за митраљезе и топове са ротирајућим цевима Гетлинг принципа, све док у авијацији нису показали потребу за оруђима велике гу-

Америчке снаге у Вијетнаму, које су користиле хеликоптере као примарно средство за транспорт трупа и средстава у удаљене делове џунгли, брзо су дошле до закључка да је за заштиту хеликоптера у зони десантирања употребљивији електрокретани шестоцевни митраљез Гетлинг принципа него

класичан већег калибра, јер је циљ првенствено била жива сила а не техничка средства вијетнамских снага.

Због импресивног ефеката услед велике брзине гађања (4.000 метака у минути) M134 је постао веома популарно оружје. „Мини топ“ или Minigun M134, како је популарно називан, ускоро је уграђен на скоро све типове америчких хеликоптера који су коришћени

у Вијетнаму, а првенствено на АН-1 Собра, УН-1 Huey, НН-53 Green Giant. Митраљеви су уграђивани у подвесне контејнере, туреле, а најчешће на просторима бочних врата. Употребљавани су масовно и на авионима летећим топовњачама типа АС-47 и АС-130 Spectre, те лаким журишницима А-37 Dragonfly. Митраљеви М134 примењивани су и на речним чамцима специјалних јединица, док су их пешадијске јединице због неоговарајуће масе користиле у мањој мери. Колико је М134 био значајан за америчке јединице говори и податак да је до 1971. америчким оружјем снагама испоручено око 10.000 митраљеза типа М134, односно GAU-2/A.

И поред одређених недостатака у виду мањег домета и недовољне пробојности, затим веће масе услед потребе за електромотором и извором енергије, те повећане потрошње муниције због брзине гађања, М134 се константно одржавао у производњи и након Вијетнамског рата, али у мањој мери.

Тај митраљез је, осим војсци, био занимљив и Холивуду. Посебно запажену сцену М134 имао је у спектакуларном блокбастеру „Предатор“. Био је оружје избора и познате певачице Ријане, која се тим митраљезом борила против ванземаљаца у прошлогодишњем филмском хиту „Battleship“. И данас је то оружје занимљиво продуцентима разних емисија забавног типа, којима обилују најпознатији светски сателитски канали.

Нове верзије за нове платформе

Преузимањем права на производњу од компаније „General Electric“, даљи развој митраљеза М134 наставиле су компаније „Garwood Industries“ и „Dillon Aero“. Рад на усавршавању базног модела, чија је производња претходно била обустављена, интензиван је у протеклој деценији. У случају компаније „Dillon Aero“ резултат је модел М134D (морнаричка ознака Gau-17/A) са низом варијација.

Базни модел митраљеза побољшан је конструктивним изменама, пре свега употребом нових материјала, укључујући и титанијумске легуре, чиме су пове-

Руска решења

Гетлинг принцип био је занимљив и совјетским, односно руским инжењерима, па су тако развијени четвороцевни ГШГ-7,62 mm 9-А-622 (Глаголев–Шипунов–Грязев 7,62 mm) и ЯкБ-12,7 mm 9-А-624 (Якушев–Борзов 12,7 mm). За разлику од америчких митраљеза покретаних електромотором и топова Гетлинг принципа, руско оружје ротацију цеви остварује позајмицом барутних гасова, због чега је њихова конструкција лакша и брже постижу максималну брзину гађања. Међутим, иако је ЯкБ-12,7 mm дуго био стандардно наоружање хеликоптера Ми-24, у новијим верзијама летелица замењен је оружјем већег калибра, јер се сматрало да нема довољну ватрену моћ за један прави борбени хеликоп-

тер. Са друге стране, хеликоптер Ка-29, који користи руска морнаричка пешадија у свом наоружању, задржао је митраљез ГШГ-7,62 милиметра.

Митраљез М134 је са успехом интегрисан и на летелице источног порекла, попут познатог хеликоптера Ми-17

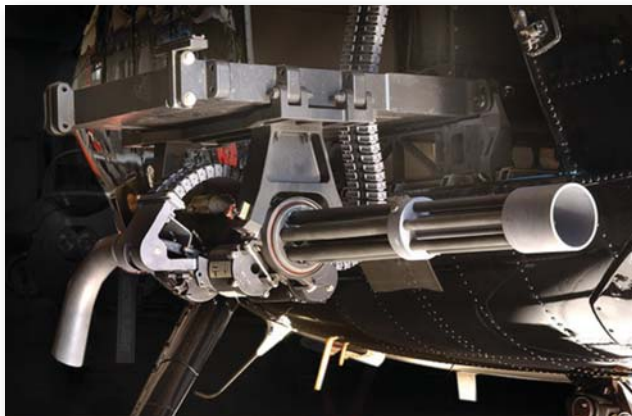
ћани чврстоћа, отпорност и поузданост, уз истовремено смањење масе оружја. У складу са нивоом употребе титанијумских делова, постоје варијанте М134D-T (висок ниво титанијумских компоненти) и М134D-H (хибрид са мањим бројем титанијумских компоненти). Такође, могућа је дорада старих модела М134 новим компонентама. Од 2003. године па

до данас америчке оружане снаге купиле су неколико транши тог оружја, чија се цена, у зависности од уговореног броја, кретала између 17.000 и 21.000 америчких долара по комаду.

У односу на базне моделе, а ради повећања поузданости рада, брзина гађања М134D је са 4.000 смањена на 3.000 метака у минути, односно 50 метака у се-

Митраљез М134 на бочним вртљивима хеликоптера УН-1

Варијанта М134D-Т са високим нивоом титанијумских компоненти

Модел М134D

кунди, са чим и даље не може да се пореди ниједан класичан митраљез. Како наводи произвођач, у комбинацији са мањом силом трзаја, коју овај митраљез има, мања је и могућност расипања, па је прецизност и концентрација погодака на циљу већа. Уз употребу светлеће муниције и уочавањем падне тачке лакше се врши и корекција ватре, односно усме-

оружја старијег датума производње, што сведочи да и даље постоји интересовање за тим типом наоружања.

Према је митраљез М134 током Вијетнамског рата већ био интегрисан у подвесне контејнере у конструктивној форми означеној као SUU-11B/A (ваздухопловство), односно M18E1 (копнена војска), трендови у развоју и модерни-

ТТ карактеристике М134D (извор Dillon Aero)

дужина.....	80,2 cm
ширина.....	30,5 cm
тежине без муниције, извора напајања и носача:	
– челична конструкција (интегрисан/покретни носач).....	25,8/30 kg
– титанијумска конструкција (интегрисан/покретни носач).....	20,5/24,1 kg
тежина муницијског контејнера (пун):	
– 1.500 зрна.....	56,8 kg
– 3.000 зрна.....	93 kg
– 4.400 зрна.....	134 kg
брзина гађања.....	3.000 m/min
сила трзаја.....	67–135 kg
век употребе цеви.....	100.000 зрна
средње време између заглављивања.....	30.000 зрна
ресурс до генералног ремонта.....	1.500.000 зрна

На газели

Мање је позната чињеница да је интеграција митраљеза М134 вршена и на хеликоптерима типа „газела“. Ту интеграцију је под називом Mini TAT (Tactical Aircraft Turret), односно Flexible Turret System (FTS), вршила америчка компанија „Emerson Electric Company“. Према сертификована, та опција није заживела код корисника „газела“, иако теоретски представља веома добро решење за димензије, тежине и перформансе тог хеликоптера.

равање рафала, што је посебно важно у случају гађања са платформи које су у покрету, попут хеликоптера или теренских возила.

Уз нове митраљезе тржишту је испоручено и неколико хиљада репарираних и модернизованих

зацији лаких хеликоптера и школско-борбених авиона намењених противбуњеничким дејствима подстакли су развој нових контејнера прилагођених тој врсти ваздухоплова.

На овогодишњој реномираној изложби наоружања Eurosatory, јавности је представљен контејнер типа DGP 2300, оквирне тежине 190 kg и дужине 185 сантиметара. Тежина укључује и муницију и систем електронапајања митраљеза М134D. Као циљне платформе, стручњаци су указали на турбоелисне авионе AT-6B и Super Tucano, учеснике америчког програма названог Light Air Support (LAS). Према габаритима и тежинама контејнер би могао да буде употребљен и на неким мањим летелицама, укључујући и оне са клипном погонском групом, те и даље заслужује пажњу стручне јавности, која се бави том врстом авијације. ■

Др Славиша ВЛАЧИЋ

ТАЈАНСТВЕНИ МИНИ КОСМИЧКИ ШАТЛ

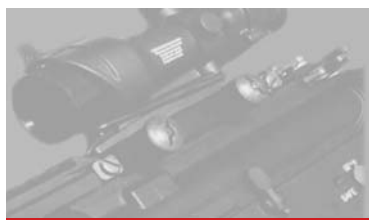

Пентагон, DARPA и „Боинг“ развијају пројекат космичке летелице за војне операције, која би летела брзином 25 маха, а у њу би били уграђени усавршени системи за термичку заштиту, аутономни управљачки систем са програмираном путањом, те умањени скелет већ испитаних шатлова. X-37B ће бити коришћен као истраживачка платформа за сателите и другу свемирску технику.

Када је 22. априла 2010, помоћу ракете типа „атлас V“, први пут лансирана беспилотна војна летелица X-37B, названа и тајанствени мини космички шатл (Secret Mini Space Shuttle), отворила су се бројна војнотактичка и техничка питања – од тога каква је намена овакве летелице, које су њене маневарске способности, носивост, до тога да ли је то замена за „спејс шатл“ који је отишао у пензију или је нека нова врста летелице, да ли је намењена за војне или цивилне потребе... Бројним питањима космичких, војних и других стручњака допринела је и чињеница да је реч о тајном пројекту. Без обзира на сву тајанственост, тај догађај значајан је по томе што је то у историји америчког свемирског програма прво лансирање роботизоване космичке летелице (без посаде) у простор изван Земљине атмосфере. Намена експеримента, како је саопштила прес-служба NASA-е и „Боинга“, била је провера летелице – да ли и без људске посаде има све техничке могућности за космички лет, за обављање одређених наменских задатака, те способност да се самостално врати у атмосферу и приземљи на писту за слетање ради прегледа и анализе.

Дужина летелице је девет метара и отприлике четири пута је мања од пензионисаног „спејс шатла“. Велики мотор, постављен у репу летелице, служи за промене орбита, а за напајање уграђених система и уређаја та летелица користи соларне панеле новије генерације и литијум-јонске батерије.

Тестиране су могућности самосталног лета и управљања на велике даљине. Уз то, проверено је функционисање соларног панела за напајање уређаја и система помоћу сунчеве енергије, као и друге техничке и аеродинамичке карак-

теристике. Војне стручњаке у Пентагону поред тога интересује и како ће се летелица понашати у орбити и при повратку назад на Земљу.

Гери Пејтон, заменик подсекретара америчког ваздухопловства задужен за васионске програме, рекао је да је главни циљ првог лета, у технолошком смислу, провера функционисања свих система и уређаја у летелици. Он је изјавио да је X-37В конструисана тако да може да остане у орбити до 270 дана, али да још није планирано када ће се летелица вратити на предвиђено слетиште, као и да то зависи од начина на који ће се обавити експерименти у орбити. По завршетку мисије, земаљска контрола упутила је команду пет тона тешкој летелици да покрене моторе и врати је у земаљину атмосферу. Компјутер у летелици је током слетања сам маневрисао до 4,5 km дуге слетне стазе у бази Вандерберг у Калифорнији.

Амерички космички и војни стручњаци изражавају оптимизам да би даљи развој тог пројекта могао да доведе до производње прве мале васионске летелице за војне потребе. Цена тог пројекта и његови циљеви још су увек тајни, иако је делимично познато колико новца је до сада утрошено.

Пројект X-37

Пројекат X-37 почео је да се развија 1999. године као програм Америчке васионске агенције. За тај пројекат NASA је изабрала фирму „Боинг“. На почетку им је одобрено 109 милиона долара, америчко ваздухопловство је у пројекат уложило још 16 милиона, а „Боинг“ 67 милиона долара. У 2002. години за пројекат је одобрено још 301 милион долара. Након што је летелица успешно прошла тест лета у атмосфери, 2. септембра 2004, NASA је 13. септембра предала пројекат Пентагону. Затим је 21. јуна 2005. комплетиран теретни део летелице и изведене су неке структурне промене и унапређења у конструкцији.

Први лет са теретним делом изведен је средином фебруара 2006. на полигону Мохаве у Калифорнији. Већ 10. марта 2006. планиран је тест пред специјалном комисијом, али је снежна олуја у пустињи Мохаве омела планове. Неколико дана касније мини шатл је, без теретног

Погон и конструкција

Стандардно војно гориво на бази водониковог пероксида које се користи и у другим летелицама америчког ваздухопловства јесте JP-8. Мотор за летелицу X-37В, Ракетодин AR2-3, има погонску снагу од 29,341 kN. За напајање уређаја у летелици користе се соларне ћелије од галијум арсенида на панелима, а електрична струја се акумулира у литијум-јонским акумулаторима. Орбитална брзина је 28.200 km/h.

Профил је конструисан у основи као и „спејс шатл“, али је уместо алуминијумске основе изграђен од лакше композитне структуре. Крила и труп обложени су новим типом уни-влакнастих ватросталних керамичких плочица, отпорних на високу температуру и оксидацију. Наглашено је да су у овој летелици обједињена савремена сазнања и искуства у производњи авиона и космичких летелица. Тај космоплов нема хидраулике, целокупни систем управљања је аутоматизован и омогућује програмирање свих фаза лета. Летелица може да маневрише на малим земаљним орбитама, на висинама од 177 до 805 km изнад Земље, брзином од 28.164 km/h.

Мини шатл X-37 подигнућ је у ваздух помоћу летелице „бели витез“

дела, подигнут у ваздух помоћу летелице „бели витез“, али појавили су се проблеми са линком за управљање, па је то космичко возило приземљено. У априлу исте године настављени су летни тестови и провера способности летелице да клизи кроз атмосферу. Наравно, није све ишло по плану, јављали су се повремене проблеми. Како би се они отклонили про-

јекат је пресељен у ваздухопловну базу Планта 42 у месту Палмдејл. Ту су настављени летни тестови – летелица је пет пута подигнута у ваздух и успешно се сама спустила на писту.

Након анализе резултата тог теста и промена у структури трупа, додавањем композитних материјала за термалну заштиту, први успешан пробни лет са теретним простором изведен је 7. априла 2006. године.

Пројекат који су развијале NASA и DARPA најпре је имао назив X-37A. У почетку је било предвиђено да летелица има посаду и да може да превози људе и терет. Био је то пројекат космичке летелице за војне операције, која би летела брзином 25 М, а у њу би били уграђени усавршени системи за термичку заштиту, аутономни управљачки систем са програмираном путањом. У летелици је уграђен ракетни мотор rocketdine AR-2/3, са погонем на водоников пероксид, или како је то 1990. утврђено спецификацијом америчких надлежних установа, гориво има назив JP-8. Кад је пројекат X-38 преузело америчко ваздухопловство – USAF, преименован је у X-37В.

Реализација и даљи развој пројекта од 2006. године у надлежности су америчке фирме „Боинг“. Они су конструисали летелицу, која има статус развијеног технолошког демонстратора, која ће користити развијену роботску технологију космичког лета до планиране орбите кроз атмосферу. Технологија која се користи у X-38 биће уграђена у први прототип космичког возила X-40A.

Летелица је израђена као мања копија познатог „спејс шатла“

са теретним простором, чак је искористићена аеродинамика те вишенаменске космичке летелице, као и систем заштите од прегревања трупа приликом приземљења. У њу је уграђена најновија хиперсонична NASA-ина технологија, кориштена у бројним космичким пројектима. Та технологија би требало да омогући смањење аеродинамичког напрезања

при лансирању и да обезбеди успешно клизање кроз атмосферу приликом маневрисања у повратку. Технологија предвиђа заштиту трупа од прегревања при лету кроз атмосферу плочицама од керамике (TPS плочице) са високим степеном отпорности на екстремне температуре. За лансирање у орбиту најпре је предвиђена ракета „делта 4“ (и друге компатибилне ракете). Међутим, због одређених квалитета избор је пао на „делту 5“.

Орбитални тестови

Након што је прошла тестове лета кроз атмосферу и бројне процедуре за аутоматско слетање, на реду је било и лансирање у орбиту. Већ 7. новембра 2006. комплирана је орбитална летелица за тестирање са апаратуром, која је требало да провери функционисање свих система и уређаја, те понашање у атмосфери и у безваздушном космичком простору. У тестирању су, поред NASA-е учествовали и стручњаци из Ваздухопловне истраживачке лабораторије и „Боинга“. Прва мисија X-37B почела је лансирањем из Кејп Канаверала на Флориди, 22. априла 2010, када је ракета „делта 5“ однела летелицу у ниску орбиту око Земље. То космичко возило опремљено је системима за тестирање у космосу, а рачунар је програмиран да прати рад свих уређаја у наредних девет месеци. Предвиђено је и репрограмирање програма рачунара и продужење лета уколико се за то укажу потребе.

За следеће лансирање изабрана је база Ванденберг у Калифорнији. Као алтернатива предвиђено је и коришћење ваздухопловне базе Едвардс.

За контролу експеримента формирана је Трећа космичка експериментална ескадрила 21. космичког винга у саставу Ваздухопловне космичке команде у Колорадо Спрингсу. Летне карактеристике ће се проверавати током уласка и изласка из Земљине атмосфере, а приоритет мисије биће тестирање аутоматског система навигације X-37B. Космичка летелица снабдевана је аутоматским роботизованим системом за управљање, који ће јој омогућити да се врати и слети на Земљу без интервенције стручњака из центра за управљање летовима. Захваљујући томе планирано је да ће X-37B бити коришћен као истраживачка платформа

После слетања летелице X-37B

за сателите и другу свемирску технику.

Пентагон није откривао друге појединости о сврси пробног лета, нити о наредним трошковима тог програма. Осим тога, није децидно речено ни колико ће тачно трајати пробни лет. По речима руководиоца пројекта, повратак летелице на Земљу „зависео је и од тога колико ће се успешно одвијати испитивања у орбити“. Иначе, саопштено је и да ће Ваздухо-

пловство САД склопити уговор са „Боингом“ о производњи још једног X-37B.

С обзиром на војно учешће „Боинга“ у производњи авиона, овај програм тешко се може сматрати само мирнодопским. С друге стране, то ипак није један од најстроже чуваних програма јер тај пројекат NASA-е и

„Боинга“ нема ништа принципијелно ново – заснива се на коришћеној космичкој технологији у изради „спејс шатлова“. Непознаница је који су системи уграђени у летелицу и која је њена права намена. Званичници кажу да је X-37B верзија будућег космичког брода X-40. Спекулације о намени летелице довеле су до оптужби да би пројекат могао да представља корак ка наоружавању свемира.

Буран

У Совјетском Савезу развијали су летелицу типа „спејс-шатл“ названу „буран“, а намењену да однесе посаду и војну опрему у космос, омогући бројне задатке у орбити и да се спусти на Земљу након завршеног задатка. Пројекат је одобрен 1976, а реализација је почела 1980. године. Први лет и тестирање мање реплике „бурана“ изведен је 1983, а први аеро-модел у пуној величини тестирали су 1984. године. Од 1984. па до априла 1988. модел „бурана“ у пуној величини тестиран је укупно током 24 лета. Први и последњи лет обављен је 15. новембра 1988. године, био је без посаде јер систем за одржавање живота није до тада у потпуности тестиран. „Буран“ се у свемир виноу на ракети „енергија“

и променио је две орбите на висинама између 247 и 256 километара.

Тај први орбитални лет без посаде био је веома успешан. Аутопилот је успео да приземљи „буран“ упркос бочном ветру од преко 50 km/h на само 1,5 метар од средње линије писте. Од укупно 38.000 плочица које су штитиле возило при улазу у атмосферу, само је пет оштећено. Финансирање пројекта практично је престало после првог лета, а пројекат је званично укинут 1993. године. „Буран“ је, према званичном извештају, уништен због колапса хангара у којем је био. Једна од тековина совјетског развоја шатла је и највећи теретни авион „антонов 225“. Поред „бурана“, још два шатла била су у изградњи – један је носио назив „птичица“.

Дилеме и претпоставке

Ако одемо у домен претпоставки, имајући у виду да амерички војни стручњаци експериментишу са ласерским оружјем смештеним у авиону „боинг“, да се непрекидно постављају мали шпијунски сателити у ниске орбите, да је коришћење ГПС технологије за одређивање циљева на земљи ушло у све структуре војске, као и да постоје бројни пројекти за постављање орбиталних нуклеарних бомби у геостационарну орбиту око Земље, јасно је да овакав пројекат има додира са свим могућим варијантама коришћења космоса у војне сврхе. Још увек није разјашњен даљи развој Регановог пројекта „Рат звезда“ и улога коју би Х-37 могао да има у његовом наставку.

Подаци о другим војним космичким пројектима нису доступни јавности. Међутим, све што се развија у области космичког оружја и орбиталних летелица има додирне тачке са стратегијом и Националном космичком политиком САД, те са десетогодишњим планом развоја америчких ваздухопловних снага. У америчкој стратешкој визији продора у космос до 2020. записано је и следеће: „Треба овладати и космичком димензијом војне моћи ради заштите глобалних интереса САД и наших инвестиција у свету. Такве аспирације подразумевају и прелазак из стања контроле блиског космоса у фазу освајања васионе да ниједна мета на Земљи и у космосу не остане изван домаћаја америчког оружја“.

Иначе, амерички планови за развој космичких летелица и оружја за употребу у васионском простору зацртани су до 2040. године. Један од њих је и пројекат војних космичких летелица (MSP), које треба да постигну брзину од 16 Ма, имају аутономну способност маневрисања у космичком простору и могу да мењају орбите. Према доступним подацима, до 2020. требало би да се оствари програм космичког лифта, који ће омогућити одлазак у орбиту и повратак на Земљу. Космички лифт би требало у 2025. години да обезбеди подршку за космичку супериорност. Исте године требало би да се реализује и пројекат хиперсоничне нападачке платформе. Планирано је да се од тада успостави и глобални територијални ударни систем, у коме ће се објединити

Наредни пројекти

Будући пројекат „Боинг“ јесте космичка маневарска летелица Х-40А, која ће се развијати на основу експериментисања са пројектом виšekратно употребљиве летелице Х-37. Први тест са летелицом Х-40 изведен је 11. августа 1998. у авијацијској бази Холман, у Новом Мексику, независно од развоја Х-37. То је био заједнички пројекат Америчког ваздухопловства и „Боинга“ на развоју космичке маневарске летелице. Пројекат је требало да има четири варијанте летелице и да буде основа за реализацију напредног космичког лифта и космичких операција америчког ваздухопловства у 2025. години. Пре тога, 1997. планиран

је развој летелице Х-33, која би летела брзином од 15 маха.

„Боинг“ реализује и пројекат стандардног космичког возила Х-41 са суперсоничним погоном, те цивилну летелицу Х-51, у конзорцијуму са компанијом „Витни & Прат ракетодин“. Такође, у „Боингу“ су одмакли у развоју микросателита типа XSS.

све структуре и системи за борбена дејства у ваздуху и космосу, укључујући и могућност за ратовање променама климатских или атмосферских услова.

Први успешан лет у орбити Х-37, изведен 2010, потврдио је способност даљинског управљања – од полетања до аутоматског спуштања у базу Ванденберг. Лет је трајао 220 дана.

Да је програм оперативан и у 2012. показала су обавештења која су долазила из NASA-е и Пентагона. Саопштено је да је америчка експериментална космичка беспилотна летелица Х-37 слетела у јуну на космодром америчке војне базе у Калифорнији. Та летелица провела је 468 дана и 13 сати у Земљиној орбити и облетела око Земље више од 7.000 пута. Агенције су известиле да би ова беспилотна летелица могла да буде искоришћена као платформа за тестирање сателитских сензора и система и да су провераване њене додатне могућности. Према изјавама званичника, у раду на другој летелици Х-37В биће узето у обзир искуство експерименталних летова у атмосфери и космичком простору. ■

Никола ОСТОЈИЋ

АВИОНЧИЋ ИЗ БРИТАНИЈЕ

У Команди Југословенског Ратног ваздухопловства 1957. и 1958. године разматрали су увођење у наоружање и набавку лиценце за британски лаки ловац „нет”. Од пренаоружања се одустало, али су два авиона коришћена у Ваздухопловном опитном центру.

Британска фирма „Фоланд” (Folland Aircraft) у првој половини педесетих година ушла је у храбар покушај да пројектује ловца редукованих димензија, масе од око две тоне, у време када су ловци „порасли” са око пет на више од 10 тона полетне масе. У раду на лаком ловцу осећао се снажан лични печат угледног конструктора Тедија Питера, који је пре доласка у „Фоланд” 1951. године радио на пројектима двомоторног млазног бомбардера „канбера” (Canbera) и у почетној фази пројектовања двомоторног тешког ловца-пресретача „лајтнинг” (Lightning), који је у серијској производњи дошао до полетне масе од два-

десетак тона. У „Фоланду” је, под вођством Питера, 1954. године најпре настао лаки ловац Fo-139, симболично назван „мушица” (Midge-миц), чија је полетна маса једва премашивала две тоне.

Авион је уништен у удесу 1955. године, али то није обесхрабрило Питера да настави да ради на раније покренутом пројекту лаког ловца Fo.140 „комарац” (Gnat-Net), погоњеног турбомлазним мотором Орфеј (Orpheus), наменски пројектованом у предузећу „Бристол Сидли” (Bristol Siddeley) за „Фоландов” авион. Први лет „нета” изведен је 18. јула 1955. са мотором потиска 14,6 kN. Први „нет” са фабричком ознаком G-39-2 постигао је максималну брзину од 1.170 km/h и по-

четну брзину пењања од 40 m/s. Стално наоружање чинила су два оруђа ADEN калибра 30 mm, смештена у бокове уводника ваздуха.

Тржиште

„Фоланду” је за нови авион било потребно тржиште, па су најпре покушали са конкурсом НАТО-а за унифицирани лаки једносед за подршку КоВ. На основу тактичко-техничких захтева, дефинисаних децембра 1953, тражен је једноставан јуришник за ватрену подршку са два топа калибра 20 или 30 mm и поткрилним носачима за 12 невођених ракетних зрна од три инча (76,2 mm) или две авио-бомбе од 500 фунти (227 kg) или две пламене авио-бомбе. Маса празног авиона није смела да премаши 2.270 килограма. Тражено је да једну трећину трајања борбеног задатка може да лети брзином од 1.170 km/h или маховим бројем 0,95, а остатак времена око 650 km/h и да буде маневарбилан и погодан за дејства до висина од 1.500 метара. То су само основни захтеви НАТО-а због којих су

у „Фоланду“ ојачали конструкцију „нета“ по цену пада перформанси. И поред уложеног труда „Фоланда“, победу је однео италијански јуришник G.91.

Прва конкретна подршка за „нета“ била је наруџбина РВ Велике Британије (RAF), из 1955. године, за шест јуришника нулте серије Net F.Мк. 1. Истовремено, „Фоланд“ је отворио преговоре са низом држава о продаји готових авиона Fo.141 Net или производњи по лиценци. Авион су рекламирали као летелицу једноставне конструкције, погодну за производњу у фабрикама нижег технолошког нивоа.

У „Фоланду“ нису чекали већ су покушали да прошире понуду „нета“ за нове намене и перформансе – ловац-пресретац Fo.142, односно Мк.2, требало је да има тање крило и мотор Орфеј са комором за накнадно сагоревање горива. Очекивало се да ће постићи максималну брзину од 1,07–1,1 М и брзину пењања која ће омогућити ловцу да достигне висину од 4.500 метара за једну минуто. Модел Fo.143 или Мк. 4 требало је да буде надзвучни ловац брзине 1,2 М са радаром и ракетама ваздух–ваздух. За Мк.5 предвиђена су два мотора и већа носивост. Сва три авиона остала су само на цртежима и макетама.

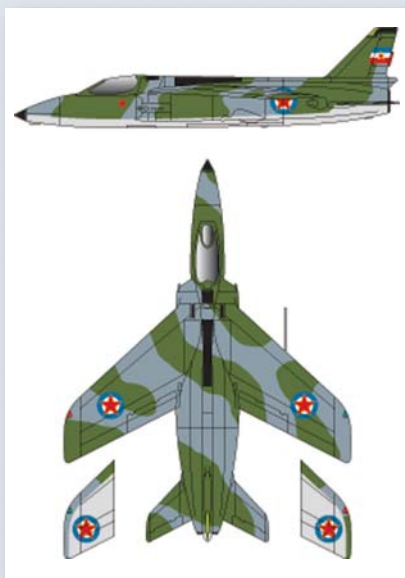
У избору за новог ловца RAF-а, „нета“ је поразио „хокер хантер“ (Hawker Hunter), иако су се у „Фоланду“ тврдоглаво борили за посао, стално истичући повољну цену свог авиона у односима на конкурентна – за пет „нетова“ могла су се добити само два „хантера“. Британци су одустали од „нета“ и „Фоланду“ је преостао само очајнички покушај да прода свој авион трећим државама. Сем тога, нашли су се под притиском одлуке британске владе да се у корист удруживања авиацијске индустрије у велика предузећа угасе мале фирме, ма колико предузетљиве биле. У складу са ставом владе, „Фоланд“ је 1959. године постао само једно одељење предузећа „Хокер Сидли“ (Hawker Siddeley Aviation). У последњих неколико година самосталног постојања „Фоланд“ се изборио за три уговора за „нета“ – авиончић је продат Индији, Финској и Југославији.

За РВ Финске 1958–1960. године израђено је 13 „нетова“, који су до 1972. летели као лаки ловци и извиђачи. У по-

Двоседи

Осим једноседа, у „Фоланду“ су, на основу захтева RAF-а, од 1956. године радили на пројекту тренажног двоседа Fo.144 „нет трениер“. Проведене су велике преправке – пројектован је већи вертикални стабилизатор, предњи део авиона је продужен због смештаја два седишта и уграђен је мотор Орфеј 100, потиска 18,8 kN. Први двосед полетео је 31. августа 1959. године. За RAF је наручено 14 предсеријских авиона, али не и серија због резерви према могућностима фабрике да обезбеди правовремену производњу веће количине авиона. Тај проблем је решен га-

шењем „Фоланда“, када је „Хокер Сидли“ добио уговор за производњу „нет Т.Мк. 1“ за пилотске школе и акротим RAF-а. Између 1962. и 1965. године RAF је преузео 91 авион. Посебно су познати акробатски „нетови“ – 1964. жути авиони летели су у тиму „Жути момци“, који је 1965. године преформиран у познате „Црвене стреле“ (Red Arrows). Милиони људи имали су прилику да гледају акробатску вештину „Црвених стрела“, које су летеле на „нету“ од 1965. до 1980. године. У обуци пилота и акробатском летењу „нета“ је заменио „хоук“ (Hawk).

Шема бојања „нећа“ у ЈРВ (Драган Драшковвић)

четку је Финска озбиљно рачунала на лиценцну производњу тог авиона, али су после увођења у наоружање „нетови“ разочарали ниском поузданошћу и сложеним рутинским одржавањем. Пад једног авиона 26. августа 1958, услед техничког отказа, имао је утицаја на коначну одлуку да се „нет“ не производи.

Ратно ваздухопловство Индије проценило је да је тај авион добар избор за освајање производње борбених авиона у фабрици HAL (Hindustan Aeronautics Limited) у Бангалору. Први авиони наручени су директно из Британије и уведени

у наоружање јануара 1958. године. После тога у тој индијској фабрици постепено су освајали производњу – од монтаже готових елемената до израде све већег броја домаћих делова авиона. Први „нет“ произведен у Индији полетео је 1962. године.

Два сквадрона „нетова“ с успехом су коришћена у индо-пакистанском рату 1965 – учествовали су у ПВО територија и база РВ Индије и у ловачкој заштити јуришника. Пилотима „нетова“ у РВ Индије званично је приписано седам победа, а Пакистанци су признали губитак три „сејбра“ (Sabre), али и обарање два „нета“.

На почетку рата 1971. изнад источног Пакистана „нетови“ су оборили три „сејбра“ и један тешко оштетили у борби, у којој су са обе стране учествовала по четири авиона. Један индијски пилот у одбрани аеродрома Сринагар у Кашмиру одлучно је ушао у бој против шест „сејброва“ – оборио је два пре него што је погођен и изгубио живот. Постхумно је одликован највишим индијским одликовањем.

У предузећу HAL пројектован је усавршени „нет“ под називом „аџет“ (Ajeet), са интегралним крилним резервоарима за гориво, модернизованом авиоником и низом измена на системима који су се показали као слаба тачка авиона, пре свега на хидраулици и командама лета. Више горива у авиону ослободило је поткрилне носаче за наоружање јер су до тада по правилу били резервисани за до-

датне резервоаре за гориво. Новина на „аџету“ била су још два поткрилна носача. Последња два „нета“ из серијске производње преправљена су 1975. у прототипове „аџета“. Деведесетак произведених авиона летело је у РВ Индије до 1991. године.

Преговори о набавци

Интерес ЈРВ за набавку „нетова“ повезан је са завршетком програма војне помоћи чланица НАТО-а 1956. и 1957. године. У то време примљени су ловци Ф-86Е „сејбр“, као део америчке помоћи, и будућност модернизације ЈРВ била је потпуно неизвесна. Зато се на светском тржишту трагало за авионом погодним за лиценцну производњу у југословенској фабрици „Соко“ у Мостару. После почетних контаката са „Фоландом“, посредством војног аташеа ЈНА у Лондону, јануара 1957. године, у Команди ЈРВ одлучено је да се што пре набаве два авиона „нет Мк.2“ или Мк. 4. Избор авиона показује да није постојала прецизна информација шта „Фоланд“ може да понуди јер су тражени готови примерци пројеката, који су у то време постојали само на папиру.

На састанку одржаном почетком марта директор „Фоланда“ Теди Питер информисао је представнике ЈНА да ће прототип Мк. 4 полетети за 18 месеци и да лети само Мк 1. На основу додатних образложења о достигнутом нивоу раз-

Оба „неша“ на сјајанци ВОЦ-а: на авиону 11601 због радова на одржавању извађено је седиште за искакање (ВОЦ)

воја Команда ЈРВ предложила је 6. марта Државном секретаријату за послове народне одбране да се, у оквиру плана са шифрованим именом „Соко-2“, набаве два готових авиона Мк.1 и да се преговара о лиценци за Мк. 2 и Мк.4 и школски двосед. У Велику Британију су 7. марта, ради набавке „нетова“, отишли пуковник Фрањо Лолић, помоћник команданта ЈРВ за ваздухопловнотехничку службу, директор „Југоимпорта“ инжењер Милош Пантић и директор „Сокола“ потпуковник инжењер Небојша Живановић. Они су били

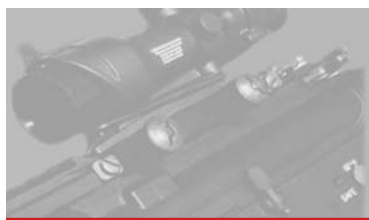
овлашћени за набавку два авиона и преговоре о лиценци. Од домаћина су добили предлог уговора за 12 готових „нетова Мк.1“ и за лиценцу за Мк.1 и Мк.2.

У то време у „Фоланду“ су процењивали да ће производња Мк.2 почети тек 1960. због кашњења развоја мотора, а очекивало се да Мк.4 буде уведен у производњу 1962. године. Врло важно питање у преговорима било је одобрење британске владе за извоз авиона и лиценце. Према „Фоланду“ су за потребе ЈРВ у британском министарству снабдевања, задуженом за војну производњу, одобрили сви модели готових „нетова“ и школски авион, који је у то време још увек био на тајној листи средстава за британске потребе. Одобрена је и продаја готовог наоружања и лиценци за топ ADEN, муницију калибра 30 mm, ракете од три инча и бомбе од 500 фунти.

Представници ЈРВ присуствовали су 26. марта летењу „нета Мк.1“. Дobili су поверљиве тактичко-техничке захтеве RAF-а за „нет Мк.2“, према којима је то требало да буде ловац који по дану и ноћи може да уништи бомбардер брзине једног маха на висини од 50.000 фита. Предвиђено је да има радар и да се наоружа са две ракете „блу џеј“ (Blue Jay). Максимална брзина требало је да износи 1,2 М, брзина пењања на 50.000 фита за пет минута и плафон лета од 52.000 фита. Ракете ваздух-ваздух биле су новина у време ка-

Због скромних 613,3 kg горива у унутрашњим резервоарима, „неш“ је гошћиво увек носио подвесне резервоаре са додатних 479 kg горива (ВОЦ)

да се преговарало о „нету“, па су изазвале пажњу Југословена. Кодно име „блу цеј“ односило се на развој прве британске самонавођене ракете са инфрацрвеним трагачем. Када су прве ракете 1957. године уведене у наоружање RAF-а, назив је промењен у „фајерстрајк“ (Firestrike).

Током преговора око продаје „нета“ била је приметна велика отвореност Британаца који су Југословенима пружали поверљиве информације. Мотиви су били примарно маркетиншки јер је индустрија морала да као замену за драстичан пад

послова за домаће оружане снаге тражи излаз у извозу. Повод за те промене била су преиспитивања места Велике Британије у светском поретку и НАТО-у и окретања према ракетним системима на штету авиона са посадом, за које се процењивало да ће постепено бити повучени из наоружања.

Планови развоја одбране сабрани су у „Белој књизи“, која је одобрена 4. априла 1957, а према којој су отказане велике наруџбине авиона. За разлику од ранијег периода, када се тешко долазило до дозвола за извоз, то је промењено „Белом књигом“ и британска предузећа су вршила притисак на владу да се одобри извоз савезничким и пријатељским државама. Зато су у „Фоланду“ били вољни за преговоре.

Ни конкуренција није била пасивна. Југословенском ратном ваздухопловству је у то време фирма „де Хевиленд“ (de Havilland) понудила ловце „хантер“ са радарски вођеним ракетама „фајерфлеш“ (Fireflash). Нуђени су и двоседи „вемпајер Т.11“ (Vampire) и половни ремонтовани једноседи.

Тешко остварива обећања

У то време уговоре са „Фоландом“ за набавку „нета“ потписали су Финска и Индија и очекивало се да ће то учинити и Југославија. Олако дата обећања из те фирме показала су се тешко остваривим

– Министарство снабдевања сагласило се у јуну са продајом лиценце за „нетове“, али уз услов да се не прода лиценца за наоружање, осим за ракетна зрна од три инча. Сазнало се да Mk.2 неће имати ракетно наоружање, како је планирано, већ само 48 невођених ракетних зрна. Од интеграције „фајерстрејка“ се одустало јер би маса ракете са лансером од 150 kg редуковала максималну брзину са над-

Опрема

Два „нета Mk.1“ примљена су у ЈРВ са радарским даљиномером Mk.1, нишанским уређајем Mk.8 и КФМ Г-90. Користиле су се стандардне британске радио-станице тог доба STR-9X (накнадно STR-93) и TP-2003. За навигацију су имали радио-компас АД-722. У кабину је уграђено избациво седиште „фоланд I“.

Авионика „нета“ послужила је као узорак за развој домаћег школско-борбеног авиона „галеб Г-2“, за који је из Велике Британије наручена радио-станица STR-931, РК АД-722 и седиште „фоланд 16“.

звучне на 0,95 М. Затим, цена ракета била је иста као цена авиона. За Mk.4 су предвиђене лаке америчке ракете „сајдвиндер“ (Sidewinder) или шведске, које су се производиле у фирми „Бофорс“.

У оба случаја Британци нису могли продати лиценцу за стране ракете и отворено су ставили до знања ЈРВ да неће у име Југославије тражити лиценцу од Американаца, јер би, према речима британског званичника са једног састанка из тог доба, „Американци могли сутра отићи у Београд и понудити исте ракете за пола цене или дати негативан став“. Иако се одустало од ракета на Mk.2, Теди Питер је понудио да се за потребе ЈРВ модификују исте ракете као Mk.4, ако САД или Шведска одобре продају.

Док су у међувремену преко војног аташеа примане понуде и вођени преговори, стручна комисија ЈРВ за проверу летачких особина „нета“ боравила је од 15. јула до 8. августа у „Фоланду“. У комисији за реализацију плана „Соко-2“ били су потпуковник инж. Златко Рендулић, капетан прве класе Владимир Водопивец

Мали и велики ловци ЈРВ: „неџ“ пролази поред низа „сејброва“ из 44. дивизије („Крила армије“)

и капетан Боровоје Петков. Југословенска страна била је незадовољна јер су одобрена само три лета по пилоту. Теди Питер је дозволио само један час и 30 минута налета, и поред интервенција да се одобри више. Одлуку је образложио тиме што је свих пет „нетова“, колико је тада било у фабрици, власништво Министарства снабдевања, било заузето планом убрзаних тестова.

На захтев ЈРВ да се обезбеде прецизне информације о низу параметара лета, Британци су одобрили преглед резултата пробних летова како би југословенски официри у њима пронашли тражене податке. Изведено је седам летова у трајању од два часа и 35 минута. Пилотима је пружена прилика да лете до брзине до 1,1 маха у понирању. Комисија је о авиону, између осталог, закључила: да је перспективан за развој, да техника пилотирања није компликована, али захтева већу финоћу у односу на Ф-84Г и Ф-86Е, и да је трајање лета без подвесних крилних резервоара нешто мање него код Ф-86Е.

Чланови комисије су, поред упознавања са тактичко-техничким карактеристикама, водили опширне разговоре са главним конструктором, главним менаџером, начелницима одељења аеродинамике, одељења за развој и испитивање у лету, одељења за испитно-мерну опрему и опитним пилотима. Такође, упознали су се са процесом израде авиона, деловима за Mk.2 и атрапом за Mk.3. У фабрици „Бристола“ сагледали су процес производње мотора Орфеј II и III.

Боравак у „Фоланду“ омогућио је члановима комисије ретку прилику да се упознају са људима, процесом и опремом за испитивање авиона и повуку паралелу са стањем у југословенском Ваздухопловном опитном центру (ВОЦ). Интересантна су запажања да се испитивање авиона Mk.1 одвијало на пет апарата (сваки за по једну област испитивања), и да их је реализовао релативно мали број људи, при чему су испитивања била детаљна и на високом нивоу. За бележење параметара током испитивања коришћени су регистратори француског порекла, фирме SFIM, какве је имао и ВОЦ. Додуше, Британци су у фабрици имали 150 регистратора, а у ВОЦ-у је у то време био само један.

Мајор Јосип Зубек у кабинџ „неџа“ – на боковима уводника ваздуха видљив је необичан смешџај џоја (лична архива Милана Мицевског)

Током међународне изложбе у Фарнбороу, септембра 1957, Теди Питер је понудио ЈРВ-у да се обезбеди ракетно наоружање и на Mk.2 интегрише једна ракета „фајерфлеш“.

Уследили су преговори у Београду и интензивна преписка између „Југоимпорта“, овлашћеног за увоз у име ЈРВ, и „Фоланда“. Две стране нису нашле заједнички језик око кључних питања – цене авиона и лиценце, рокова, гаранција, лиценци за подоговараче „Фоланда“ итд. Британски услови нису били прихватљиви и према процени ЈРВ из октобра 1957. нису ни показали вољу да се приближе југословенским условима. И поред свега Теди Питер је покушавао да прогура свој авион, који је био задња шанса за преживљавање „Фоланда“. На једном састанку са Југословенима пожалио се на финансијске проблеме фирме и на то да велики желе да прогутају мале, а британска влада то подржава јер води политику концентрације ваздухопловне индустрије.

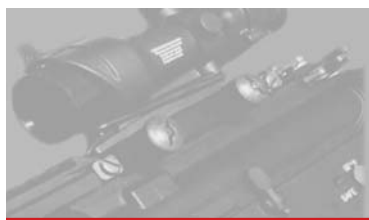
Независно од преговора за набавку лиценце за „нета“ планови развоја ЈРВ ишли су против куповине тог лаког ловца. У анализи развоја ЈРВ из 1958. године за период 1959–1963. разматране су варијанте модернизације које су као најбоље решење препоручивале набавку француског ловца „мираж III“. Команда ЈРВ желела је авионе брзина до 2 М, а

„нет“ није могао да пружи тражене перформансе. Од шест анализираних варијанти модернизације само пета, предзадња, заснивала се на „нету“, као јефтинијем решењу од „миража III“. Према замисли модернизације са ослоњем на британску технолошку подршку, језгро борбене авијације требало је да чини 100–150 авиона „нет Mk.2“ и Mk.4 и 150 „нета Mk.1“. Секундарни део били су лаки јуришници – 200 „крагуја“ и 60–80 „галебова“ за обуку и подршку.

Превладао је став да се треба набавити ловац категорије 2 М и наставило се са преговорима за „миража III“, који су пропали из политичких разлога. Коначно је план да се дође до 2 М остварен 1961. потписивањем уговора за набавку првог пука ловаца-пресретача МиГ-21Ф-13, односно пријемом тих авиона 1962. године.

Испитивања у ВОЦ-у

На основу наруџбине из 1957. два узорка, „Фоланд“ је за ЈРВ у погону у месту Хамбле израдио авионе Mk.1 са фабричким ознакама ФЛ-14 (G-39-8) и ФЛ-17. Први југословенски авион полетео је 7. јуна 1958. са аеродрома Чилболтон. На аеродром Батајница допремљен је железницом, са скинутим крилима, а са њим су у пратњи дошли фабрички стручњаци, који су помагали у монтажи. Комисиј-

ски пријем авиона уследио је 22. јула за први примерак са евиденцијском ознаком ЈРВ 11601 и 15. августа за авион 11602. Са авионима су, осим два мотора уграђена у авионе (фабрички број 210006 и 210008), примљена и два резервна мотора. Прве летове обавио је пилот ВОЦ-а капетан Иван Чрњарић, уз присуство фабричког опитног пилота-инструктора.

У ВОЦ-у су детаљно испитивани аеродинамичке (перформансе и стабилност), тактичко-техничке особине и особине приликом експлоатације. Испитивања су се одвијала паралелно и трајала су до прве половине октобра 1958, када су издата три извештаја ВОЦ-а, према наведеним областима. За испитивања у лету одређени су опитни пилоти у доброј тренажи са сразмерно великим налетом (више од 1.000 сати) и искуством у испитивању: мајор Јосип Зубек, капетан Иван Чрњарић и капетан Радивоје Лукић. За гађања вучене мете одређени су капетан Стево Шакић и поручник Рудолф Хумар, који су пре тога завршили курс гађања.

Занимљиво је да је у процесу испитивања авион „нет“ упоређен са Ф-86Е(М) „сејбр“, тада главним ловачким авионом у ЈРВ, и да је у ваздушној борби, на висини од 6.000 м, испојио низ предности. Већа хоризонтална брзина и брзина пењања омогућавале су му доминацију у улози нападача, а у улози нападнутог успевао је да се извуче из сваког критичног положаја у току борбе, док су мале

Удес

Авион 11601 оштећен је у удесу 7. октобра 1958. године. Тог дана пилот капетан Радивоје Лукић полетео је на фиктивно дејство на полигон Ченџа са задатком да увежба маневар и провери елементе за ракетирање. У заокрету за слетање на висини од 1.500 фита на авиону је отказала хидроинсталација. Лукић је попео авион на 10.000 фита и покушао да искочи, али је седиште заказало. Пилот није имао избора, осим да започне слетање. Зато је истрошио гориво до 200 фунти, одбацио је додатне резервоаре и слетео на травнату полетно-слетну стазу са увученим стајним трапом. Клизајући око 200 м наишао је на нераван терен на коме се авион нагнуо и левим крилом закахио земљу. Од ударца који је уследио авион се окренуо за 120° и зауста-

вио. Пилот је преживео, иако је био контузован од силе ударца.

Анализа удеса показала је да је дошло до пуцања гуменог црева хидроинсталације стајног трапа због недостатка у конструкцији и фабрикацији. Ниво штете на авиону процењен је као лаки квар. Према изјави једног од механичара ВОЦ-а, шеф фабричке екипе изјавио је да је то био први пут како је авион слетео на „стомак“ а да се није запалио (цеви инсталације горива налазиле су се на доњем делу трупа). За пуцање црева покушао је да оптужи механичаре, али је касније повукао оптужбу.

Већина домаћих и страних публикованих извора наводи да „нет“ није више летео после удеса, што није тачно. После поправке наставио је да лети у ВОЦ-у.

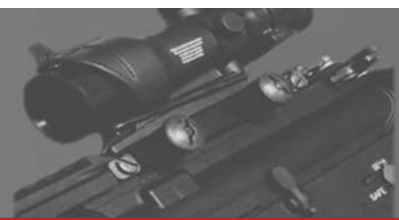
димензије и бездимни мотор отежавале његову детекцију у фази осматрања и тражења. У улози пресретача, из приправности бр.1, авион се брзо могао наћи у ваздуху јер му је од момента покретања мотора до преласка у пењање након полетања требало 2,5 минута.

Када је реч о тактичкој употреби, у ВОЦ-у су закључили да би се авион могао употребљавати само са писта са чвр-

стом подлогом, дужине најмање 1.500 м, због чега би јединице наоружане тим типом авиона биле изложене дејствима од почетка борбе. Један од закључака био је да је „нет“ могао да дејствује само у ВФР условима, а ограничено је био способан за летење у ИФР условима. За ловачке задатке имао је добре перформансе и маневарске способности, али је био слабије наоружан. Могао се користити као ло-

Слика ВОЦ-а 1958. године: „нет“ и домаћи млазни авиони редукованих димензија „сиршљен II“ и „машица“ (лична архива Милана Мицевског)

АРСЕНАЛ

вац-бомбардер искључиво са подвесним резервоарима, али је и тада тактички радијус био мали (240 km) при чему се без адаптације нису могла користити убојна средства која су се тада налазила у наоружању РВ.

С обзиром на његове димензије, авион је био добро наоружан. Топови ADEN калибра 30 mm имали су велику брзину гађања и разорну моћ, али су се често заглављивали током паљбе услед недореченог решења одвода карика. Приликом отварања

ватре долазило је до трешње авиона, услед његове мале масе и великог калибра оружја.

Анализирајући питање експлоатације авиона закључено је да су се кварови дешавали у мањој мери и били углавном исте врсте као и код осталих типова млазних авиона. Карактеристично за тај тип је да су му инсталације једноставне и добро изведене, тако да није било уоби-

Зубек пред врховним командантом Тишом 1958. године, после показног лета на којем је пробрио звучни зид (лична архива Милана Мицевског)

чајеног цурења горива, уља и хидро уља. Авион је захтевао прецизан и педантан рад механичара јер су му инсталације биле сабијене, што је отежавало приступ појединим местима и прикључцима. Нарочите потешкоће представљале су регулаже мотора или замене моторских агрегата које су се морале радити у лежећем положају испод авиона. Посебно је било тешко зими.

У одржавању тог авиона специфично је да није био предвиђен послетлетни преглед, па је припрема за први лет у току дана била дужа него код других типова авиона и износила је, са добром увежбаним људством, до 30 минута, док је за међулетни преглед требало до 20 минута. Замена мотора била је лака, а за подешавање мотора била су потребна два до три пробна лета, док је за покретање мотора требало до пет секунди. У целини, оцењено је да се авион може лакше одржавати и експ-

лоатисати од других типова млазних летелица уколико се поштују предвиђена путства за авион и мотор.

Краткотрајна каријера

У јеку интензивних испитивања ВОЦ је 18. септембра 1958. године посетио маршал Тито са највишим војним руководиоцима, ради стицања увида у могућности авиона. Могућности авиона у лету приказао је мајор Јосип Зубек, начелник Другог одељења ВОЦ-а (одељење летача) и том приликом, између осталог, пробио звучни зид. Истим пово-

дом ВОЦ је два пута у току те године посетио и државни секретар за народну одбрану генерал армије Иван Гошњак.

Са оба „нета“ 1958. године је остварен налет од 109 часова и 14 минута. Током 1959. извршена су додатна испитивања аеродинамичких и тактичко-техничких особина (у знатно мањем обиму од претходних испитивања), те опитовање нове радио-станице STR-931 (уместо стандардне STR-9X) на авиону 11602. Поред тога, авион је служио за обуку и тренажу пилота, приказивања страним делегацијама, а представљан је и на аеромитинзима. Током 1959. године 11602 имао је налет од 60 часова и 12 минута.

Године 1960. 11 пилота ВОЦ-а било је оспособљено за лет на „нету“ и извршена су 142 лета у трајању од 69 часова и 15 минута налета са два авиона. Пред крај употребе у РВ (1961–1962) авиони су представљали велики проблем за одржавање па су мало летели јер није било резервних делова (1961 – 21 час и 25 минута, 1962 – шест часова и 50 минута).

Током службе у ЈРВ и ПВО у техничким књижицама је сабрано да су та два авиона имала 266 часова и 56 минута налета. Остали су приземљени у ВОЦ-у све до 31. августа 1963, када су расхођени и избрисани из евиденције вида. Авион 11601 додељен је збирци Музеја ЈРВ и данас се чува изложен на аеродрому „Никола Тесла“ у Београду. ■

Александар РАДИЋ
Саша ТИРНАНИЋ

ТТ карактеристике

погонска група..... турбомлазни мотор Бристол Сидли Орфеј 701-01 потиска 20,92 kN

димензије:

дужина9,042 m
висина2,311 m
размах крила6,756 m
површина крила12,69 m²

масе:

празан.....2.083 kg
нормална у полетању у ловачкој варијанти.....2.897 kg
максимална у полетању3.946 kg

перформансе:

максимални Махов број на висини од 10.000 m.....0,978
максимална брзина на нивоу мора.....1.126 km/h
брзина пењања.....89 m/s на 2.000 m
врхунац лета.....15.250 m
максимални долет на висини лета од 3.050 m.....368 km
тактички радијус.....198 km

наоружање: 2×30 mm „ADEN Mk 4“ са по 115 метака;
ракетно – 18 невођених ракетних зрна 76,2 mm
или четири ракетна зрна „ХВАР-5“;
бомбардерско – две авио-бомбе од 227 kg

КАТАЛОГ ИЗДАЊА 2012-2013

сајамски попусти 30-90%

акције које књигу чине доступном
креативност која књигу чини посебном

- војна публицистика
- војна техника
- геополитика
- историја
- уметност
- филозофија
- монографска издања
- медицина
- исхрана и лечење
- приручници, водичи
- научно-образовна литература
- право
- новински ступци
- часописи
- арсенал

ВОЈНА ТЕХНИКА

ВИШЕНАМЕНСКИ БОРБЕНИ АВИОНИ

С. Влацић

Тврди повез
ф. 23×29
264 стр.
шифра: 111269
цена: 2.160,00
**са попустом:
1.512,00**

Карактер ваздушне моћи, као и перцепција фактора који је чине, променили су се појавом нове категорије авиона која се данас назива вишенаменски борбени авиони. Суштина је њихова способност за успешно извођење ловачких, бомбардерских, јуришних и извиђачких задатака, а у овој књизи представљени су великим бројем слика у боји, табела, шема и графикана.

ВАЗДУХОПЛОВСТВО И ПОТИВВАЗДУХОПЛОВНА ОДБРАНА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

А. Радић

Броширано
ф. 17×24
100 стр.
шифра: 111268
цена: 200,00

„ВАЗДУХОПЛОВСТВО И ПРОТИВВАЗДУХОПЛОВНА ОДБРАНА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ” нуди сажет преглед сто година дуге историје српског војног ваздухопловства, приказујући војну технику која се користила и која се користи у ВиПВО Војске Србије. Двојезична брошура обогаћена је бројним фотографијама и техничко-тактичким карактеристикама ваздухоплова.

ОРАО – ПОГЛЕД ИЗ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ УГЛА

А. Радић

Броширано
ф. 21×29
334 стр.
шифра: 111267
цена: 2.700,00
**са попустом:
1.890,00**

На веома занимљив начин у овој књизи приказани су настанак чувеног ваздухоплова, као и његов живот у бурним догађајима од његовог настанка до данас. Као производ домаће памети и индустрије, са потпуно освојеним ремонтом, а полазећи од стања истрошености временских и експлоатационих ресурса и борбених могућности, авион „орао” је и данас актуелан и перспективан за даљу употребу у авијацијским јединицама Војске Србије.

БОРБЕНИ ХЕЛИКОПТЕРИ

Д. Цветковић

Броширано
ф. 17×24
304 стр.
шифра: 111276
**цена: 972,00
са попустом:
680,40**

Текст, слике и шеме део су тринаест глава (историјат развоја хеликоптера; конфигурације; погонске групе које чине део конструкције; подела: за напад и подршку, осматрање и извиђање, борбу против подморница; разврставање по земљама произвођачима: САД, СССР–Русија, Француска, Холандија, Немачка, Јужноафричка Република, Велика Британија, Индија, Бразил, Кина, Јапан).

ИЗВИЂАЧИ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ РАТНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Б. Димитријевић

Тврди повез
ф. 22×30, 172 стр.
шифра: 111251
цена: 1.404,00

са попустом: 982,80

ЕДИЦИЈА НАОРУЖАЊЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Д. Нешић

• КЊИГА 1 – НЕМАЧКА, ТЕНКОВИ И ОКЛОПНА ВОЗИЛА (РАТНА МОРНАРИЦА)

Тврди повез, ф. 20×29
288 стр. шифра: 111047
цена: 2.160,00,

са попустом: 1.080,00

ПОВРШИНСКО РАКЕТНО НАОРУЖАЊЕ

Д. Цветковић

Броширано, ф. 17×24
350 стр.
шифра: 111252
цена: 1.188,00

са попустом: 550,00

• КЊИГА 2 – НЕМАЧКА, РАТНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО

Тврди повез, ф. 20×29
216 стр. шифра: 111049
цена: 1.890,00

са попустом: 945,00

204. ЛОВАЧКИ АВИЈАЦИЈСКИ ПУК (II доп. изд.)

Група аутора

Тврди повез, ф. 24×29
184 стр. шифра: 111255
цена: 1.296,00

са попустом: 907,20

• КЊИГА 3 – ЈАПАН

Тврди повез, ф. 20×29
240 стр. шифра: 111050
цена: 1.998,00

са попустом: 999,00

МИНЕ

В. Радић

Тврди повез
ф. 20×29
696 стр.

шифра: 111043
цена: 4.806,00

са попустом: 600,00

• КЊИГА 4 – ИТАЛИЈА

Тврди повез, ф. 20×29
160 стр.
шифра: 111052
цена: 1.620,00

са попустом: 810,00

НАОРУЖАЊЕ КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

С. Арсић

Тврди повез
ф. 24×34, 162 стр.
шифра: 110939
цена: 2.700,00

са попустом: 500,00

• КЊИГА 5 – САД

Тврди повез, ф. 20×29
364 стр.
шифра: 111057
цена: 2.646,00

са попустом: 1.323,00

ВОЈНА ТЕХНИКА

• КЊИГА 6 – ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Тврди повез, ф. 20×29, 358 стр.
шифра: 111062, цена: 2.646,00
са попустом: 1.323,00

• КЊИГА 7 – СССР

Тврди повез, ф. 20×29, 248 стр.
шифра: 111067, цена: 2.106,00
са попустом: 1.053,00

• КЊИГА 8 – ФРАНЦУСКА

Тврди повез, ф. 20×29, 180 стр.
шифра: 111068, цена: 1.728,00
са попустом: 864,00

АРТИЉЕРИЈА СВЕТА

Д. Петровић

Броширано
ф. 14×20, 138 стр.
шифра: 310087
цена: 410,40
са попустом: 100,00

СПЕЦИЈАЛНЕ СНАГЕ СВЕТА

М. Михајловић, С. Арсић

Тврди повез, ф. 17×23
180 стр. шифра: 310100
цена: 907,20
са попустом: 350,00

ВОЈНИ ХЕЛИКОПТЕРИ СВЕТА

С. Арсић

Броширано, ф. 14×20
132 стр. шифра: 111032
цена: 648,00
са попустом: 250,00

САВРЕМЕНИ ВОЈНИ АВИОНИ

С. Арсић

Броширано, ф. 14×20
168 стр. шифра: 111055
цена: 864,00
са попустом: 432,00

ВАЗДУХОПЛОВНО БОМБАРДЕРСКО НАОРУЖАЊЕ

Д. Цветковић
Броширано
ф. 17×24, 314 стр.
шифра: 111073
цена: 1.296,00
са попустом: 400,00

ВАЗДУХОПЛОВНО РАКЕТНО НАОРУЖАЊЕ

Д. Цветковић

Броширано
ф. 17×24, 400 стр.
шифра: 111048
цена: 1.296,00
са попустом: 400,00

ВАЗДУШНА МОЋ АМЕРИКЕ

А. Радић

Тврди повез
ф. 17×24, 272 стр.
шифра: 111010
цена: 1.100,00
са попустом: 400,00

НЕСМРТНОСНО ОРУЖЈЕ

Д. Субошић

Броширано, ф. 17×24
272 стр. шифра: 310139
цена: 1.242,00
са попустом: 300,00

ОКЛОПНИ ТРАНСПОРТЕРИ 1945–2005.

М. Ђорђевић, С. Арсић

Тврди повез, ф. 24×34
432 стр. шифра: 110849
цена: 3.780,00
са попустом: 1.080,00

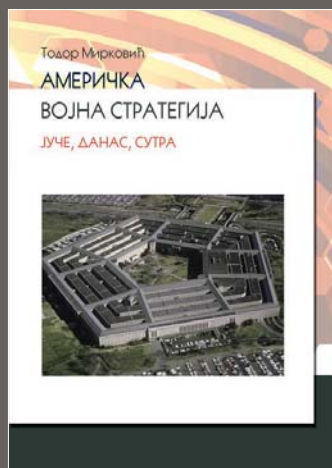

ЗАЈЕДНИЦА БЕЗБЕДНОСТИ У РЕГИОНУ ОЕБС-а

М. Глишић

Броширано
ф. 17x24
248 стр.
шифра: 111262
цена: 1.944,00
са попустом: 1.360,80

Књига истражује развој заједнице безбедности на географском простору од Ванкувера до Владивостока у вези са развојем дипломатије и свеобухватне безбедности у Организацији за европску безбедност и сарадњу.

АМЕРИЧКА ВОЈНА СТРАТЕГИЈА – Јуче, данас, сутра

Т. Мирковић

Броширано
ф. 14x20
426 стр.
шифра: 111270
цена: 972,00
са попустом: 680,40

Као резултат дугогодишњег праћења и изучавања америчке војне политике, стратегије и тактике, ова књига представља незаобилазно штиво за све оне који желе да се детаљније обавесте о овој теми.

(КОНТРА)ШПИЈУНАЖА Настанак и развој у Србији и свету *М. Милошевић*

Броширано, ф. 17x24
278 стр.
шифра: 111259
цена: 1.296,00
са попустом: 600,00

ТЕРОРИЗАМ У ПОЛИТИЧКОЈ И ПРАВНОЈ ТЕОРИЈИ (II доп. изд.) *Р. Гађиновић*

Тврди повез, ф. 14x21
558 стр. шифра: 111258
цена: 1.404,00
са попустом: 702,00

ПАРТНЕРСТВО ЗА БЕЗБЕДНОСТ

Р. Мутавцић

Броширано
ф. 14×21, 208 стр.
шифра: 111233
цена: 972,00
са попустом: 450,00

АНАБАЗА (превод са старогрчког)

Ксенофонт

Тврди повез
ф. 13×21, 266 стр.
шифра: 110935
цена: 756,00
са попустом: 200,00

БЕЗБЕДНОСНЕ СЛУЖБЕ СВЕТА

*М. Милошевић,
З. Срећковић*

Броширано
ф. 17×24, 598 стр.
шифра: 111228
цена: 1.080,00
са попустом: 540,00

АСИМЕТРИЧНИ РАТОВИ

Б. Курман, Д. Рибникар

Броширано
ф. 14×21, 220 стр.
шифра: 310108
цена: 270,00
са попустом: 150,00

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И БЕЗБЕДНОСНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ СВЕТА

С. Стојановић

Броширано
ф. 17×24, 280 стр.
шифра: 111216
цена: 1.782,00
са попустом: 800,00

ЗБОРНИК ДОКУМЕНАТА ИЗ ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ И БЕЗБЕДНОСТИ ЈУГОСЛАВИЈЕ 1990–1991. године

Група аутора

Тврди повез
ф. 17×24, 629 стр.
шифра: 110912
цена: 1.036,80
са попустом: 300,40

МИНИЈАТУРЕ ИЗ СТРАТЕГИЈЕ

В. Церовић

Тврди повез
ф. 11×17, 312 стр.
шифра: 110917
цена: 486,00
са попустом: 200,00

ОТИМАЊЕ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Р. Гаџиновић

Тврди повез
ф. 14×20, 228 стр.
шифра: 310128
цена: 432,00
са попустом: 200,00

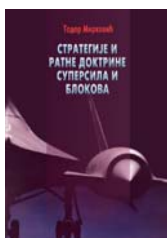

ПРОБНИ КАМЕН ЗА ЕВРОПУ
С. Шушић

Тврди повез
ф. 15×24, 392 стр.
шифра: 110831
цена: 378,00
са попустом: 150,00

СТРАТЕГИЈЕ И РАТНЕ ДОКТРИНЕ СУПЕРСИЛА И БЛОКОВА
Т. Мирковић

Тврди повез
ф. 17×24, 336 стр.
шифра: 110965
цена: 756,00
са попустом: 200,00

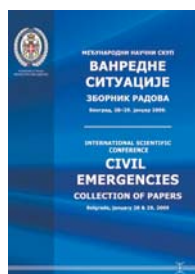
ТЕРОРИЗАМ АЛБАНСКИХ ЕКСТРЕМИСТА
*М. Мијалковски,
П. Дамјанов*

Тврди повез
ф. 17×24, 512 стр.
шифра: 310091
цена: 756,00
са попустом: 378,00

ЦИВИЛНО-ВОЈНИ ОДНОСИ
С. Тодорић

Броширано, ф. 17×24,
112 стр. шифра: 110982
цена: 464,40
са попустом: 150,00

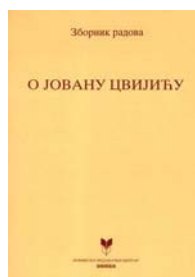
ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ – ЗБОРНИК РАДОВА
Група аутора

Броширано
ф. 17×24, 512 стр.
шифра: 111085
цена: 540,00
са попустом: 270,00

ЗБОРНИК РАДОВА „ВОЈНА ПРОФЕСИЈА У СРБИЈИ – СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ“
Група аутора

Броширано
ф. 17×24, 396 стр.
шифра: 111226
цена: 810,00
са попустом: 400,00

ЗБОРНИК РАДОВА О ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ
Група аутора

Броширано
ф. 17×24, 300 стр.
шифра: 310138
цена: 486,00
са попустом: 150,00

ЗБОРНИК РАДОВА „СРБИЈА У САВРЕМЕНОМ ГЕОСТРАТЕШКОМ ОКРУЖЕЊУ“
Група аутора

Броширано
ф. 17×24, 466 стр.
шифра: 111231
цена: 378,00
са попустом: 250,00

НОВО

БЕЗБЕДНОСНИ МЕНАЏМЕНТ У СУПРОТСТАВЉАЊУ И БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

М. Талијан

Броширано
ф. 17×24
320 стр.
шифра: 111272
цена: 972,00
са попустом: 680,40

Књига је резултат теоријских и емпиријских истраживања о неопходности изградње адекватног система менаџмента антитерористичких снага, заснованог на научним основама и искуствима добре праксе у супротстављању и борби против тероризма. Садржај је конципиран у три поглавља: схватање остваривања безбедносног менаџмента у супротстављању и борби против тероризма, развој безбедносног менаџмента и пракса менаџмента специјалних јединица у функцији развоја.

ВОЈСКА СРБИЈЕ

З. Весић, Д. Бабац

Тврди повез
ф. 24×32, 288 стр.
кутија, кеса
шифра: 111235
цена: 2.160,00
са попустом: 1.512,00

ВОЈСКА СРБИЈЕ У МИРОВНИМ МИСИЈАМА

З. Весић

Тврди повез
ф. 24×32, 172 стр.
кутија, кеса
шифра: 111240
цена: 1.620,00
са попустом: 1.080,00

СРПСКО ВОЈНО ШКОЛСТВО

М. Зорић, С. Ђурић

Тврди повез
ф. 24×32, 260 стр.
кутија, кеса
шифра: 111214
цена: 2.300,40
са попустом: 1.080,00

СРПСКИ ВОЈНИ САНИТЕТ

З. Весић, Б. Поповић

Тврди повез
ф. 24×32, 208 стр.
кутија, кеса
шифра: 111084
цена: 2.160,00
са попустом: 1.080,00

**У КОРАК С
ВРЕМЕНОМ
МО и ВС на путу
објективизације
родне равноправ-
ности**

*Ј. Шарановић,
З. Килибарда*

Тврди повез
ф. 17×24, 400 стр.
српски и енглески
шифра: 111260
цена: 918,00
са попустом: 460,60

**ЧЕТРЕДЕСЕТ ГОДИНА
ВОЈНЕ ГИМНАЗИЈЕ**

Група аутора

Тврди повез
ф. 23×21, 392 стр.
шифра: 111249
цена: 1.296,00
са попустом: 650,00

**ЦИВИЛНО-ВОЈНА
САРАДЊА
Стварност и потреба**

*З. Јефтић,
М. Лаловић*

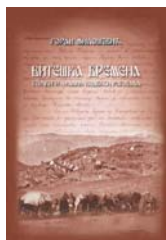
Броширано
ф. 17×24, 382 стр.
шифра: 111237
цена: 4.050,00
са попустом: 2.025,00

**ПРИРУЧНИК ИЗ
МЕЂУНАРОДНОГ
ХУМАНИТАРНОГ
ПРАВА У ВОЈСЦИ
СРБИЈЕ**

М. Старчевић

Тврди повез
ф. 17×24, 196 стр.
шифра: 111230
цена: 432,00
са попустом: 300,00

**ВИТЕШКА ВРЕМЕНА
Етички и хумани
кодекс ратовања
у Србији**

Г. Милошевић

Тврди повез
ф. 21×30, 152 стр.
шифра: 111044
цена: 1.350,00
са попустом: 300,00

**ВОЈНИЦИ СА
ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ –
ПАДОБРАНЦИ 63.
ПАДОБРАНСКЕ
БРИГАДЕ**

В. Крстић

Тврд повез
ф. 23×26, 184 стр.
шифра: 310134
цена: 1.512,00

са попустом: 500,00

**ЛЕТОПИС ГАРДЕ
1839–2000.**

*П. Дамјанов,
М. Младеновић*

Тврд повез, ф. 23×26
320 стр. шифра:
310079 цена: 1.080,00

са попустом: 300,00

**ШКОЛСКИ БРОД
„ЈАДРАН“ 1933–2003.
Б. Антић**

Тврд повез
ф. 23×26, 140 стр.
шифра: 310104
цена: 1.296,00
са попустом: 500,00

ИСТОРИЈА

НОВО

БАЛКАНСКИ РАТОВИ 1912–1913 – Рад српског војног санитета

А. Недок

Тврди повез
ф. 17x24
288 стр.
шифра: 111264
цена: 432,00

Монографија приказује рад војног санитета у току балканских ратова с Турском и Бугарском, чиме се успоставља жељени континуитет са осталим монографијама о раду војног санитета у Првом светском рату. Са изласком ове монографије српски војни санитет најзад стиче своју целокупну историју од 1832. до 1918. године.

НОВО

СРПСКИ ВОЈНИ САНИТЕТ У БАЛКАНСКИМ РАТОВИМА

*Б. Поповић,
В. Тодоровић*

Тврди повез
ф. 17x24
262 стр.
шифра: 111265
цена: 378,00

Књигу чини дванаест радова еминентних стручњака који су представљени на научном скупу на тему „Рад војног санитета у Балканским ратовима 1912–1913”, који је одржан поводом стогодишњице успешног Савеза балканских земаља (Србија, Црна Гора, Грчка и Бугарска) и почетка борбе за ослобођење Балкана од османлијског ропства, што је детаљније обрађено у одређеним радовима из садржаја ове књиге.

НОВО

ЈУГОСЛОВЕНСКО РАТНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО 1942–1992

Б. Димитријевић

Тврди повез
ф. 17x24
440 стр.
шифра: 111266
цена: 972,00
са попустом: 680,40

Књига је објављена у суиздаваштво са Институтом за савремену историју и представља јасан и исцрпан преглед свих значајних датума, догађаја, типова авиона и, пре свега, људи који у континуитету одређују историју Југословенског ратног ваздухопловства.

МОЋ И УТИЦАЈ ВОЈНЕ ДИПЛОМАТИЈЕ (МИСИЈЕ ВЛАДИМИРА ВЕЛЕБИТА 1943–1945)

М. Терзић

Броширано
ф. 17x24
278 стр.
шифра: 111278

На основу истражене грађе многобројних архива аутор је обрадио тему о борби војне дипломатије партизанског покрета, за време и после Другог светског рата, за међународно признавање „нове” Југославије. Та борба се водила у оквиру савезничке мисије, а представљала је делатност војне мисије Врховног штаба НОВЈ на Западу. Посебан куриозитет и вредност књизи дају интервјуи које је аутор водио са Владимиром Велебитом и Милованом Ђиласом, члановима војних мисија. Њихова сећања, успомене и утисци о људима и догађајима вредан су историографски извор.

СРПСКА ВОЈСКА У РАТОВИМА ЗА НЕЗАВИСНОСТ 1876-1878.

Д. Бабац

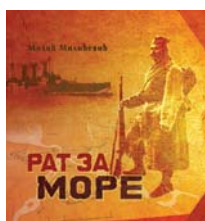
Броширано
ф. 20,5×23, 248 стр.
шифра: 111253
цена: 972,00
са попустом: 486,00

ФОРСИРАЊЕ ПЕСКА Одред ЈНА на Синају 1956-1967.

А. Животић

Броширано
ф. 14×21, 244 стр.
шифра: 111257
цена: 972,00
са попустом: 486,00

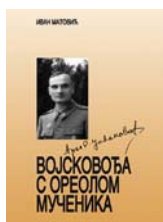

РАТ ЗА МОРЕ *М. Милићевић*

Тврди повез
ф. 22,5×25, 304 стр.
шифра: 111256
цена: 2.592,00
са попустом: 1.300,00

ДИПЛОМАТИЈА И ВОЈСКА *М. Бјелајац*

Броширано, ф. 14×21,
288 стр. шифра: 111234
цена: 1.377,00
са попустом: 700,00

ВОЈСКОВОЂА СА ОРЕОЛОМ МУЧЕНИКА *И. Матовић*

Тврди повез, ф. 17×24,
876 стр. шифра: 310063
цена: 1.080,00
са попустом: 300,00

ГЕНЕРАЛИ ВОЈСКЕ КНЕЖЕВИНЕ И КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

*М. Милићевић,
Љ. Поповић*

Тврди повез, ф. 17×24,
268 стр. шифра: 110971
цена: 756,00
са попустом: 200,00

РЕФОРМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ 1897-1900.

М. Милићевић

Тврди повез
ф. 15×24, 187 стр.
шифра: 110860
цена: 399,60
са попустом: 200,00

СРПСКИ ВОЈНИ ПОМЕНИК

*Б. Ђорђевић, М. Ковач,
Ј. Шарановић*

Тврди повез
ф. 23×31, 456 стр.
шифра: 110956
цена: 3.240,00
са попустом: 1.080,00

ЗНАМЕНИТЕ БИТКЕ И БОЈЕВИ СРПСКЕ И ЦРНОГОРСКЕ ВОЈСКЕ (7 томова)

Група аутора

Тврди повез
ф. 17×24, 3701 стр.
шифра: 110807
цена: 6.480,00
са попустом: 1.080,00

**СРБИЈА
19. ВЕКА
(књиге 1, 2, 3)
Р. Љушић**

Тврди повез
ф. 16×24,
426 стр.

Књига 1. – шифра: 110726, цена: 899,64

са попустом: 450,00

Књига 2. – шифра: 110796, цена: 800,28

са попустом: 400,00

Књига 3. – шифра: 111012, цена: 1.000,08

са попустом: 500,00

Комплет – шифра: 111013, цена: 2.700,00

са попустом: 1.350,00

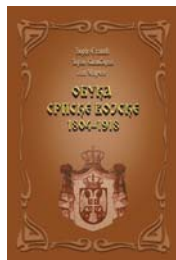
**ОСЛОБОДИЛАЧКИ РАТ
СРПСКИХ УСТАНИКА
1804–1806.
М. Борчевић**

Тврди повез
ф. 17×24, 447 стр.
шифра: 110974
цена: 1.080,00
са попустом: 350,00

**ПРВИ СРПСКИ
УСТАНАК 1804–1813.
В. Стојанчевић**

Тврди повез
ф. 17×24, 326 стр.
шифра: 110736
цена: 1.080,00
са попустом: 350,00

**ОБУКА СРПСКЕ
ВОЈСКЕ 1804–1818.
Ђ. Станић,
З. Килибарда,
Ј. Марчек**

Тврди повез, ф. 17×24,
776 стр. шифра: 111029
цена: 3.024,00
са попустом: 500,00

**СРПСКИ ВОЈНИ
МИСЛЕНИК
Б. Борчевић**

Тврди повез
ф. 17×24, 268 стр.
шифра: 111038
цена: 1.404,00
са попустом: 500,00

**ОФИЦИРИ У ВИСОКОМ ШКОЛСТВУ СРБИЈЕ
1804–1918.**

Група аутора

Тврди повез
ф. 17×24, 571 стр.
шифра: 110866
цена: 1.188,00
са попустом: 300,00

ЈУГОСЛАВИЈА И НАТО 1951–1957.

Б. Димитријевић

Броширано
ф. 16×23, 200 стр.
шифра: 310102
цена: 540,00
са попустом: 250,00

**ОБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА У КАРАЂОРЂЕВОЈ
И МИЛОШЕВОЈ СРБИЈИ (репринт)**

В. Стојанчевић

Броширано, ф. 14×20, 190 стр.
шифра: 310125, цена: 237,60
са попустом: 150,00

СРБИ НА КРФУ 1916–1918.

М. Прелевић

Броширано, ф. 17×24, 150 стр.
шифра 310001,
цена: 216,00
са попустом: 150,00

СРПСКА ОДИСЕЈА

Б. Антић

Тврди повез, ф. 17×24, 132 стр.
шифра: 310075,
цена: 270,00
са попустом: 200,00

КАТАЛОЗИ ВЕЛИКЕ ГАЛЕРИЈЕ ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Нову концепцију Велике галерије Дома Војске Србије, која подразумева представљање репрезентативних дела ликовне уметности Србије, прате каталози који се објављују поводом свих значајних изложби. Каталогзи су концепирани и израђени у сарадњи са врхунским галеријама и музејима, тако да по завршетку изложби остају као трајни запис о уметницима и њиховом делу.

НОВО

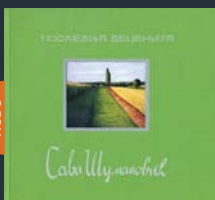
ПОРТРЕТ ТРАЈНА ИНСПИРАЦИЈА УМЕТНИКА – Народни музеј Ниш
 Броширано, ф. 23×21, 78 стр.
 шифра: 210334, цена: 250,00
са попустом: 200,00

НОВО

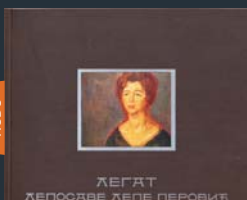
ОД СТАНЧИЋА ДО СТАНИЋА
 Броширано, ф. 23×21
 54 стр. шифра: 210345
 цена: 200,00
са попустом: 160,00

НОВО

ПОСЛЕДЊА ДЕЦЕНИЈА – Сава Шумановић
 Броширано, ф. 23×21, 78 стр.
 шифра: 210346, цена: 250,00,
са попустом: 200,00

НОВО

ЛЕГАТ ЛЕПОСАВЕ ЛЕПЕ ПЕРОВИЋ
 Броширано, ф. 23×21
 54 стр. шифра: 210347
 цена: 250,00
са попустом: 200,00

НОВО

ФИЛМОВИ КОЈЕ СМО ВОЛЕЛИ – ФИЛМСКИ ПЛАКАТИ 1941–1945.
 Броширано, ф. 23×21, 54 стр.
 шифра: 210344
 цена: 300,00, **са попустом: 240,00**

НОВО

ДУШАН ЈЕВТОВИЋ – ЖИВОТ ЈЕ СЛАВЉЕ
 Броширано, ф. 23×21
 78 стр. шифра: 210362
 цена: 300,00

КОМПЛЕТ – 10 књига каталога изложби
шифра: 210363, цена: 1.500,00

10 каталога, 10 репрезентативних изложби, око 400 репродукција, највреднија дела српске ликовне уметности, најзначајнији сликари 18, 19. и 20. века

СРПСКИ ВЛАДАРИ И ВОЈСКОВОЂЕ
у делима ликовних уметника из збирке Војног музеја
Љ. Дабих

Броширано, ф. 21×23, 46 стр.
шифра: 210328, цена: 250,00
са попустом: 200,00

УМЕТНИЧКА ГАЛЕРИЈА „НАДЕЖДА ПЕТРОВИЋ“ ЧАЧАК – Избор из збирки
Броширано, ф. 21×23, 60 стр.
шифра: 210329, цена: 250,00
са попустом: 200,00

БЕОГРАДСКЕ ПРИЧЕ – МОМО КАПОР
Броширано, ф. 21×23, 58 стр.
шифра: 210330, цена: 250,00
са попустом: 200,00

МАЈСТОРИ БАНАТСКОГ СЛИКАРСТВА ОД XVIII ДО XX ВЕКА – Из збирке Народног музеја Зрењанин
О. Скоко
Броширано, ф. 21×23, 52 стр.
шифра: 210331, цена: 200,00
са попустом: 160,00

КОЛЕКЦИЈА ПАВЛА БЕЉАНСКОГ: ПОНОВО У БЕОГРАДУ

Ј. Јованов
Броширано, ф. 21×23, 108 стр.
шифра: 210332, цена: 300,00
са попустом: 240,00

ПОЕТИКА И СУДБИНА XX ВЕКА

Из збирке Дома Војске Србије
Н. Кусовац,
Броширано, ф. 21×23, 52 стр. шифра: 210333, цена: 200,00 **са попустом: 160,00**

ВЕЛИКИ МАЈСТОРИ ИТАЛИЈАНСКЕ УМЕТНОСТИ
Е. Канрети

Тврди повез
ф. 24×29, 396 стр.
шифра: 110936
цена: 5.508,00
са попустом: 2.000,00

ВОЈНА МУЗИКА И МУЗИЧАРИ У СРБИЈИ 1831–1945.
Г. Крајчић

Тврди повез
ф. 21×30, 308 стр.
шифра: 310095
цена: 1.080,00
са попустом: 200,00

АРХИТЕКТУРА ЗГРАДЕ ГЕНЕРАЛШТАБА

Б. Ковачевић
Тврди повез, ф. 23×26, 224 стр.
шифра: 310042, цена: 540,00
са попустом: 200,00

ДРИНКА РАДОВАНОВИЋ – СКУЛПТУРЕ

Б. Вукоичић
Тврди повез, ф. 24×30, 224 стр.
шифра: 310077, цена: 2.160,00
са попустом: 300,00

Едиција ЖЕНЕ У СРПСКОЈ УМЕТНОСТИ

МИЛЕНА ПAVЛОВИЋ БАРИЛИ

О. Јанковић
Тврди повез
ф. 21×23, 186 стр.
шифра: 110900
цена: 2.041,20
са попустом: 1.020,60

ДАНИЦА ЈОВАНОВИЋ

Ј. Јованов
Тврди повез
ф. 21×23, 150 стр.
шифра: 111045
цена: 2.041,20
са попустом: 1.020,60

БЕТА ВУКАНОВИЋ

В. Ристић
Тврди повез
ф. 21×23, 166 стр.
шифра: 110998
цена: 2.041,20
са попустом: 1.020,60

ЉУБИЦА ЦУЦА СОКИЋ

И. Суботић, А. Челебеновић
Тврди повез
ф. 21×23, 152 стр.
шифра: 110961
цена: 2.041,20
са попустом: 1.020,60

НАДЕЖДА ПЕТРОВИЋ

Л. Мереник
Тврди повез
ф. 21×23, 196 стр.
шифра: 111034
цена: 2.041,20
са попустом: 1.020,60

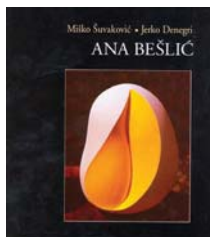

НАТАЛИЈА ЦВЕТКОВИЋ

С. Чупић
Тврди повез
ф. 21×23, 160 стр.
шифра: 111002
цена: 2.041,20
са попустом: 1.020,60

КАТАРИНА ИВАНОВИЋ

М. Тимотијевић, Р. Михаиловић
Тврди повез
ф. 21×23, 200 стр.
шифра: 110986
цена: 2.041,20
са попустом: 1.020,60

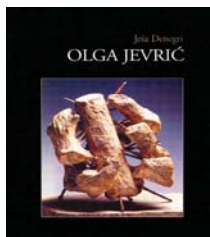

АНА БЕШЛИЋ

М. Шуваковић
Тврди повез
ф. 21×23, 154 стр.
шифра: 111059
цена: 2.041,20
са попустом: 1.020,60

ЛЕПОСАВА БЕЛА ПAVЛОВИЋ

Љ. Миљковић
Тврди повез
ф. 21×23, 156 стр.
шифра: 111072
цена: 2.041,20
са попустом: 1.020,60

ОЛГА ЈЕВРИЋ

Ј. Денегри
Тврди повез
ф. 21×23, 198 стр.
шифра: 111009
цена: 2.041,20
са попустом: 1.020,60

ФИЛОЗОФИЈА

ХОБСОВА ТЕОРИЈА ЉУДСКЕ ПРИРОДЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ МИРА И ПОРЕТКА

С. Стојановић

Броширано
ф. 17×24
178 стр.
шифра: 111280

Књига обрађује увек актуелну и занимљиву проблематику. Доминација природних нужности у човеку, од којих је жеља за што више моћи примарна, не оставља другу могућност осим могућности трајног и неотклоњивог сукоба у природној егзистенцији људи. Дедуктивистички поступак прожима читаву Хобсову политичку филозофију и аутор проницљиво излаже оригиналност његове елаборације.

МУДРОСТ И МАЧ *И. Кајтез*

Броширано
ф. 17×24
750 стр.
шифра: 111277

Мислити суштински о питањима људског трајања, друштвено-историјским и онтолошким загонеткама значи нужно бити у одајама филозофије и духовном братству са мудрацима света. Нажалост, наш ужурбани свет олако окреће леђа мудрости векова, мислећи да и без помоћи великана ума може да реши тајне немирног света. Готово све мудро већ су рекли филозофи на чијим плећима стоје векови и данашње генерације.

МОНОГРАФИЈЕ

ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ (12 томова)

В. Дјурант

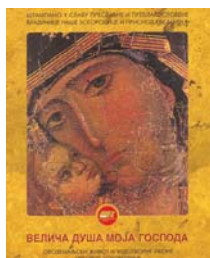
Тврди повез
ф. 17×24
10.500 стр.
шифра: 111211
цена: 38.880,00
**са попустом:
19.940,00**

1. Источне цивилизације;
2. Живот Грчке;
3. Цезар и Христ;
4. Доба вере (I);
5. Доба вере (II);
6. Ренесанса;
7. Реформација;
8. Почетак доба разума;
9. Доба Луја XIV;
10. Волтерово доба;
11. Русо и револуција;
12. Наполеоново доба

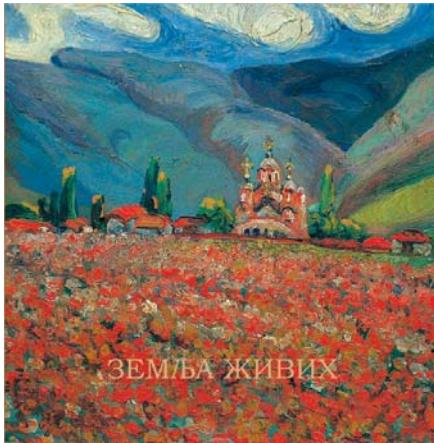
СРБИЈА 1914–1918, Сећање на време бола и поноса *В. Стојанчевић*

Тврди повез
ф. 30×30
360 стр.
шифра: 11031
цена: 12.344,40
са попустом: 6.172,20

ВЕЛИЧА ДУША МОЈА ГОСПОДА – Чудотворне иконе Пресвете Богородице

Тврди повез
ф. 28×32, 480 стр.
(књига и икона)
шифра: 110937
цена: 9.072,00
са попустом: 4.536,00

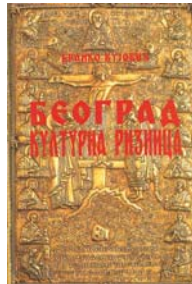
ЗЕМЉА ЖИВИХ – КОСОВО И МЕТОХИЈА
В. Стојанчевић, Љ. Динић, Ђ. Борозан

Тврди повез
ф. 28×29, 371 стр. (српско-енглески)
шифра: 310116
цена: 7.560,00
са попустом: 3.780,00

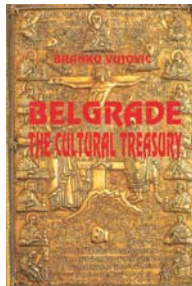
**ВОЈЕВАЊЕ
ЗА ВЕРУ И
ОТАЏИНУ**
Б. Гроздић

Тврди повез, ф. 29×33, 296 стр.
(књига и икона), шифра: 110955
цена: 7.776,00
са попустом: 3.888,00

**БЕОГРАД
КУЛТУРНА РИЗНИЦА**
Б. Вујовић

Тврди повез
ф. 17×24, 513 стр.
шифра: 110957
цена: 4.320,00
са попустом: 1.500,00

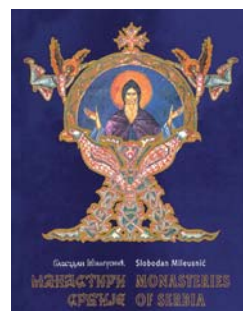
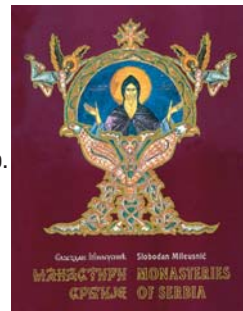

**BELGRADE
CULTURAL TREASURY**
B. Vujović

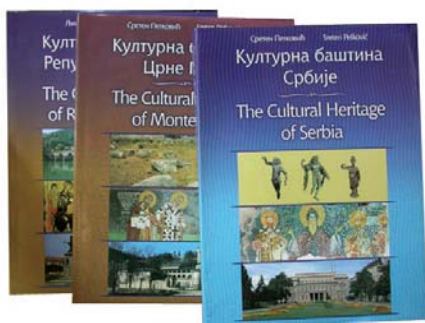
Тврди повез
ф. 17×24, 513 стр.
шифра: 110958
цена: 4.320,00
са попустом: 1.500,00

**МАНАСТИРИ
СРБИЈЕ (2 тома)**
С. Милеуснић

Тврди повез
ф. 25×33, 1.040 стр.
(српско-енглески)
шифра: 310089
цена: 14.580,00
са попустом:
5.000,00

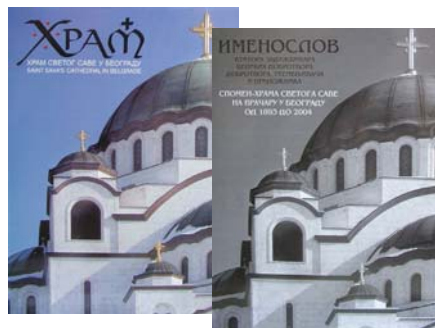
МОНОГРАФИЈЕ

КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ, ЦРНЕ ГОРЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ (3 тома)

С. Петковић, Љ. Шево

Тврди повез, ф. 24×29, 771 стр.
(српско-енглески)
шифра: 310117, цена: 18.900,00
са попустом: 3.000,00

ХРАМ СВЕТОГ САВЕ У БЕОГРАДУ И ИМЕНОСЛОВ

Група аутора

Тврди повез, ф. 24×32,
1.304 стр. шифра: 111070
цена: 16.200,00
са попустом: 8.100,00 за обе књиге
(4.050,00 ХРАМ СВЕТОГ САВЕ У БЕОГРАДУ)

ХИЛАНДАР

С. Милеуснић

Тврди повез, ф. 25×35,
400 стр. (на 7 језика)
шифра: 111071
цена: 10.800,00
са попустом: 5.400,00

СРБИЈА ИЗМЕЂУ ИСТОКА И ЗАПАДА

Ј. Јанићијевић

Тврди повез
ф. 24×33, 169 стр. (српско-енглески)
шифра: 110901, цена: 4.104,00
са попустом: 1.080,00

VASKULARNE
ANOMALIJE
GLAVE I VRATA

НОВО

**ВАСКУЛАРНЕ
АНОМАЛИЈЕ ГЛАВЕ И
ВРАТА**

*С. Стошић, Г. Анђелић,
Т. Стошић Опинћал,
А. Влаховић*

Броширано
ф. 22×26
170 стр.
шифра: 111271
цена: 1.512,00
са попустом: 1.058,40

Васкуларне аномалије су изазов за планирање и спровођење лечења, јер пацијенти са овим проблемом имају и функционалне и естетске сметње због којих веома пате. Бројне фотографије, којима је илустрована књига, сведоче о постојању проблема, а нови могући терапеутски приступи показују да правовремено реаговање и знање лекара о овој проблематици могу да спасу живот.

НОВО

**БИОЛОШКО ОРУЖЈЕ
– НОВИ ПРИСТУПИ
У БОРБИ ПРОТИВ
ТЕРОРИЗМА**

*В. Радосављевић,
Г. Бјелојевић*

Броширано
ф. 17×24
168 стр.
шифра: 111261
цена: 432,00

Књига указује на то како је у савременим условима могуће супротставити се опасностима које биолошко оружје може да изазове.

**СУИЦИД, ПОМОЋ, НАДА
Психотерапијска
интервенција у кризи
након покушаја
самоубиства**

Г. Дедић

Броширано
ф. 14×21, 140 стр.
шифра: 111250
цена: 540,00
са попустом: 270,00

**УВОД У ЕСТЕТИКУ
У СТОМАТОЛОШКОЈ
ПРОТЕТИЦИ**

М. Драгањац

Тврди повез
ф. 17×24, 150 стр.
шифра: 111244
цена: 702,00
са попустом: 350,00

МЕДИЦИНА

Сесил – УЏБЕНИК ИНТЕРНЕ МЕДИЦИНЕ, књига прва

Тврди повез,
ф. 21×29, 1228 стр.
шифра: 111042
цена: 6.912,00
са попустом: 3.456,00

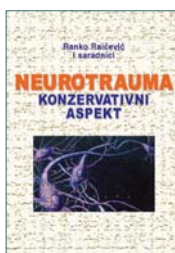
ПАРОДОНТОЛОГИЈА И ОРАЛНА МЕДИЦИНА Б. Љушкових

Тврди повез,
ф. 17×24, 368 стр.
шифра: 111076
цена: 2.700,00
са попустом: 1.000,00

НЕУРОТРАУМА – КОНЗЕРВАТИВНИ АСПЕКТ Р. Раичевић

Тврди повез, ф. 17×24,
352 стр. шифра: 310112
цена: 378,00
са попустом: 200,00

ТОТАЛНА ЗУБНА ПРОТЕЗА – ФАЗЕ ЛАБОРАТОРИЈСКЕ ИЗРАДЕ

Ж. Поповић,
К. Кнежевић
Броширани, ф. 20×24
224 стр. шифра: 111003
цена: 1.680,00
са попустом: 500,00

ХИВ ИНФЕКЦИЈА И AIDS

М. Ђокић
Тврди повез, ф. 15×21, 450 стр. шифра:
310129, цена: 972,00, **са попустом: 100,00**

БОЛЕСТИ ЗАВИСНОСТИ

Група аутора
Броширани, ф. 17×24, 320 стр.
шифра: 111015, цена: 840,24
са попустом: 300,00

БЛАСТ ПОВРЕДА

Група аутора
Тврди повез, ф. 17×24, 240 стр.
шифра: 110819, цена: 486,00
са попустом: 100,00

ВИРУСИ И ТУМОРИ

Н. Куљић Капулица
Броширани, ф. 17×24, 208 стр.
шифра: 111028, цена: 1.080,00
са попустом: 300,00

АПАРАТИ И ИНСТРУМЕНТИ СА ПРАКТИКУМОМ ДЕНТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

М. Јакшић
Тврди повез, ф. 17×24, 317 стр.
шифра: 110830, цена: 486,00
са попустом: 100,00

КОНУСНИ ТЕЛЕСКОП У МОБИЛНОЈ СТОМАТОЛОШКОЈ ПРОТЕТИЦИ

М. Јакшић
Тврди повез, ф. 17×24, 128 стр.
шифра: 110752, цена: 432,00
са попустом: 150,00

ПАРАЛИЗА ЛИЦА

Н. Јовић
Тврди повез, ф. 19×31, 155 стр.
шифра: 110984, цена: 1.188,00
са попустом: 400,00

ПАТОЛОГИЈА КРВНИХ СУДОВА

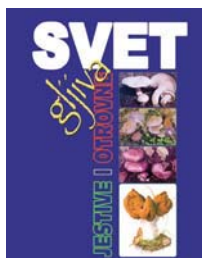
В. Татић
Тврди повез, ф. 17×24, 147 стр.
шифра: 110857, цена: 648,00
са попустом: 300,00

**ИСХРАНА
– УЛОГА У
УНАПРЕЂЕЊУ
ЗДРАВЉА И
ПРЕВЕНЦИЈИ
БОЛЕСТИ**
С. Рађен

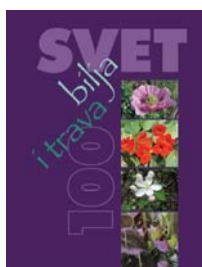
Броширано
ф. 17×24
208 стр.
шифра: 111273

Превентивна медицина има велики значај у разјашњавању патофизиолошких механизма који су основа масовних незаразних обољења повезаних са исхраном. Стога је исхрана значајан чинилац превенције, али и разбољевања и оздрављења. Препоруке у вези са исхраном део су науке о исхрани која се интензивно и убрзано развија и данас широко разматра.

**СВЕТ ГЉИВА
– ЈЕСТИВЕ И
ОТРОВНЕ**
С. Марковић

Броширано
ф. 17×24, 268 стр.
шифра: 111213
цена: 1.080,00
са попустом: 540,00

**СВЕТ БИЉА И
ТРАВА**
Н. Јокић

Броширано
ф. 16×21, 216 стр.
шифра: 111026
цена: 864,00
са попустом: 432,00

ЗЕЛЕНА АПОТЕКА
Д. А. Џејмс

Тврди повез
ф. 21×29, 377 стр.
шифра: 110910
цена: 2.484,00
са попустом: 600,00

**ЗЛАТНА КЊИГА
ЛЕКОВИТОГ БИЉА**
С. Марковић

Тврди повез
ф. 21×29, 180 стр.
шифра: 110873
цена: 1.069,20
са попустом: 500,00

ИСХРАНА У ПРИРОДИ

Група аутора
Тврди повез
ф. 21×29, 280 стр. шифра: 110960
цена: 2.376,00
са попустом: 600,00

КУЛИНАРСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

Н. Јокић
Тврди повез
ф. 21×29, 652 стр.
шифра: 110999
цена: 4.266,00
са попустом: 1.500,00

ПОРОДИЧНА ИСХРАНА И ЗДРАВЉЕ

Н. Јокић
Тврди повез
ф. 17×25, 400 стр.
шифра: 310103, цена: 972,00
са попустом: 450,00

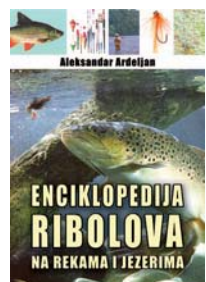
ХРАНА ВАШ ЧУДЕСНИ ЛЕК

Џ. Картер
Тврди повез, ф. 21×29, 439 стр.
шифра: 110932, цена: 2.592,00
са попустом: 800,00

СВЕТ ЛОВА И ДИВЉАЧИ У ЛОВИШТИМА СРБИЈЕ
*М. Јевремовић,
 С. Јованчић*

Тврди повез
 ф. 17×24, 448 стр.
 шифра: 111086
 цена: 2.376,00
**са попустом:
 1.188,00**

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА РИБОЛОВА НА РЕКАМА И ЈЕЗЕРИМА
А. Ардељан

Тврди повез
 ф. 21×20, 320 стр.
 шифра: 110968
 цена: 2.376,00
са попустом: 500,00

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА НАРОДНОГ ЖИВОТА, ОБИЧАЈА И ВЕРОВАЊА У СРБА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Т. Вукановић

Тврди повез, ф. 16×24, 584 стр.
 шифра: 110882, цена: 885,60
са попустом: 400,00

ТУРИСТИЧКИ ВОДИЧ ЗА (ВОЈНЕ) ПЕНЗИОНЕРЕ
Б. Попадић
 Броширано
 ф. 14×20, 144 стр.
 шифра: 111087
 цена: 216,00
са попустом: 108,00

ЛЕКСИКОН РЕЛИГИЈА, МИТОЛОГИЈЕ И ВЈЕРСКИХ СЕКТИ

В. М. Кршић

Броширано, ф. 17×24, 379 стр.
 шифра: 110899, цена: 702,00
са попустом: 300,00

ВОДИЧ ПУТ ПРАВОСЛАВНИХ МАНАСТИРА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

Б. Гугољ, Љ. Јелисавцац, М. Сајловић

Тврди повез, ф. 24×22, 323 стр.
 (на енглеском)
 шифра: 310136, цена: 3.888,00
са попустом: 500,00

ВОЈНЕ И СВЕМИРСКЕ АВАНТУРЕ – ОБЛИК ЕКСТРЕМНОГ ТУРИЗМА

Н. Маринковић

Броширано
 ф. 20×28, 345 стр.
 шифра: 111064
 цена: 2.160,00 **са попустом: 500,00**

СРПСКО-НЕМАЧКИ ВОЈНИ РЕЧНИК

*С. Милојевић,
 С. Шуловић Стојковић,
 Д. Златковић*

Броширано
 ф. 17×24, 146 стр.
 шифра: 111229
 цена: 324,00
са попустом: 200,00

ЧОВЕК - ПРОБЛЕМ • ЈА, ТИ, ОН

(самопознавање и упознавање)

М. Зечевић

Броширано, ф. 17×24, 100 стр.
 шифра: 111081, цена: 540,00
са попустом: 270,00

МЕЂУНАРОДНИ АСПЕКТ САЈБЕР РАТОВАЊА

Д. Младеновић

Броширано
ф. 17×24
560 стр.
шифра: 111279

Велики значај ове књиге огледа се у научном доприносу у регулацији војних сукоба у сајбер простору у будућности с обзиром на оскудност претходне стручне грађе из наведене области, велику угроженост свих држава од сајбер ратовања и предвиђања да ће након 2012. године сајбер ратовање бити толико изражено да ће га обавезно укључивати стратегије националних безбедности свих држава.

ВОЈНА ГЕОГРАФИЈА 1

*Љ. Гиговић,
Д. Секуловић*

Броширано
ф. 17×24
328 стр.
шифра: 111275
цена: 648,00
са попустом: 453,60

Уџбеник је заснован на достигнућима војних наука и праксе, као и других сродних наука. Уважава захтеве концепције и доктрине одбране, а у функцији материје су и карте, табеле, графикони и шеме. Садржај је подељен на три области: војногеографске карактеристике математичко-географских, физичко-географских и друштвено-географских чинилаца Србије.

ВОЈНА ТОПОГРАФИЈА

М. Регодић

Броширано
ф. 17×24
348 стр.
шифра: 111274
цена: 648,00
са попустом: 453,60

Уџбеник је резултат повезаности теоријске анализе, сложене методологије и геодетске базе. Садржај је заснован на чињеницама и војној струци, а са геодетског и топографског становишта на науци. Уџбеник је богато документован сликама, графичким и табеларним приказима и оригиналним картографским материјалом.

ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

*М. Вуруна,
М. Љешевић,
С. Бакрач,
М. Милановић*

Броширано
ф. 17×24
206 стр.
шифра: 111281
цена: 540,00
са попустом: 378,00

Животну средину различито тумаче појединци, групе, па и друштво. Познавање елемената и фактора животне средине, тумачењем њених појава и процеса, као и анализом узрочно-последичних веза свих чинилаца, али и усвајањем сазнања, опажањем и учењем, животну окружење може се оплемени и заштитити од негативних утицаја. Уџбеник је настао из вишегодишњег искуства аутора, а сложеност проблема животне средине, као и питања из теорије и практичних сазнања, условила су концепирање садржаја.

НАУЧНО-ОБРАЗОВНА ЛИТЕРАТУРА

ТИМСКИ РАД У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

М. Андрејић, О. Чабарка

Броширано
ф. 17×24
100 стр.
шифра: 111263
цена: 1.728,00
са попустом: 1.209,60

Примена тимског рада као незаобилазног организационог облика и начина за решавање сложених проблема наметнута је сложеносту и интердисциплинарним планирањем у систему одбране, као и све строжим захтевима који се постављају пред организациона решења, а у вези су са потребом праксе, захтевима времена и савременим трендовима у области организационих наука и менаџмента.

МОДАЛНИ ЕКСПЕРИМЕНТ У ИСТРАЖИВАЊУ ПОТЕНЦИЈАЛНОГ СИСТЕМА БЕЗБЕДНОСТИ ДРЖАВЕ

М. Гордић

Броширано
ф. 17×24, 312 стр.
шифра: 111254
цена: 2.160,00
**са попустом:
1.000,00**

ВОЈНА ГЕОГРАФИЈА 2

Д. Секуловић

Броширано
ф. 17×24
264 стр.
шифра: 111242
цена: 648,00
**са попустом:
453,60**

ПЛОВИДБА УНУТРАШЊИМ ПЛОВНИМ ПУТЕВИМА

С. Росић

Броширано
ф. 17×24, 396 стр.
шифра: 111238
цена: 1.728,00
**са попустом:
800,00**

КРЦАЊЕ И ПРЕВОЗ ТЕРЕТА

М. Станић

Броширано
ф. 17×24
220 стр.
шифра: 111243
цена: 702,00
**са попустом:
350,00**

ЕКОНОМСКИ ЧИНИОЦИ ОДБРАМБЕНИХ ПРИПРЕМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
М. Станић

Броширано
ф. 17×24, 480 стр.
шифра: 111242
цена: 4.320,00
са попустом: 2.000,00

УВОД У ОПЕРАТИКУ КАО НАУКУ И ПРАКТИЧНУ ВЕШТИНУ
В. Торђевић

Броширано
ф. 17×24, 146 стр.
шифра: 111247
цена: 378,00
са попустом: 200,00

ОРГАНИЗАЦИОНО ПОНАШАЊЕ
Р. Лојић

Броширано
ф. 17×24, 552 стр.
шифра: 111246
цена: 756,00
са попустом: 350,00

ОПЕРАЦИЈЕ У МИРУ
Д. Вукчевић

Броширано
ф. 17×24, 108 стр.
шифра: 111083
цена: 540,00
са попустом: 250,00

ЗАШТИТА ПОВЕРЉИВИХ ИНОВАЦИЈА
О. Чабаркпа

Броширано
ф. 17×24, 202 стр.
шифра: 111225
цена: 2.592,00
са попустом: 1.200,00

ИНТЕРОПЕРАБИЛНОСТ У ПРОГРАМУ „ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР“
М. Глишић

Броширано
ф. 17×24, 236 стр.
шифра: 111215
цена: 1.512,00
са попустом: 500,00

СЛУЖБЕ БЕЗБЕДНОСТИ КОЛИКО ЗНАЊЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА ДОПРИНОСИ БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА?
М. Јорданов

Броширано
ф. 17×24, 240 стр.
шифра: 111061
цена: 1.080,00
са попустом: 540,00

КОМПЈУТЕРСКИ КРИМИНАЛ
С. Петровић

Броширано
ф. 17×24, 564 стр.
шифра: 110988
цена: 1.080,00
са попустом: 300,00

НАУЧНО-ОБРАЗОВНА ЛИТЕРАТУРА

**ХУМАНИТАРНЕ
ОРГАНИЗАЦИЈЕ
У ЗБРИЊАВАЊУ
ЦИВИЛНОГ
СТАНОВНИШТВА
У ВАНРЕДНИМ
СИТУАЦИЈАМА**
К. Штрбац

Броширано, ф. 17×24, 252 стр.
шифра: 111066, цена: 1.728,00
са попустом: 500,00

**ЦИВИЛНА КОНТРОЛА
ВОЈСКЕ – КОНТРОЛА
БУЏЕТА**
Р. Жугић

Броширано
ф. 17×24, 274 стр.
шифра: 111053
цена: 1.080,00
са попустом: 300,00

**ТЕХНОЛОГИЈА
ОДРЖАВАЊА
ПОГОНСКЕ ОПРЕМЕ**
З. Пешић

Броширано
ф. 17×24, 256 стр.
шифра: 111221
цена: 486,00
са попустом: 350,00

**СТРАТЕЈСКО
ПЛАНИРАЊЕ
ОДБРАНЕ**
*М. Ковач,
Д. Стојковић*

Броширано
ф. 17×24, 568 стр.
шифра: 111075
цена: 3.240,00
са попустом: 1.620,00

**МУЛТИМЕДИЈАЛНА
ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА
МРЕЖА – ПРИМЕНА**

Д. Баранац

Броширано
ф. 17×24
130 стр.
шифра: 810030
цена: 626,40
са попустом: 200,00

ЖЕНА У ОДБРАНИ

Ј. Шарановић

Броширано, ф. 17×24, 240 стр.
шифра: 111033, цена: 864,00
са попустом: 100,00

МОТОРИ И МОТОРНА ВОЗИЛА

Група аутора

Броширано, ф. 17×24, 500 стр.
шифра: 111078, цена: 864,00
са попустом: 400,00

**ОРГАНИЗАЦИОНО
РЕСТРУКТУРИРАЊЕ ВОЈСКЕ**

Д. Стојковић

Броширано, ф. 17×24, 260 стр.
шифра: 111065, цена: 1.404,00
са попустом: 500,00

**ПРОФИЛИ ОФИЦИРА
ВОЈСКЕ СРБИЈЕ**

Група аутора

Броширано, ф. 17×24, 466 стр.
шифра: 111035, цена: 2.160,00
са попустом: 500,00

**ТЕХНОЛОГИЈА ОДРЖАВАЊА
МОТОРНИХ ВОЗИЛА**

З. Пешић

Броширано, ф. 17×24, 412 стр.
шифра: 111217, цена: 486,00
са попустом: 350,00

**АЛТЕРНАТИВНЕ
КРИВИЧНЕ
САНКЦИЈЕ И
ПОСТУПЦИ**
Н. Мрвић Петровић

Броширано
ф. 17×24, 304 стр.
шифра: 111232
цена: 777,60
са попустом: 300,00

**ДРУШТВЕНИ
УТИЦАЈИ НА
КАЗНЕНУ
ПОЛИТИКУ
СУДОВА**
Ј. Ћирић

Броширано
ф. 17×24, 252 стр.
шифра: 110894
цена: 637,20
са попустом: 200,00

**КОМАНДНА
ОДГОВОРНОСТ У
МЕЂУНАРОДНОМ
КРИВИЧНОМ ПРАВУ**
А. Игњатовић

Броширано
ф. 17×24, 320 стр.
шифра: 110944
цена: 594,00
са попустом: 150,00

**КРИВИЧНОПРАВНА
ЗАШТИТА
КУЛТУРНИХ ДОБАРА**
Ђ. Ђорђевић

Броширано
ф. 17×24, 283 стр.
шифра: 110893
цена: 637,20
са попустом: 200,00

**НАКНАДА
НЕМАТЕРИЈАЛНЕ
ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ
ПРАВА ЛИЧНОСТИ**
З. Петровић

Броширано, ф. 17×24
199 стр. шифра: 110766
цена: 432,00
са попустом: 150,00

**НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ
ФИЗИЧКОГ ИНТЕГРИТЕТА ЛИЧНОСТИ**
З. Петровић, Н. Мрвић Петровић

Броширано, ф. 17×24, 260 стр.
шифра: 111069, цена: 1.080,00
са попустом: 300,00

**НАКНАДА ШТЕТЕ ЖРТВИ
КРИВИЧНОГ ДЕЛА**
Н. Мрвић Петровић

Броширано, ф. 17×24, 340 стр.
шифра: 111086, цена: 594,00
са попустом: 150,00

**ОСИГУРАЊЕ ЖИВОТА И СРОДНА
ОСИГУРАЊА**
З. Петровић

Броширано, ф. 17×24, 368 стр.
шифра: 111027, цена: 1.080,00
са попустом: 400,00

**РАТНИ ЗАРОБЉЕНИЦИ –
МЕЂУНАРОДНОПРАВНИ СТАТУС**
В. Јончић

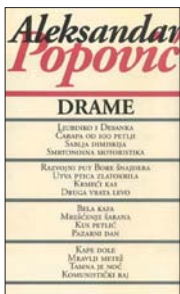
Броширано, ф. 17×24, 358 стр.
шифра: 110964, цена: 702,00
са попустом: 300,00

СУКОБ ЈАВНОГ И ПРИВАТНОГ ИНТЕРЕСА
Н. Мрвић Петровић, Ј. Ћирић

Броширано, ф. 17×24, 240 стр.
шифра: 110983, цена: 879,12
са попустом: 250,00

ТОПИКА И ПРАВО
Ј. Хасанбеговић

Броширано, ф. 17×24, 516 стр.
шифра: 111001, цена: 1.231,20
са попустом: 400,00

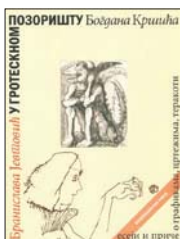
ДРАМЕ 1 А. Поповић

Тврди пезез
ф. 14×20, 1406 стр.
шифра: 110872
цена: 2.700,00
са попустом: 500,00

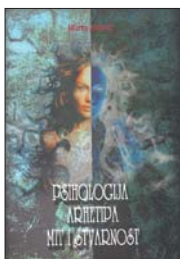
ДРАМЕ 2 А. Поповић

Тврди пезез
ф. 14×20, 1260 стр.
шифра: 110962
цена: 2.700,00
са попустом: 500,00

У ГРОТЕСКОМ ПОЗОРИШТУ БОГДАНА КРШИЋА Б. Јевтовић

Броширано
ф. 15×20, 160 стр.
шифра: 110985
цена: 1.080,00
са попустом: 200,00

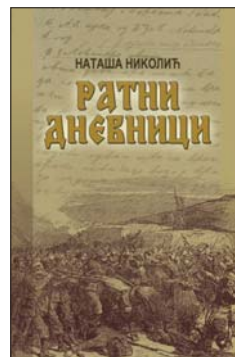

ПСИХОЛОГИЈА АРХЕТИПА, МИТ И СТВАРНОСТ М. Јовићевић

Броширано
ф. 14×20, 362 стр.
шифра: 110973
цена: 648,00
са попустом: 300,00

РАТНИ ДНЕВНИЦИ Н. Никוליћ

Броширано
ф. 17×24, 176 стр.
шифра: 111051
цена: 810,00
**са попустом:
400,00**

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ И ИЗРЕКЕ Р. Марковић

Тврди пезез
ф. 17×24, 450 стр.
шифра: 111008
цена: 1.490,40
са попустом: 500,00

РЕТОРИКА Б. М. Рогановић

Тврди пезез
ф. 15×24, 406 стр.
шифра: 110850
цена: 1.069,20
са попустом: 350,00

ПРОФЕСИЈА НОВИНАР

Д. Ђурић

Броширано
ф. 13×20, 408 стр.
шифра: 310051
цена: 324,00
са попустом: 230,00

СУКОБИ У СЕНЦИ

С. Влацић

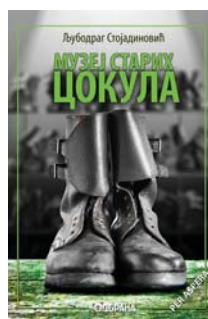
Броширано
ф. 17×24, 284 стр.
шифра: 310148
цена: 1.080,00
са попустом: 540,00

ЕФЕКТИВНО КОМУНИЦИРАЊЕ ВОЈСКЕ С ЈАВНОШЋУ

С. Ранђеловић

Броширано
ф. 17×24, 304 стр.
шифра: 111077
цена: 1.080,00
са попустом: 200,00

МУЗЕЈ СТАРИХ ЦОКУЛА

Љ. Стојадиновић
Броширано

ф. 15×21, 228 стр.
шифра: 310146
цена: 400,00
са попустом: 200,00

РУКОВОДИЛАЦ У ИНТЕРАКТИВНОМ КОМУНИЦИРАЊУ

В. Цветановић

Броширано
ф. 17×24, 192 стр.
шифра: 110867
цена: 540,00
са попустом: 200,00

КОРЕНИ ВОЈНЕ ПИСАНЕ РЕЧИ

И. Мијатовић

Броширано
ф. 17×24, 284 стр.
шифра: 310140
цена: 864,00
са попустом: 150,00

Магазин „ОДБРАНА“ наставља традиције „Ратника“, првог војног листа у Србији, чији је први број изашао 24. јануара 1879. године. Први број „ОДБРАНЕ“ изашао је 1. октобра 2005. године, са трајном амбицијом да буде

референтни извор информација о систему одбране Републике Србије, посебно о раду и активностима Министарства одбране и Војске Србије. Афирмишући резултате достигнућа реформе, „ОДБРАНА“ доприноси да углед Војске јача и да сви добронамерни боље разумеју процес њеног израстања у поузданог партнера у снажењу регионалне и укупне стабилности и очувања мира у свету. Магазин „ОДБРАНА“ као гласило Министарства одбране на медијској сцени Србије заузима препознатљиву позицију. Редакција стално тежи још модернијем и професионалнијем изразу, што је свакако и у интересу система одбране и бољег разумевања са широм јавношћу.

ВОЈНО ДЕЛО је општевојни научнотеоријски часопис МО РС и представља отворени форум за публикавање и стимулисање иновативног промишљања и критичку размену искустава о свим аспектима и нивоима безбедности и одбране, у националном

и међународном домену. Чланци се фокусирају на компаративне и мултидисциплинарне теме и обрађују националну, регионалну и глобалну безбедност, демократско управљање одбраном, цивилно-војне односе, формулисање стратегије безбедности и планирање одбране, тероризам, контролу наоружања, управљање кризама и чување мира. Министарство за науку и технолошки развој РС сврстало је *Војно дело* у категорију М52 – часопис националног значаја, у домену друштвених наука.

ВОЈНОТЕХНИЧКИ ГЛАСНИК је стручни војни и научни часопис МО, који објављује оригиналне научне радове, прегледне и стручне радове, приказе научнотручних скупова, као и техничке информације о савременим системима

наоружања и војним технологијама. Својом програмском концепцијом обухвата јединствену интервидовску техничку подршку Војске на принципу логистичке системске подршке, области основних, примењених и развојних истраживања, производњу и употребу средстава НВО, као и остала теоријска и практична достигнућа која доприносе усавршавању припадника Министарства одбране и Војске Републике Србије. Поред сталних рубрика, сваки број садржи и редовни прилог „Савремено наоружање и војна опрема“.

НОВИ ГЛАСНИК је стручни интервидовски часопис МО и ВС. Намењен је за војнотручно усавршавање професионалних припадника система одбране и њихову едукацију. Представља ширу платформу за примену војнонаучних и

научних достигнућа у свакодневној пракси. Отворен је за сарадњу и ван граница система одбране јер садржи рубрике: војна теорија и пракса, видови и родови образовање, обука, морал, логистика, традиције, стране армије, војни арсенали, вести и новости. Савремено је графички опремљен и штампа се у боји. Једном годишње, уз часопис, припрема се специјални прилог.

АРСЕНАЛ 1

Броширано, ф. 22×30, 240 стр.
шифра: 140045, **цена: 100,00**

АРСЕНАЛ 2

Броширано, ф. 22×30, 240 стр.
шифра: 140047, **цена: 100,00**

АРСЕНАЛ 3

Броширано, ф. 22×30, 320 стр.
шифра: 140049, **цена: 100,00**

АРСЕНАЛ 4

Броширано, ф. 22×30, 320 стр.
шифра: 140051, **цена: 200,00**

АРСЕНАЛ 5

Броширано, ф. 22×30, 256 стр.
шифра: 140054, **цена: 200,00**

АРСЕНАЛ 6

Броширано, ф. 22×30, 320 стр.
шифра: 140055, **цена: 300,00**

АРСЕНАЛ 7

Броширано, ф. 22×30, 256 стр.
шифра: 140057, **цена: 300,00**

КОМПЛЕТ АРСЕНАЛ 1-5

Броширано, ф. 22×30, 1376 стр.
шифра: 140056, **цена: 700,00**

**Историја српског ваздухопловства
ЛОВАЧКИ АВИОНИ**

Г. Антић, А. Радић

Броширано, ф. 30×42, комплет 20 постера
са легендама, у омоту, шифра: 210293
цена: 850,00 са попустом: 425,00

**Историја српског ваздухопловства
БОМБАРДЕРИ, ЈУРИШНИЦИ И
ХЕЛИКОПТЕРИ**

Г. Антић, А. Радић

Броширано, ф. 30×42, комплет 20 постера
са легендама, у омоту
шифра: 210303, **цена: 850,00**
са попустом: 425,00

Продавница „ВОЈНА КЊИГА”

- Магазин „Одбрана”
- Војностручни часопис „Нови Гласник”
- Књиге у издању Медија центра „Одбрана”
- аудио курсеви страних језика
- издања на компакт-дискovima
- постери, географске карте и планови
- макете тенкова, авиона и бродова
- реплике наоружања војне ореме
- сабље и бодежи
- прибор за боравак у природи
- батеријске лампе, бусоле и др.
- војна обућа и одећа
- мајице и качкети, привесци, значке, футроле за оловке и визиткарте, перорези, хемијске оловке и упаљачи са ознакама Војске Србије
- сувенири са националним симболима

НАРУЏБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем следећа издања (навести шифру/ количину): _____

у укупној вредности од _____ динара.

Издања ћу платити (заокружити број):

1. одједном (плаћање унапред)
2. на кредит у _____ месечних рата (највише 18) по _____ дин. (мин.рата 1.000,00 дин.), путем административне забране.

Код плаћања унапред послати доказ о уплати целокупног износа, након чега испоручујемо књиге. Купци на кредит достављају попуњен и оверен образац административне забране. Купљена издања биће достављена путем Пост експреса, на терет купца.

Купац _____

ЈМБГ _____

Број личне карте _____

издате у МУП _____

Адреса становања: Улица и број _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

у Београду
Улица Васе Чарапића 22
тел/факс: 011 21 84 925

Радно време
од 8 до 21 часова
суботом од 8 до 16 часова